

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE A MOLDOVEI

ECONOMICA

Revistă științifico-didactică

An. XXII, nr.3 (89), septembrie 2014

© Departamentul Editorial-Poligrafic al ASEM

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Prof. univ. dr. hab. Ion BOLUN, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. Vasile BUCUR, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. dr. Piotr BULA, Academia de Economie din Kracowia, Polonia
Prof. univ. dr. hab. Eugenia FEURAȘ, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. dr. hab. Iurii MACAGON, Universitatea Națională, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. Vitalii MACAROV, Academia de Științe, Rusia
Prof. univ. dr., acad. Anatolie MAZARACHI, Universitatea Națională de Comerț și Economie din Kiev, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. acad. Gheorghe MIȘCOI, Academia de Științe a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. m.c. al AȘM, Dumitru MOLDOVAN, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. Ion PETRESCU, Universitatea „Spiru Haret”, Brașov, România
Prof. dr. Alban RICHARD, Universitatea „Pierre Mendès France de Grenoble”, Franța
Prof. dr. Agop SARKISYAN, Academia de Economie „Dm. Ţenov” din Sviștov, Bulgaria
Prof. univ. dr. Ioan-Franc N. VALERIU, Institutul de Cercetări Economice al Academiei Române
Prof. univ. dr. Gheorghe ZAMAN, m.c. al Academiei Române, Institutul de Economie Națională
Prof. univ. dr. hab. Rodica HÎNCU, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. Oleg STRATULAT, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. cercet. dr. Corneliu GUȚU, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Nadejda BOTNARI, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Oxana SAVCIUC, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Liubomir SCORIC, Universitatea de Comerț, Economie și Cooperație de Consum, Gomel, Belarus

ECHIPA REDACȚIONALĂ:

Redactor-șef: **Grigore BELOSTECINIC**,
prof. univ. dr. hab., academician al AȘM
Redactor șef-adjunct: **Valentina NAMOLOVAN**
Redactor literar: **Constantin CRĂCIUN**
Operatori: **Tatiana BOICO, Natalia IVANOVA**
Redactor tehnic: **Feofan BELICOV**
Designer copertă: **Maria BUDAN**

ADRESA REDACȚIEI:

Str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 59,
ASEM, bloc B, b.501,
tel: 402-986; 402-886
Cod: MD 2005, Chișinău,
Republica Moldova
E-mail: economica@ase.md

**Revista este acreditată de Consiliul Național
pentru Acreditare și Atestare al RM, categoria „B”**

Certificat de înregistrare nr.270 din 31.10.2013
Index poștal: PM-31627
ISSN 1810-9136

Editura ASEM, Chișinău-2014

Redacția nu este responsabilă pentru conținutul articolelor publicate

ACADEMY OF ECONOMIC STUDIES OF MOLDOVA

ECONOMICA

Scientific and didactic journal

Year XXII, nr.3 (89), September 2014

© Editorial-Polygraphic Department of ASEM

EDITORIAL BOARD:

Univ. Professor Dr. hab. Ion BOLUN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor Dr. hab. Vasile BUCUR, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. PhD. Piotr BULA, Krakow Academy of Economy, Poland
Univ. Professor Dr. hab. Eugenia FEURAS, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. Dr. Hab. Iurii MACAGON, National University, Ukraine
Univ. Professor Dr. hab. Vitalii MACAROV, Academy of Science, Russia
Univ. Professor PhD, Acad. Anatolie MAZARACHI, Kyiv State University of Commerce and Economics, Ukraine
Univ. Professor Dr. hab. Acad. Gheorghe MISCOI, Academy of Science of Moldova
Univ. Professor Dr. hab. c.m. of ASM Dumitru MOLDOVAN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor PhD. Ion PETRESCU, „Spiru Haret” University, Brasov, Romania
Prof. PhD. Alban RICHARD, „Pierre Mendès France de Grenoble” University, France
Prof. PhD. Agop SARKISYAN, D. Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Bulgaria
Univ. Professor PhD. Ioan-Franc N. VALERIU, National Institute of Economic Research of Romanian Academy
Prof. PhD. Gheorghe ZAMAN, c. m. of Romanian Academy, Institute of National Economy
Univ. Professor Dr. hab. Rodica HINCU, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor PhD. Oleg STRATULAT, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor Researcher PhD. Corneliu GUTU, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Nadejda BOTNARI, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Oxana SAVCIUC, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Liubomir SCORIC, Belarusian Trade-Economic University of Consumer’s Cooperation, Gomel, Belarus

EDITORIAL STAFF:

Editor-in-chief: **Grigore BELOSTECINIC**,
Univ. Professor Dr. hab., Academician
Vice-Editor-in-chief: **Valentina NAMOLOVAN**
Editor (English): **Ludmila RURAC**
Operators: **Tatiana BOICO, Natalia IVANOVA**
Technical editor: **Feofan BELICOV**
Designer of cover: **Maria BUDAN**

ADDRESS OF PUBLISHING DEPARTMENT:

59, Mitropolit G. Banulescu-Bodoni street
ASEM, block B, office 501,
tel: 402-986; 402-886
Postcode: MD 2005, Chisinau,
Republic of Moldova
E-mail: economica@ase.md

**The journal is accredited by the National Certification
and Accreditation Council of RM, Category „B”**

Registration certificate nr.270 of 31.10.2013
Postcode: PM-31627
ISSN 1810-9136

Publishing department ASEM, Chisinau-2014

The editorial is not responsible for the content of the published articles

SUMAR

ECONOMIE FUNDAMENTALĂ ȘI APLICATIVĂ

Domeniile prioritare ale cooperării economice transfrontaliere	7
<i>Dr. hab. conf. univ., Zorina Șișcan, ASEM</i>	
<i>Drd. Violetta Matei, ASEM</i>	
Mediul de afaceri în Republica Moldova: Constrângeri și perspective	23
<i>Dr. conf. univ. Rodica Crudu, ASEM</i>	
<i>Master în econ. Emilia Cebotari, Ministerul Economiei al Republicii Moldova</i>	
Crearea mecanismului de gestionare a crizelor din cadrul sectorului agricol al Găgăuziei. Abordare conceptuală	35
<i>Dr. hab. conf. univ., A.M. Popa, Universitatea de Stat „B.P.Hasdeu” din Cahul</i>	
<i>Lect. sup. univ., S.S. Curaxina, Catedra Economie, Universitatea de Stat din Comrat</i>	

BUSINESS ȘI ADMINISTRARE. MANAGEMENT

Diagnoza de dezvoltare și analiza economică a întreprinderilor comerciale din județul Maramureș, România	41
<i>Dr. hab. prof. univ. Ion Sîrbu, ASEM</i>	
<i>Drd. Florin-Ioan Bretan, ASEM</i>	
Rolul brandingului în marketingul strategic	48
<i>Dr. conf. univ. Oxana Savciuc, ASEM</i>	
<i>Drd. Igor Belostecinic</i>	

FINANȚE. CONTABILITATE ȘI ANALIZA FINANCIARĂ

Abordări și controverse privind contabilitatea costurilor	53
<i>Dr. lect. sup. Iuliana Țugulschi, ASEM</i>	
<i>Dr. lect. sup. Inga Cotoros, ASEM</i>	

INTEGRAREA EUROPEANĂ ȘI POLITICI SOCIALE

Aspecte conceptuale privind piața muncii și reflectarea lor în Republica Moldova	59
<i>Prof. univ. dr. hab. Andrei Cojuhari</i>	
<i>Drd. Liuba Dorofeev, Universitatea Tehnică a Moldovei</i>	

INFORMATICĂ

Monotonia unor metode „voturi-decizie” RP multioptionale	70
<i>Dr. hab. prof. univ. Ion Bolun, ASEM</i>	
Interferența dintre prețurile internaționale la petrol și paritatea monedei naționale în evoluția prețurilor interne la combustibili (cazul Republicii Moldova)	80
<i>Drd. Olga Gancearuc, ASEM</i>	

RECENZII

„Paradigma managementului calității în instituțiile de învățământ superior”	87
„Probleme și tendințe de inovare în dezvoltarea Republicii Moldova: Aspectul regional”	89

CONTENT

FUNDAMENTAL AND APPLIED ECONOMICS	
The Priority Areas of Cross-Border Economic Cooperation	7
<i>Assoc. Prof. Dr. Hab. Zorina Siscan, ASEM</i>	
<i>PhD candidate Violetta Matei, ASEM</i>	
Business environment in the Republic of Moldova: Constraints and perspectives	23
<i>PhD, Assoc. Prof. Rodica Crudu, ASEM,</i>	
<i>MA in econ., Emilia Cebotari, Ministry Economy</i>	
Conceptual Approach for Creating the Mechanism of Crisis Management in Agriculture in ATU Gagauzia	35
<i>Assoc. Prof., Dr.Hab. A.M. Popa, "B. P. Hasdeu" State University, Cahul</i>	
<i>Senior Lecturer, S. S. Kuraksina, Comrat State University</i>	
BUSINESS AND ADMINISTRATION. MANAGEMENT	
Development Diagnosis and Economic Analysis of Businesses from Maramures County, Romania	41
<i>Dr. Hab., Professor, Ion Sirbu, ASEM</i>	
<i>PhD student, Florin-Ioan Bretan, ASEM</i>	
The Role of Branding in Strategic Marketing	48
<i>Assoc. Prof., PhD, Oxana Savciuc, ASEM</i>	
<i>PhD candidate, Igor Belostecinic</i>	
FINANCE, ACCOUNTING AND FINANCIAL ANALYSIS	
Approaches and Controversies of Cost Accounting	53
<i>PhD, Senior lecturer, Iuliana Tugulschi, ASEM</i>	
<i>PhD, Senior lecturer, Inga Cotoros, ASEM</i>	
EUROPEAN INTEGRATION AND SOCIAL POLICIES	
Conceptual Issues Regarding the Labor Market and Its Reflection in Republic of Moldova	59
<i>Dr. Hab., Professor, Andrei Cojuhari</i>	
<i>PhD student Liuba Dorofeev, Technical University of Moldova</i>	
INFORMATICS	
Monotony of Some Multioptional „Votes-Decision” PR Methods	70
<i>Prof. Dr. Hab., Ion Bolun, ASEM</i>	
Interference Between oil International Price and National Currency Parity in Domestic Fuel Price Evolution case of the Republic of Moldova	90
<i>PhD student Olga Gancearuc, ASEM</i>	
REVIEWS	
“The Paradigm of Quality Management at the Higher Education Institutions”	87
“Problems and Tendencies of Innovation Development in the Republic of Moldova: Regional Aspect”	89

DOMENIILE PRIORITARE ALE COOPERĂRII ECONOMICE TRANSFRONTALIERE

Dr. hab., conf. univ., Zorina ȘIȘCAN, ASEM
zsiscan@ase.md

Drd. Violetta MATEI, ASEM
violetta.matei@yahoo.com

Cooperarea economică transfrontalieră a devenit una dintre cele mai efective forme ale cooperării economice internaționale, datorită impactului pozitiv asupra dezvoltării regiunilor implicate. Problema regiunilor transfrontaliere este esențială pentru majoritatea țărilor lumii, datorită gradului scăzut de dezvoltare, marginalizare și dezintegrare a acestor regiuni. O cooperare restrânsă, în acest domeniu, oferă posibilitatea rezolvării problemelor specifice ale regiunilor transfrontaliere. Domeniile prioritare ale cooperării economice transfrontaliere decurg din necesitățile regiunilor, cele mai abordate fiind: energia, transportul, agricultura și dezvoltarea rurală, turismul și sănătatea publică. Un nou domeniu de cooperare este cooperarea economică transfrontalieră digitală. Autorii au distins, de asemenea, 7 nivele ale cooperării economice transfrontaliere: la nivel global, multiregional, interregional, regional, subregional, macroregional și microregional.

Cuvinte-cheie: cooperare economică transfrontalieră, cooperare economică internațională, megatendință, regiune transfrontalieră, cooperare economică transfrontalieră digitală.

JEL: F59, R10, Q01

Introducere. Cooperarea economică transfrontalieră (CET) s-a dovedit a fi una dintre cele mai efective forme ale cooperării economice internaționale, deoarece produce impact pozitiv asupra dezvoltării regiunilor frontaliere implicate. Problema regiunilor frontaliere este una crucială pentru majoritatea țărilor lumii, fiindcă aceste regiuni se caracterizează, deseori, prin marginalizare, dezintegrare și, ca urmare, prin nivelul mai redus de dezvoltare. Cooperarea transfrontalieră, în general, și cea economică, în particular, permit rezolvarea problemelor cruciale ale regiunilor implicate.

Noțiunea de CET transfrontalieră a evoluat puternic în timp, transformându-se din „cooperare nemijlocit învecinată a autorităților regionale și locale de-a lungul unei frontiere în toate domeniile vieții, cu participarea tuturor actorilor” [1], într-o cooperare care nu cuprinde doar regiunile frontaliere, ci și țările, grupurile alcătuite din mai multe țări, nu întotdeauna, vecine, fiind, deseori, din regiuni sau continente diferite, astfel CET depășește hotarele.

THE PRIORITY AREAS OF CROSS-BORDER ECONOMIC COOPERATION

Assoc. Prof. Dr. Hab. Zorina SISCAN, ASEM
zsiscan@ase.md

PhD candidate Violetta MATEI, ASEM
violetta.matei@yahoo.com

Cross-border economic cooperation has proved to be one of the most effective forms of international economic cooperation, because of its positive influence on the development of the involved border regions. The problem of border regions is crucial for most of the countries, because of lower degree of development, marginalization and disintegration of these regions. Substantial cooperation in this domain gives possibility to resolve common problems of cross-border regions. The priority areas of cross border economic cooperation arise from the regions' necessities, the most addressed being: energy, transport, agriculture and rural development, tourism and public health care. A new domain of such cooperation is a cross-border digital economic cooperation. The authors have also distinguished in their analysis 7 levels of cross-border economic cooperation: global, multiregional, interregional, regional, sub-regional, macro-regional and micro-regional.

Key words: cross-border economic cooperation, international economic cooperation, megatrend, cross-border region, digital cross-border economic cooperation.

JEL: F59, R10, Q01

Introduction. Cross-border economic cooperation (CBEC) has proved to be one of the most effective forms of international economic cooperation, because of its positive influence on the development of the involved border regions. The problem of border regions is crucial for most of the countries, because of their marginalization, disintegration and, as a result, their lower degree of development. Cross-border cooperation, in general, and the economic one, in particular, allows the solving of crucial problems of the involved regions.

The notion of CBEC has strongly evolved with time, transforming from “the neighborhood cooperation of regional and local authorities along the border in all areas of life, involving all actors” [1], in a cooperation that includes not only the border regions but also countries, groups of several countries, which do not always have the common border, often being from different regions or continents, in such a way, CBEC transcends the borders.

Cu timpul, se transformă și componența părților cointeresate în CET, astfel, la autoritățile regionale și locale s-au mai adăugat organizațiile și instituțiile globale, internaționale și regionale, și locale cu aplicațiile asupra CET, sectorul privat reprezentat de întreprinzători din domenii diverse, precum și asociațiile întreprinzătorilor, societatea civilă, reprezentată prin ONG-urile din domeniile aferente.

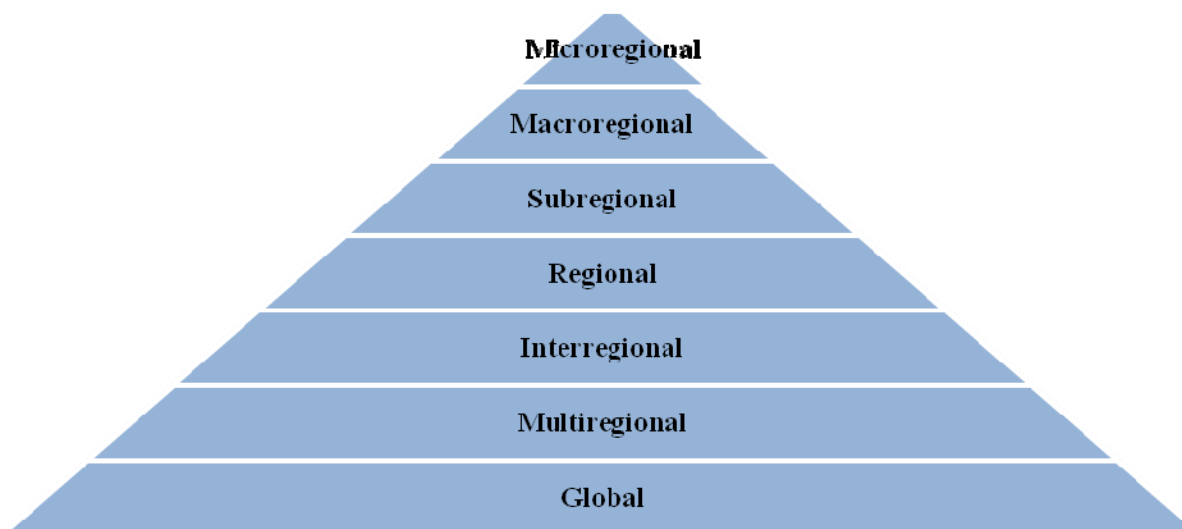
CET se întâlnește, tot mai des, în cadrul grupărilor regionale, ea nu mai este determinată de prezența frontierei comune, ci și de necesitatea rezolvării problemelor concrete aferente acestor regiuni. Procesul de informatizare contribuie la apariția tranzacțiilor economice transfrontaliere, precum și la dezvoltarea businessului electronic. Astfel, sub impactul proceselor de globalizare, regionalizare și informatizare, CET comportă, la etapa actuală, un caracter global, constituind o nouă megatendință a economiei mondiale.

Datorită caracterului său complex, CET trebuie să fie analizată, ținându-se cont de nivelele la care apare această formă de cooperare internațională. În articolul dat, autorii disting 7 nivele ale CET, care contribuie la o examinare mai aprofundată a acestui fenomen, după care urmează analiza domeniilor prioritare ale CET. Schematic, aceste nivele pot fi reprezentate ca în figura 1.

The composition of the stakeholders of CBEC also develops in time, so, to local and regional authorities have been added global, international and regional organizations and institutions, private sector, represented by entrepreneurs from various sectors of economy, business associations and civil society, represented by NGOs in related areas.

CBEC is often found in the framework of regional organizations, and is no longer determined by possession of common border, but by the need to resolve specific problems specific for these regions. The process of informatization has contributed to the emergence of cross-border economic transactions, as well as, to the development of e-business. Thus, under the impact of the processes of globalization, regionalization and informatization CBEC currently has a global character, being a new megatrend of the world economy.

Due to its complex structure, CBEC should be analyzed taking into account the levels at which it takes place. In the given article the authors distinguish eight levels of CBEC, which contribute to a more thorough analysis of this phenomenon, followed by the analyses of priority areas of CBEC. Schematically these levels can be represented as follows (see Figure 1):

Figura 1. Nivelele cooperării economice transfrontaliere / Figure 1. The levels of CBEC

Sursa: elaborată de autori / Source: Elaborated by the authors.

CET la nivel global – cooperarea cu vocația universală, care încorporează agenți economici, organizații, autorități ale țărilor din majoritatea continentelor și regiunilor lumii;

CET la nivel multiregional – cooperarea ce cuprinde trei sau mai multe continente sau regiuni ale lumii;

CET la nivel interregional – cooperarea ce cuprinde două continente sau regiuni ale lumii;

CBEC at *global level* – cooperation having universal character, incorporating companies, organizations, country's authorities from the most of the continents and world regions;

CBEC at *multiregional level* – cooperation comprising three or more continents or world regions;

CBEC at *interregional level* – cooperation comprising two continents or world regions;

CET la nivel regional – cooperarea care se desfășoară într-o regiune anumită;

CET la nivel subregional – cooperarea care are loc într-o subregiune;

CET la nivel macroregional – cooperarea între 2-3 state, sau asistența financiară din domeniul CET acordată unui grup restrâns de țări.

CET la nivel microregional – participarea unui stat anumit în cadrul programelor și inițiativelor transfrontaliere, de regulă, beneficiind de asistență financiară externă.

Cooperarea economică transfrontalieră prezumă mai multe forme, precum: cooperarea în *producție* (coproducție, subproducție, societăți mixte, clustere de producție, parcuri industriale), cooperarea în *comerț și marketing* (promovarea comună a produselor sau serviciilor, schimb de informații comerciale), cooperarea *tehnico-științifică* (efectuarea de cercetare în comun, consorțiul tehnico-științific, schimburi de specialiști), cooperarea *financiar-bancară* (leasing transfrontalier, împrumuturi transfrontaliere, depozite și credite transfrontaliere). Aceste forme de cooperare pot fi regăsite în diferite domenii ale cooperării economice transfrontaliere.

Analizând tendințele actuale ale CET, autorii au distins principalele domenii de CET și anume: energia, transportul, agricultura și dezvoltarea rurală, turismul și cooperarea economică digitală. Prioritizarea domeniilor CET a fost efectuată de către autori în funcție de numărul programelor și inițiativelor din domeniile respective. Prin urmare, se accentuează faptul că o atenție crescândă se acordă cooperării transfrontaliere în domeniul sănătății publice, argumentele majore fiind că dispunând de o populație sănătoasă, forța de muncă devine mai productivă, contribuind la sporirea volumului și a calității producției, creșterea volumului vânzărilor, veniturii întreprinderilor și mărimii salariilor, având, astfel, efecte benefice asupra economiilor din regiunile implicate.

1. CET în domeniul energetic. Cooperarea în domeniul energetic este una foarte importantă, deoarece contribuie la asigurarea dezvoltării durabile, ce cuprinde trei dimensiuni: dimensiunea socială (combaterea sărăciei, asigurarea creșterii nivelului de viață al populației), dimensiunea economică (asigurarea securității economice) și dimensiunea ecologică (alegerea surselor energetice cu impact poluant și distructiv mai scăzut asupra mediului). Cooperarea în domeniul energetic prezintă o importanță vitală pentru majoritatea țărilor în curs de dezvoltare și a celor în tranziție cu acces nestabil, or limitat, la resursele energetice sau dependentă parțială, ori chiar totală de resursele energetice importate, cum ar fi Republica Moldova.

În scopul consolidării cooperării globale în domeniul eficienței energetice, la *nivel global*, a fost constituit Parteneriatul Internațional în domeniul Eficienței Energetice (IPEEC). Acesta reprezintă un forum internațional de nivel înalt, incluzând țările dezvoltate și pe cele în curs de dezvoltare.

Una din cele mai semnificative inițiative ale Uniunii Europene, care cuprinde CET în domeniul

CBEC at regional level – cooperation taking place in a particular region;

CBEC at sub-regional level – cooperation taking place in a particular sub-region;

CBEC at macro-regional level – cooperation between 2-3 states, or financial assistance for CBEC granted to a small group of countries.

CBEC at micro-regional level – particular state's participation in CBEC programs and initiatives, usually, benefiting from external financial assistance.

CBEC has several forms, such as: cooperation in *production* (co-production, sub-production, joint ventures, production clusters, industrial parks), cooperation in the field of *trade and marketing* (joint promotion of products or services, exchange of business information), *technical and scientific* cooperation (conducting joint research, technical and scientific consortium, exchange of specialists), *financial-banking* cooperation (cross-border leasing, cross-border lending, cross-border deposits and loans). These forms of cooperation can be found in different areas of cross-border economic cooperation.

Analyzing current trends of CBEC, the authors have distinguished the main areas of CBEC, and namely: energy, transport, agriculture and rural development, tourism and digital economic cooperation. The order of priority of CBEC areas, conducted by the authors, was based on the number of programs and initiatives in the given areas. Therefore, it is emphasized that the increasing attention is given to CBC in public health, the major arguments are that, with the healthy population, the labor force becomes more productive, thus, increasing the volume and quality of production, contributing to the growth in sales, enterprises' revenue and the level of salaries, thereby having beneficial effects on the economies of the involved regions.

1. Cross-border economic cooperation in energy area. Cooperation in the energy sector is very important, because of its contribution to sustainable development, which includes three dimensions: social dimension (fight against poverty, improvement of living standards), economic dimension (economic security), and ecologic (selection of energy recourses with the less polluting and destructive impact on the environment). Energy cooperation is crucial for most of developing countries and those in transition, which are characterized by unstable or limited access to the energy resources and partial or total dependence on imported energy resources. The Republic of Moldova is an example of the country having this kind of dependency. With the purpose to enhance global cooperation in the energy efficiency area *at global level* there was established the International Partnership for Energy Efficiency Cooperation (IPEEC). This is a high-level international forum, which includes developed and developing countries.

One of the most significant European Union

energetic, este INOGATE. Analizând proiecte și inițiative în cadrul INOGATE, implementate recent și pe cele în curs de implementare, pe parcursul anilor 2006-2015, evidențiem CET la *nivel interregional*. Parteneriatul a fost stabilit între Uniunea Europeană cu țările din Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală. Printre prioritățile și inițiativele concrete regăsim:[6]

1. Consolidarea capacităților de reglementare în domeniul energetic în Europa de Est și Asia Centrală, pentru anii 2009-2011, cu bugetul de 0.83 milioane de euro, ceea ce a permis crearea unei rețele pentru schimburi de informații și asistența dintre autoritățile care reglementează domeniul energetic, oferind sprijinul țărilor-partener în derularea reformei regulatorii, inclusiv crearea organismelor independente de reglementare;
2. Armonizarea standardelor de electricitate (INOGATE), pentru anii 2009-2011, cu un buget de 1.5 milioane de euro. Aceasta a contribuit la adaptarea țărilor-partener la standardele internaționale în domeniul electricității, precum și la îmbunătățirea infrastructurii și echipamentului în vederea asigurării transmiterii și distribuiri sigure a electricității;
3. Armonizarea standardelor de gaze și petrol (INOGATE), pentru anii 2007-2009, cu un buget de 2.9 milioane de euro, care a avut aplicații majore asupra convergenței cu standardele și practicile internaționale în ce privește producția, transportul și depozitarea de gaze și petrol;
4. Sprijinul pentru integrarea pieței de energie și energia durabilă, SEMISE (INOGATE) – proiectul pentru anii 2009-2012, cu bugetul de 5.7 milioane de euro, care a sprijinit convergența piețelor energetice, investițiile energetice regionale și dezvoltarea unor politici energetice durabile în țările-partener ale Programului INOGATE;
5. Programul complex pentru sprijinul inițiativei de la Baku și al obiectivelor energetice ale Parteneriatului Estic și Secretariatului Tehnic INOGATE. Aceasta cuprinde perioada 2012-2015 și dispune de un buget de 16.6 milioane de euro, este destinat reducerii dependenței de resursele energetice importate, sporirii securității energetice, îmbunătățirii capacității instituționale, perfecționării legislației și statisticii în domeniul energetic și ajustării la standardele europene[8].

O altă inițiativă de CET în domeniul energetic, la *nivel interregional*, o reprezintă Inițiativa BERD pentru Energia Durabilă, pentru anii 2006-2013, cu bugetul total de 13 bilioane de euro, în cadrul a 756 de proiecte implementate în țările din Asia Centrală, Europa Centrală și Țările Baltice, Europa de Vest și Caucaz, Rusia, Europa de Sud-Est, Sudul și Estul Regiunii Mediteraneene, Turcia și proiectele regionale care cuprind mai multe țări și/sau regiuni[3].

Nivelul regional. Înființarea Comunității Energetice ce a cuprins Uniunea Europeană și țările din

inițiatives in the area of CBEC is INOGATE. Analyzing the INOGATE projects and initiatives, which have recently been implemented or are under implementation during 2006-2015, the authors have identified CBEC *at interregional level*. The partnership was established between European Union, Eastern European countries, Caucasus and Central Asia. Among the priorities and specific initiatives it is important to mention [6]:

1. Capacity building for Energy Regulators in Eastern Europe and Central Asia for 2009-2011, with the total budget of 0.83 million euro. It contributed to the creation of a network for the exchange of information and assistance between the energy sector governing authorities, providing support to partner countries in the development of regulatory reform, including creation of independent regulatory bodies;
2. INOGATE harmonization of electricity standards for 2009-2011, with a budget of 1.5 million Euro. The initiative has contributed to the partner countries' adoption to the international standards in the area of electricity and improvement of infrastructure and equipment in order to ensure reliable transmission and distribution of electricity;
3. INOGATE harmonization of oil and gas standards for 2007-2009, with a budget of 2.9 million Euro, which had major applications on convergence with international standards and practices for the production, transportation and storage of oil and gas;
4. INOGATE Support to Energy Market Integration and Sustainable Energy, SEMISE for 2009-2012, with the budget of 5.7 million Euro, that supported the convergence of energy markets, regional energy investments and development of sustainable energy policies in INOGATE partner countries;
5. INOGATE Technical Secretariat and Integrated Programme in Support of the Baku Initiative and the Eastern Partnership Objectives for 2012-2015, with a budget of 16.6 million Euro, aimed to reduce dependence on imported energy, increase energy security, improve institutional capacity, adjust energy legislation and statistics in accordance with European standards [8].

Another CBEC initiative in energy area, which takes place at the *interregional level* is the EBRD Sustainable Energy Initiative for 2006-2013, with a total budget of EUR 13 billion Euro, taking place in the framework of 756 projects implemented in Central Asia, Central Europe and the Baltic States, Western Europe and the Caucasus, Russia, South Eastern Europe, Southern and Eastern Mediterranean region, Turkey and regional projects covering several countries and/or regions [3].

Europa de Sud-Est, a contribuit la stimularea cooperării în domeniul energetic în Europa. Aceasta are drept scop crearea unei piețe comune, precum și a cadrului normativ al gazului și electricității.

Printre inițiativele din domeniul cooperării transfrontaliere în domeniul energetic, la *nivel subregional*, putem numi Cooperarea Energetică din regiunea Mării Baltice. Prioritățile CET energetice în regiune sunt: securitatea aprovizionării cu energie, dezvoltarea și integrarea infrastructurii energetice, eficiența energetică și economiile, utilizarea sporită a surselor regenerabile, reabilitarea și dezvoltarea sistemelor de termoficare în scopul facilitării utilizării biomasei, dezvoltarea tehnologiei curate a cărbunilor.

Un exemplu notabil în plus al CET, în domeniul energetic la *nivel subregional*, îl reprezintă grupul de lucru pentru energie în cadrul ASEAN. Cooperarea actuală în domeniul dat este suportată de Planul de Acțiune pentru anii 2010-2015 și are ca scop consolidarea securității energetice și asigurarea aprovizionării sigure și fiabile de energie, inclusiv de biocombustibil, ceea ce este crucial pentru sprijinul și susținerea activităților economice și industriale în condiții de creștere permanentă a cererii de energie în subregiune.

CET energetică, la *nivel macroregional*, poate fi reprezentată de investițiile în eficiența energetică a Ucrainei și Republicii Moldova, în cadrul INOGATE, pentru anii 2006-2011, cu bugetul de 9.5 milioane de euro, fapt ce a contribuit la promovarea energiei regenerabile și a eficienței energetice în macroregiune [5].

La *nivel microregional*, autorii au analizat CET energetică a Republicii Moldova. Republica Moldova face parte din Comunitatea Energetică a Uniunii Europene, începând cu 17 martie 2010. Aderarea la această asociație produce un impact major asupra perfecționării legislației în domeniul energetic, adaptării acesteia la normele și standardele europene, asigurării securității, aprovizionării stabile cu resursele energetice necesare, dezvoltării relațiilor de cooperare cu țările membre ale Comunității, atragerii investițiilor și accesului la fondurile și programele europene în domeniul energetic, ceea ce va contribui pe viitor la dezvoltarea sectorului energetic din Republica Moldova. Aderarea la Comunitatea Energetică reprezintă un pas semnificativ făcut de Republica Moldova în vederea dezvoltării CET și a integrării Republicii Moldova în spațiul european.

Ca urmare, Republica Moldova beneficiază de 42 milioane de euro din partea BERD, programul MoSEFF – linia de finanțare pentru eficiența energetică în Moldova pentru anii 2009-2019 ce contribuie la promovarea folosirii energiei regenerabile și la îmbunătățirea eficienței energetice. Un grup de 100 de companii din Republica Moldova au beneficiat de finanțare din partea BERD cu scopul majorării eficienței energetice în sectorul privat, alte 100 de întreprinderi au beneficiat de consultanță în domeniul economisirii energiei[3].

Încă un program din partea BERD, cu bugetul de 35 milioane de euro pentru anii 2012-2017, îl constituie

Regional level. Establishment of the Energy Community comprising European Union and Southeast European countries, with the purpose of creation of a common market and the regulatory framework of gas and electricity, has contributed to the stimulation of the energy cooperation in Europe.

The essential energy initiative within CBEC at the *sub-regional level* is the Baltic Sea Energetic Cooperation. The priorities of this cooperation in as follows: security of energy supply, development and integration of energy infrastructure, energy efficiency and savings, promotion of renewable energy resources, rehabilitation and development of heating systems with the aim to facilitate the use of biomass, development of clean coal technology.

A notable example in energy CBEC at *sub-regional level* is the creation of the ASEAN working group for energy. The current cooperation in the given area is supported by the Action Plan for 2010-2015, which has a purpose to strengthen energy security and ensure safe and reliable supply of energy, including bio-fuel, which is crucial in supporting economic activities and industrial growth in conditions of constant increase in demand for energy in the sub-region.

Energy CBEC at *macro-regional level* can be represented by INOGATE Energy Efficiency Investments in Ukraine and Moldova for 2006-2011, with a 9.5 million Euro budget, which has contributed to the promotion of renewable energy and energy efficiency in the macro-region [5];

At the *micro-regional level* the authors have analyzed energy CBEC within the Republic of Moldova. The country takes part in the EU Energy Community since March 17, 2010. This fact has produces major impact in terms of improvement of energy legislation and its adoption to the European norms and standards, insures energy security and stable supply with energetic resources, contributes to the development of cooperation relations with the members of Community, promotes attraction of investments and access to the European funds and programs in the energy sector, which will support the development of the energy sector in the Republic of Moldova. Accession to the Energy Community is a significant step in the development of CBEC and European integration of the Republic of Moldova.

As a result, the Republic of Moldova has received 42 million Euro by means of EBRD program-Moldovan Sustainable Energy Financing Facility (MoSEFF) for 2009 to 2019, which facilitates promotion of the use of renewable energy and improvement of energy efficiency. A total number of 100 companies from the Republic of Moldova have received EBRD funding aimed to increase energy efficiency in the private sector; another 100 companies have received consultancy on energy saving [3].

Another EBRD program, with the budget of 35

Facilitatea de Finanțare a Eficienței Energetice în Sectorul Rezidențial din Moldova (MoREEFF). Acesta este menit să contribuie la creșterea eficienței energetice prin implementarea tehnologiilor energo-eficiente [3].

Un impact pozitiv, în dezvoltarea sectorului energetic din Republica Moldova, îl are și proiectul Uniunii Europene, implementat prin intermediul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) – „Energie și Biomasă”, pentru anii 2010-2014, cu un buget de 14.56 milioane de euro. Acesta promovează utilizarea resurselor energetice regenerabile, precum biomasa și deșeurile agricole.

Cooperarea în domeniul energetic reprezintă o latură importantă a cooperării dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova. Această cooperare are implicații majore asupra asigurării securității și diversificării energetice în Republica Moldova. Un pas considerabil, în acest context, îl reprezintă interconectarea Republicii Moldova la Rețeaua Europeană de Transport al Energiei Electrice (ENTSO-E). Încă un pas însemnat constă în finanțarea Uniunii Europene alocată pentru interconectarea sistemelor de gaze ale României și Republicii Moldova prin construirea Gazoductului Iași-Ungheni. Totodată, volumul gazului natural transportat este incapabil să asigure 100% din cererea anuală a Republicii Moldova. De aceea, se preconizează construcția conductei suplimentare Ungheni-Chișinău pe teritoriul Republicii Moldova și a gazoductului Onești-Lețcani cu stația de comprimare a gazelor pe teritoriul României.

2. CET în domeniul transportului este una dintre cele mai solicitate, deoarece contribuie la crearea infrastructurii necesare pentru integrarea economică a regiunilor transfrontaliere, intensificarea fluxurilor comerciale și crearea legăturilor și interdependențelor economice mai restrânse. CET în domeniul transportului se efectuează prin inițiativele, programele, acordurile care se desfășoară la diferite nivele.

Un exemplu notabil al acestei forme de cooperare la *nivel interregional* îl servește programul interguvernamental în domeniul transportului TRACECA Europa-Caucaz-Asia, ce reprezintă coridorul de transport internațional, lansat în anul 1993, la care, începând cu anul 1999, participă și Republica Moldova. Cooperarea în cadrul TRACECA contribuie la dezvoltarea relațiilor economice, comerciale, precum și a legăturilor de transport dintre țările participante, fiind cea mai scurtă rută de legătură dintre Europa și Asia. Printre principalele realizări în cadrul TRACECA, putem nominaliza: restaurarea Drumului istoric al Mătăsii, crearea coridorului feroviar neîntrerupt dintre Europa de Vest și China prin Marea Neagră, Caucazul de Sud, Marea Caspică și Asia Centrală; contribuțiile majore în vederea consolidării suveranității politice și economice a țărilor CSI, prin participarea lor mai efectivă la dezvoltarea economiei globale; conectarea coridorului euroasiatic de transport la sistemul european și mondial de transport; promovarea cooperării regionale dintre statele membre TRACECA; atragerea investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurii de transport în regiune; contribuția în vederea eliminării tuturor

million Euro for the period 2012-2017, is Moldovan Residential Energy Efficiency Facility (MoREEFF), which is designed to increase energy efficiency via implementation of energy efficient technologies [3].

A positive impact on the development of the energy sector in the Republic of Moldova has the European Union initiative, implemented in cooperation with the United Nations Development Programme (UNDP) – "Energy and Biomass" for the 2010-2014 with the 14.56 million Euro budget. It promotes the use of renewable energy resources, such as biomass and agricultural waste.

Energy cooperation is an important aspect of the relations between the European Union and the Republic of Moldova. This cooperation has major implications on energy security and diversification in the Republic of Moldova. A significant step, in this context, was made by interconnection of the Republic Moldova to the European Network of Transmission System Operators for Electricity (ENTSO-E). Another remarkable action is the EU funding allocated for gas interconnection between Romania and the Republic of Moldova by means of construction of Iasi-Ungheni gas pipeline. However, the volume of transported natural gas is unable to provide 100% of the annual demand of the country. Therefore, it is expected the construction of the additional pipeline Ungheni-Chisinau in the Republic of Moldova and Onesti-Letcani pipeline gas compression station in Romania.

2. Cross-border economic cooperation in transport area is one of the most addressed as it contributes to creation of the necessary infrastructure for economic integration of border regions, intensifies the trade flows and creates stronger economic links and interdependencies. CBEC in transport area is carried out through initiatives, programs, and agreements taking place at different levels.

A notable example of such cooperation at the *interregional level* is the intergovernmental transport program TRACECA Europe-Caucasus-Asia, which is an international transport corridor, launched in 1993, in which starting from 1999 takes part the Republic of Moldova. Cooperation within the TRACECA contributes to the development of economic, trade and transport links between the member states and is the shortest route connecting Europe and Asia.

Among the main achievements of TRACECA we can mention: restoration of the historical Silk Road, creation of uninterrupted rail corridor between Western Europe and China via Black Sea, South Caucasus, Caspian Sea and Central Asia, major contributions to strengthening of political and economic sovereignty of the CIS countries through their more effective participation in the global economy, the Eurasian transport corridor connection to the European and global transport system, promotion of regional cooperation between TRACECA member states, attraction of investments allocated in transport

impozitelor, taxelor și a altor plăți pentru vagoane de tranzit; realizarea proiectelor care vizează îmbunătățirea și dezvoltarea comerțului și transportului în regiune (TRACECA VISA, TRACECA Coeficient, TRACECA Hotline).

Programul TRACECA este, de asemenea, conexas cu rețelele transeuropene de transport, de exemplu, cu coridorul de Autostrada Transeuropeană Nord-Sud și rețeaua căilor ferate Nord-Sud între Gdansk și Odesa, care consolidează legăturile comerciale și de transport dintre țările baltice și țările Mării Negre.

Analiza inițiativelor din cadrul TRACECA ne permite distingerea celor mai importante, după cum urmează [6]:

1. Proiectul în domeniul securității aviației civile pentru anii 2012-2015 cu bugetul de 5.2 milioane de euro;
2. LOGMOS (Logistics Processes and Motorways of the Sea) – proiectul în procesele de logistică și Autostrăzile Mării pentru anii 2011-2014, cu finanțarea de 5.5 milioane de euro, care contribuie la dezvoltarea infrastructurii logistice și de transport multimodal de-a lungul coridorului TRACECA, intensificarea fluxurilor de mărfuri, sporirea schimburilor comerciale, promovarea calității superioare a serviciilor mobile;
3. Dialogul cu privire la transport și interoperabilitatea rețelelor pentru anii 2013-2015, cu un buget egal cu 4 milioane de euro, care facilitează cooperarea regională în domeniul transporturilor și ajută țările-partener la îmbunătățirea legăturilor cu Rețeaua Transeuropeană de Transport (TEN-T);
4. Proiectul TRACECA în domeniul siguranței și securității maritime II, pentru anii 2013-2015, cu bugetul de 3 milioane de euro, care suportă dezvoltarea și managementul comun al securității, securitatea maritimă și prevenirea poluării cauzate de navele țărilor-partener din vecinătatea estică și Asia Centrală;
5. TRACECA securitatea drumurilor II – proiectul pentru anii 2014-2017, cu bugetul de 3 milioane de euro, este menit să asigure asistență țărilor membre în implementarea Planului de Acțiuni în domeniul securității drumurilor regionale, asigurând promovarea activă a securității, siguranței și protecției utilizatorilor, bunurilor, publicului larg și a mediului.

CET în domeniul transportului, la *nivel interregional*, în cadrul Asia-Pacific are loc prin intermediul Băncii Asiatice pentru Dezvoltare (BAD). Domeniul transportului este crucial pentru regiune, deoarece contribuie la promovarea comerțului și integrarea economică în cadrul regiunii. Printre rezultatele acestei cooperări, se include și îmbunătățirea infrastructurii rutiere regionale, ceea ce a contribuit la facilitarea schimburilor comerciale și la reducerea costurilor de operare a vehiculelor, a timpului de călătorie, timpului de trecere a frontierei, dar, nu în ultimul rând, și la stimularea activității

infrastructurii de dezvoltare, contribuție la eliminarea tuturor taxelor și altor plăți pentru vagoane de tranzit, implementarea proiectelor care vizează dezvoltarea comerțului și transportului în regiune (TRACECA VISA, TRACECA coeficient, TRACECA Hotline).

TRACECA program is also linked to the Trans-European transport networks, for example, the Trans-European North-South highway corridor and North-South railway network between Gdansk and Odessa that strengthens trade and transport links between Baltic and Black Sea countries.

The Analysis of the TRACECA initiatives has allowed the authors to distinguish the main ones, as follows [6]:

1. Civil aviation security project for the 2012-2015, with 5.2 million Euro budget;
2. LOGMOS (Logistics Processes and Motorways of the Sea), with 5.5 million Euro budget, which contributes to the development of logistic infrastructure and multimodal transport along the TRACECA corridor, intensification of goods flows and trade, promotion of higher quality of mobile services;
3. Dialog for transport and interoperability for 2013-2015, with 4 million Euro budget, which facilitates regional transport cooperation and assists partner countries in improvement of connection to Trans-European Transport Network (TEN-T);
4. TRACECA Maritime safety and security II Project 2013-2015, with 3 million Euro budget, which supports development and common security management, maritime safety and prevention of pollution caused by ships in the Eastern Neighborhood partner countries and Central Asia;
5. TRACECA road safety project for 2014-2017, with 3 million Euro budget, which intends to provide assistance to member countries, implementing the Action Plan in the area of regional road safety, ensuring active promotion of security, safety and protection of users, property, population and environment.

CBEC in transport area at the *interregional level* takes place in Asia Pacific via Asian Development Bank (ADB). Transport is crucial for the region as it contributes to the promotion of trade and economic integration of the region. As a result of this cooperation we can mention: improvement of road infrastructure, which has contributed to the trade facilitation and reduction of the vehicle operating costs, travel time, border crossing time, and stimulation of economic activity in new industries at special industrial areas which are developed along the regional road corridors.

CBEC in transport area at the *regional level* takes place in Europe and is represented by Trans-European Transport Network (TEN-T) of road, rail, air

economice cu noi industrii și zone speciale industriale care se dezvoltă de-a lungul coridoarelor rutiere regionale.

CET în domeniul transportului, la *nivel regional*, poate fi reprezentată de Rețeaua Trans-europeană de Transport rutier, feroviar, aerian și naval (TEN-T). Un sistem alternativ de transport european este reprezentat de 10 coridoare pan-europene – sistemul de trasee rutiere, feroviare și de navigație din Europa Centrală și de Est.

Un exemplu elocvent al CET, la *nivel subregional*, îl poate servi un șir de inițiative întreprinse în Africa de Sud. Pentru reglementarea transportului rutier transfrontalier, în această subregiune a regiunii africane a fost creată Agenția de transport transfrontalier. Ea joacă un rol important în dezvoltarea economică, în cadrul Comunității de Dezvoltare a Africii de Sud, (SADC) prin facilitarea accesului la piețele transfrontaliere și îmbunătățirea mediului de reglementare pentru comerțul și transportul din subregiunea vizată. Transportul rutier transfrontalier este reglementat, în prezent, prin acorduri multilaterale și bilaterale de transport rutier, încheiate între statele membre SADC și în conformitate cu prevederile Protocolului SADC privind Transportul și Meteorologia. Cel mai însemnat proiect din domeniul transportului, în această regiune, este Coridorul Rutier Nacala, care sprijină dezvoltarea economică a regiunii SADC și contribuie la facilitarea exportului de mărfuri prin portul Nacala. În acest context, a fost stabilită cooperarea restrânsă între Mozambic, Malawi și Zambia prin intermediul companiilor-cheie din regiune.

O altă subregiune ilustrativă implicată în CET în domeniul transportului este cea din Asia, numită Greater Mekong. Aceasta cuprinde China, Cambodgia Myanmar, Thailanda și Vietnam care este, de asemenea, finanțată de Banca Asiatică pentru Dezvoltare (BAD). Cooperarea se bazează pe Acordul de Cooperare în domeniul Transportului Transfrontalier, semnat de către țările din subregiunea vizată, scopul principal fiind crearea rețelei comune de transport în subregiune, fapt ce va contribui la îmbunătățirea infrastructurii de transport și la aplicarea regimului simplificat de trecere a frontierei.

Nivelul microregional. Acesta ține de participarea Republicii Moldova în TRACECA și este important de menționat că face parte din proiectele de transport transfrontalier din cadrul TRACECA, care sunt menționate mai sus. O realizare deosebită pentru Republica Moldova, în acest context, o reprezintă faptul că datorită cooperării în cadrul TRACECA, Republica Moldova a obținut acces mai rapid la Marea Neagră prin construcția ramurii feroviare, ce conectează portul Giurgiulești cu portul Iliciiovsk din Marea Neagră.

3. CET în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale. Cooperarea în domeniul agriculturii rămâne un domeniu foarte important al cooperării internaționale și transfrontaliere. Conform datelor Eurostat, în anul 2010, numărul persoanelor angajate în sectorul agricol în UE a constituit 25.474.520 de persoane, în jur de 5% din totalul populației, comparativ cu industria care întrunea 23% și serviciile – 72% [7]. Totodată, pentru țările în tranziție și

and water transport. An alternative transport system is represented by the 10 Pan-European transport corridors- systems of road, rail and waterway routes in Central and Eastern Europe.

An eloquent example CBEC at *sub-regional level* can serve a number of initiatives in South Africa. For cross-border road transport regulation in the African sub-region was created Cross-border Transport Agency. It plays an important role in economic development of the South African Development Community (SADC) by facilitating access to cross-border markets and improving the regulatory environment for trade and transport in the sub-region. The cross-border road transport is currently regulated by multilateral and bilateral road transport agreements between SADC Member States in accordance with SADC Protocol on Transport and Meteorology. The most significant project in the given area is the Nacala Road Corridor, which supports economic development of the SADC region and facilitates export of goods through the Nacala port. In this context, close cooperation has been established through the key companies from Mozambique, Malawi and Zambia.

Another illustrative sub-region involved in transport CBEC in Asia is called, Greater Mekong. It includes China, Cambodia, Myanmar, Thailand and Vietnam. It is funded by the Asian Development Bank (ADB). Cooperation is based on Cross-border Cooperation Agreement signed by the countries within sub-region, its main purpose is to create common transport network, which will help to improve transport infrastructure and application of the simplified border crossing regime.

Micro-regional level. In terms of the Republic of Moldova participation in TRACECA, it is important to specify its participation in the above mentioned TRACECA cross-border transport projects. A special achievement for Moldova, in this context, is that by means of cooperation within TRACECA, it has achieved faster access to the Black Sea by building railway branch connecting Giurgiulești port and the Black Sea port in Ilichevsk.

3. CBEC in agriculture and rural development. Cooperation in agriculture remains a very important area of international and cross-border cooperation. According to Eurostat, in 2010, in EU employment the agricultural sector constituted 25,474,520 people, around 5% of the total population, compared to the employment in industry 23% and services 72% [7]. However, for the countries in transition and the developing countries agriculture represents a sector with the highest share of employment of the population and contributes greatly to the country's economic development. Moldovan statistics shows that in 2013 agriculture accounted 12.52% of the GDP, compared to 11.81% in industry and 75.67% in services [10]. However, due to the geographical location, climatic conditions and fertile

cele slab dezvoltate, agricultura constituie sectorul cu o pondere înaltă de angajare a populației și un sector care contribuie, într-o mare măsură, la dezvoltarea economică a țării. Datele statistice din Republica Moldova arată că, în anul 2013, agricultura a avut o pondere de 12,52% în formarea PIB-ului, comparativ cu 11,81% din industrie și 75,67 din servicii [10]. Însă, având în vedere amplasarea geografică, condițiile climaterice și pământurile fertile, de care dispune Republica Moldova, sectorul agricol ar putea juca un rol și mai important în formarea PIB-ului, dar pentru realizarea potențialului existent este nevoie de investiții suplimentare în modernizarea agriculturii, în aprovizionarea cu echipamente și tehnică agricolă, precum sistemele de irigații moderne. Este la fel de important schimbul de experiență dintre întreprinderile agricole din Republica Moldova și țările mai dezvoltate în ceea ce privește gestionarea mai eficientă a terenurilor agricole. CET în domeniul agriculturii ar putea contribui substanțial la dezvoltarea economică a țărilor implicate.

CET în agricultură, la *nivel global*, are loc prin intermediul Organizației Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO), datorită căreia a fost format un parteneriat global pentru modernizarea agriculturii, silviculturii și industriei piscicole, asigurând o bună nutriție și securitate alimentară și având drept scop final combaterea foametei în lume.

CET în domeniul agriculturii și al dezvoltării rurale, la *nivel multiregional*, este promovată de Centrul Tehnic de Cooperare Agricolă și Rurală, ce încorporează țările din Africa, Caraibe, Asia-Pacific și Uniunea Europeană. Aceasta este o inițiativă care presupune consolidarea capacităților regiunilor implicate în implementarea programelor cu privire la reducerea sărăciei, asigurarea securității alimentare și conservarea resurselor naturale.

Un alt exemplu notabil al CET, în domeniul agriculturii la *nivel multiregional*, îl înregistrăm în cadrul APEC prin intermediul Grupului de lucru pentru Cooperare Tehnică în Agricultură (ATCWG), care contribuie la ridicarea nivelului de competitivitate a agriculturii și industriilor conexe, sporirea aportului agriculturii la creșterea economică a regiunii, stimularea producției agricole și a comerțului cu produse agricole în cadrul APEC.

CET, în domeniul agriculturii și al dezvoltării rurale, la *nivel regional*, o regăsim, spre exemplu, în Europa. Aceasta este preconizată și suportată în cadrul Politicii Agricole Comune (PAC) finanțate din Fondul European Agricol pentru Dezvoltarea Rurală (FEADR). PAC urmărește scopul sporirii competitivității agriculturii și silviculturii, ridicarea standardelor de viață, în mediul rural, prin stimularea activității economice și reducerea șomajului, inclusiv în regiunile transfrontaliere. Un rol decisiv în promovarea dezvoltării regiunilor, în special a celor rurale și transfrontaliere, îl joacă Politica de Coeziune a Uniunii Europene, menită să reducă disparitățile în dezvoltarea socio-economică, eradicarea sărăciei și creșterea nivelului de trai al populației țărilor membre ale UE.

La *nivel microregional* CET, în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale, poate fi analizată prin

lands, agriculture could play a more significant role in the GDP of the Republic of Moldova, but to realize this potential there is a need for additional investments for agricultural modernization, in terms of equipment and machinery, such as modern irrigation systems. It is also important to establish exchange of information and experience between agricultural enterprises from the Republic of Moldova and those from the developed countries regarding a more efficient management of agricultural lands. CBEC in agriculture could contribute substantially to the economic development of the involved countries.

CBEC in agriculture at the *global level* takes place by means of the United Nations Food and Agriculture Organization (FAO), which has contributed to establishment of global partnership for modernization of agriculture, forestry and fishing industry, ensuring good nutrition and food security, having as a final goal to defeat hunger.

CBEC in agriculture and rural development at the *multiregional level* is promoted by Technical Center for Agricultural and Rural Cooperation, comprising Africa, Caribbean, Asia Pacific and the European Union. This is an initiative, which helps the involved regions to implement capacity building programs on poverty reduction, food security and natural resources conservation.

Another notable example of CBEC in agriculture at *multiregional level* is registered within APEC and takes place by means of Agricultural Technical Cooperation Working Group (ATCWG), which facilitates the increase of competitiveness of agriculture and related industries, increasing agricultural contribution to economic growth within the region, boosting agricultural production and trade with agricultural products within APEC.

CBEC in agriculture and rural development at *regional level* can be found, for example, in Europe, which is promoted under the Common Agricultural Policy (CAP) funded by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD). CAP aims to increase the competitiveness of agriculture and forestry, raise living standards in rural areas, stimulating economic activity and reducing unemployment, including the cross-border regions. A decisive role in promotion of regional development, especially the rural and border regions, plays the EU Cohesion policy aimed at reduce disparities in socio-economic development, eradicate poverty and raise living standards of the EU population.

The CBEC in agriculture and rural development at *micro-regional level* can be analyzed by EU assistance to the Republic of Moldova. In the period of 2011-2013, the European Union allocated 2.5 million Euro in the framework of Technical Assistance to Sector Budget Support Programme "Economic Stimulation in Rural Areas", which had a major impact on promotion of effective economic policies aimed to

asistența Uniunii Europene pentru Republica Moldova. În anii 2011-2013, Uniunea Europeană a alocat 2.5 milioane de euro în cadrul Asistenței Tehnice pentru Programul de Suport Bugetar Sectorial „Stimularea Economică în Zonele Rurale”, care a avut impact major asupra promovării politicilor economice mai eficiente în vederea atingerii dezvoltării economice, în special în zonele rurale. Pentru anii 2010-2014, a fost implementat un nou Program de Susținere a Politicilor de Stimulare Economică în Zonele Rurale, menit să contribuie la dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova.

Un alt program, demn de menționat, îl reprezintă „Remitențele dezvoltă comunitățile din Republica Moldova”, pentru anii 2011-2013, cu finanțare de 0.5 milioane euro, al cărui scop major este utilizarea durabilă a remitențelor de generare a veniturilor locale în Republica Moldova. Aceasta este o încercare de a găsi efectele pozitive ale migrației și anume posibilitatea folosirii remitențelor în vederea dezvoltării comunităților rurale [5].

4. CET în domeniul turismului este un sector foarte important al cooperării transfrontaliere, deoarece contribuie semnificativ nu doar la creșterea economică, ci și la păstrarea patrimoniului național, natural, istoric și cultural, ceea ce este extrem de important pentru toată comunitatea globală. Astfel, putem accentua necesitatea unei cooperări globale în acest domeniu.

În scopul stabilirii unui parteneriat global în domeniul turismului a fost înființată Organizația Mondială a Turismului (OMT). Aceasta aduce un mare aport la CET turistică la nivel global, fiindcă promovează dezvoltarea economică uniformă și echitabilă pe întregul teritoriu al țărilor, cu accent sporit asupra zonelor rurale și transfrontaliere. Un mijloc de atingere a unei asemenea dezvoltări echitabile este regăsit în turismul internațional și transfrontalier.

APEC este o organizație, în cadrul căreia are loc CET turistică la nivel multiregional, desfășurată prin intermediul Grupului de Lucru pentru Turism. O astfel de cooperare este foarte importantă datorită posibilității creării locurilor noi de muncă, îmbunătățirii climatului pentru antreprenoriat și atragerea investițiilor, dezvoltării socio-economice a regiunilor implicate. Recuperând după criza economico-financiară, turismul a cunoscut o creștere semnificativă și contribuie, într-o mare măsură, la dezvoltarea economiilor APEC. Potrivit datelor statistice ale Consiliului Mondial de Călătorii și Turism, în anul 2013, călătoriile și turismul au constituit 8,5% din totalul PIB-ului APEC și, anume, 3.6 trilioane de dolari SUA, angajarea în acest sector constituie 8,8% din totalul locurilor de muncă și 4,9% din totalul exporturilor de bunuri și servicii. Se preconizează că și contribuția acestui sector în PIB va avea o creștere de 4,6% anual, iar contribuția la crearea locurilor noi de muncă va constitui peste 40 de milioane în anul 2024 [2].

O modalitate de atragere a tot mai multor turiști în regiune constă în facilitarea regimului de vize, potrivit datelor Consiliului Mondial al Turismului și Călătoriilor, această măsură de promovare a turismului poate aduce în

achieve economic development, especially in rural areas. For 2010-2014 there was implemented a new Sector Policy Support Programme on Economic Stimulation in Rural Areas aimed to contribute to the sustainable economic development of the country.

Another relevant program is “Remittances develop communities in Moldova” for 2011-2013 with funding of 0.5 million Euro. Its major aim is to achieve the sustainable use of remittances for local revenue generation in the Republic of Moldova. This is an attempt to find positive effects of migration, namely the possibility to use remittances for development of rural communities [5].

4. CBEC in tourism is a very important area of cross-border cooperation because it contributes not only to the economic growth, but also to preservation of national, natural, cultural and historic heritage, which is extremely important for the entire global community. Thus, we emphasize on the necessity of global cooperation in this area.

In order to establish a global partnership for tourism there was established World Tourism Organization (WTO). This organization brings a great contribution to CBEC in tourism at the *global level*, promotes the uniform and equitable economic development throughout the country, with emphasis on rural and cross-border areas. International and cross-border tourism becomes an effective tool in achievement of this equitable development.

APEC is an organization which implements CBEC in tourism at the *multiregional level* taking place in the framework of Tourism Working Group. This cooperation is very important due to the possibility of creation of new jobs, improvement of the climate for entrepreneurship, attraction of investments and socio-economic development of the regions concerned. Recovering after the economic and financial crisis, tourism has a significant increase and contributes greatly to the development of APEC economies. According to World Travel & Tourism Council statistics, in 2013 travel and tourism constituted 8.5% of APEC GDP, that is 3.6 trillion USD, employment in this sector constitutes 8.8% of the total employment and 4.9% of total exports of goods and services. It is expected that the contribution of this sector to GDP will grow by 4.6% annually and the contribution to new jobs creation of will constitute over 40 million by 2024 [2].

An effective tool for tourists attraction to the region is the facilitation of the visa regime, according to the World Travel & Tourism Council this measure of tourism promotion will bring around 38-57 million of tourists in 2016 and an additional revenue of 62-89 billion USD, that is a 9-14% increase, and last but not least, this measure will contribute to creation of around 1-1.4 million of new jobs [2].

Tourism cooperation taking place in Europe can serve as an example of CBEC at the *regional level*.

jur la 38-57 de milioane de turiști în anul 2016, generând încasări suplimentare în valoare de 62-89 miliarde de dolari SUA, ceea ce reprezintă o creștere de 9-14% și, nu în ultimul rând, va crea în jur la 1-1.4 milioane de locuri noi de muncă [2].

Drept exemplu al CET turistice la *nivel regional*, poate servi cooperarea în cadrul Europei. Europa are un potențial turistic imens, dispune de nenumărate locuri istorice, culturale și de o infrastructură turistică bine dezvoltată. Pentru promovarea turismului european transfrontalier și promovarea Europei, ca destinație turistică, a fost creată Comisia Europeană pentru Turism, care cuprinde toate țările Uniunii Europene, plus Islanda, Monaco, Muntenegru, Norvegia, San Marino, Serbia, Elveția, Turcia. Comisia se orientează, preponderent, la atragerea turiștilor din SUA, Canada, Brazilia și China.

În scopul stimulării dezvoltării economice și promovării Uniunii Europene ca o destinație turistică, în aprilie 2014, Uniunea Europeană facilitează regimul de vize pentru turiștii internaționali. Datorită acestei măsuri, se preconizează o creștere de călătorii cu 30-60%, un surplus de 13-14 milioane de turiști și 22-25 bilioane de euro în totalul cheltuielilor directe pe an, ceea ce, în decurs de 5 ani, va aduce 120-130 bilioane în bugetul UE, în plus, vor fi create 1.2-1.3 milioane de locuri noi de muncă în turism și sectoarele conexe[4].

CET turistică, la *nivel subregional*, se manifestă activ în cadrul ASEAN, țările membre promovează ASEAN ca o destinație unică și colectivă de turism cu standarde de odihnă și deservire de nivel mondial. În cooperare strânsă cu reprezentanții sectorului public și privat, țările tind să faciliteze turismul intra-ASEAN, precum și să întreprindă acțiuni comune pentru a atrage turiștii internaționali și investițiile străine în acest sector. Această experiență poate fi preluată și de Republica Moldova, care, în comun cu România și Ucraina, pot crea și promova un spațiu turistic comun pentru atragerea turiștilor atât din interiorul țărilor vizate, cât și a turiștilor internaționali.

O inițiativă semnificativă pentru promovarea turismului în regiunea Mării Negre o constituie Proiectul pentru anii 2014-2015, finanțat de Uniunea Europeană și reprezintă crearea unei rețele de turism durabil la Marea Neagră, care cuprinde Georgia, Bulgaria, Ucraina, Turcia și Republica Moldova. În cadrul proiectului, vor avea loc activități de promovare a regiunii ca o destinație turistică, precum și promovarea, în particular, a turismului vinicol, ecologic și rural.

Republica Moldova este o țară cu un potențial turistic bogat, care trebuie să fie dezvoltat și promovat în comun cu reprezentanții sectorului public, privat și ai societății civile. Această idee a fost subliniată, în cadrul unei videoconferințe, de Secretarul General al OMT, Taleb Rifai, la care a participat și autoarea Zorina Șișcan, pe data de 17 septembrie 2014. La data de 3 noiembrie 2014, este preconizată semnarea Acordului dintre OMT și Republica Moldova (din materialele videoconferinței). Acordul va permite dezvoltarea turismului Republicii Moldova la

Europe has a huge touristic potential, is full of historical and cultural touristic attractions, as well as a highly developed touristic infrastructure. In order to promote cross-border European tourism and Europe as a touristic destination, there has been created European Travel Commission, covering all EU member states and Iceland, Monaco, Montenegro, Norway, San Marino, Serbia, Switzerland, Turkey. The Commission is focused mainly on attraction of tourists from the USA, Canada, Brazil and China.

In order to stimulate economic development and promote European Union as a touristic destination, in April 2014, the EU facilitates visa regime for international tourists. This measure is expected to contribute to 30-60% increase in travels, to bring additional 13-14 million tourists and 22-25 billion Euro as total direct annual expenditures. Within five years this initiative will attract 120-130 billion Euro in the EU budget, in addition, will be created 1.2-1.3 million of new jobs in tourism and related sectors [2].

CBEC in tourism at the *sub-regional* level is actively manifested within ASEAN countries. The member states promote ASEAN as a unique and collective touristic destination, corresponding to the world standards of leisure and services. In close cooperation with representatives of public and private sector countries tend to facilitate intra-ASEAN tourism, taking joint actions to attract international tourists and foreign investments in this sector. This experience can be taken as example by the Republic of Moldova, which in cooperation with Romania and Ukraine, can create and promote a common touristic area, attracting tourists both from within the involved countries, as well as the international tourists.

A significant initiative taken to promote tourism in the Black Sea region for the period of 2014-2015, is the project funded by the European Union, which contributes to the creation of a network for sustainable tourism in the Black Sea region, including Georgia, Bulgaria, Ukraine, Turkey and the Republic of Moldova. In framework of the project there will be organized activities, aimed to promote the region as a touristic destination, as well as to promote wine, environmental and rural tourism.

The Republic of Moldova is a country with a rich touristic potential, which should be developed and promoted jointly with the representatives of public, private sector and civil society. This idea was emphasized during a videoconference with UNWTO Secretary-General Taleb Rifai held on September 17, 2014. The author of the article Zorina Șișcan has attended the videoconference. On November 3, 2014 is the expected signing of Agreement between the WTO and the Republic of Moldova (from the materials of videoconference). The agreement will contribute to the development of the Moldovan tourism at all levels of analysis of the CBET, and first of all at *regional, macro and micro-regional levels*.

toate nivelele de analiză ale CET și, mai întâi de toate, la nivel *regional, macro și microregional*.

Intensificarea relațiilor de CET în domeniul turismului la nivel *macroregional* a devenit posibilă datorită semnării acordurilor de cooperare bilaterală între Republica Moldova cu Italia, Polonia, Malta, Cipru, Turcia, Bulgaria, Israel, Ucraina, România și alte țări. Acest fapt a permis atragerea investițiilor pentru promovarea turismului, schimbului de experiență și organizării în comun a târgurilor, expozițiilor turistice, precum și altor tipuri de activități cu caracter promoțional. Pentru promovarea potențialului turistic în comun cu țările vecine, este nevoie de stabilirea unei înțelegeri privind posibilitățile CET turistice dintre Republica Moldova și România, care pot fi axate pe promovarea în comun a agroturismului și turismului în zona râului Prut. CET în domeniul turismului poate fi promovată și folosind posibilitățile Parteneriatului Operațional Comun România – Ucraina – Republica Moldova.

5. CET digitală. Pe lângă dezvoltarea parteneriatului global în lumea reală, ce cuprinde diverse domenii de cooperare, n-ar trebui uitată nici existența mediului virtual de afaceri și a parteneriatului care oferă posibilități variabile de cooperare economică, inclusiv cea transfrontalieră. Tranzacțiile economice ce au loc în lumea virtuală, de regulă, depășesc hotarele unei țări, iar spațiul virtual oferă posibilitatea creării unor companii de către antreprenori din diferite țări, regiuni sau chiar continente. Astfel, cooperarea economică digitală, prin posibilitatea ei de a șterge granițele și de a reuni oameni, întreprinderi, organizații din regiuni sau chiar continente diferite într-o comunitate globală, poate servi drept exemplu al *CET globale*. CET digitală este un domeniu nou cu un potențial economic imens.

Cercetarea efectuată de către autori în domeniul dat le-a permis identificarea unor forme de CET virtuală:

- tranzacțiile comerciale și financiare care depășesc granițele unei țări;
  - formarea companiilor și parteneriatelor virtuale, în cadrul cărora va urma o cooperare economică transfrontalieră;
  - asociațiile virtuale ale producătorilor sau antreprenorilor dintr-un anumit domeniu;
  - formarea clusterelor și poliilor de creștere virtuală, implicându-se mai multe țări și regiuni ale lumii;
  - outsourcingul și formarea companiilor virtuale, care încorporează specialiștii din diferite domenii și mai multe țări și regiuni ale lumii, având un oficiu în regim on-line (companii de TI, traduceri, business consulting, turism, internet marketing, lansarea și promovarea produselor sau serviciilor în internet).
- Domeniile prioritare ale CET virtuale sunt:*
- CET digitală în domeniul comerțului și al marketingului (parteneriate comerciale) – prestarea în comun a serviciilor, vânzarea în comun a produselor, promovarea comună a produselor/serviciilor;
  - CET digitală în domeniul producției (parteneriate

Intensification of CBEC in tourism at the *macro-regional level* has become possible due to signing of bilateral agreements between the Republic of Moldova and Italy, Poland, Malta, Cyprus, Turkey, Bulgaria, Israel, Ukraine, Romania and other countries. This fact has allowed the attraction of investments for tourism promotion, exchange of experience and joint organization of fairs, touristic exhibitions and other types of promotional activities. In order to promote touristic potential jointly with neighborhood countries it is necessary to establish an agreement regarding the possibilities CBEC in tourism between the Republic of Moldova and Romania, which can be focused on joint promotion of agro tourism and tourism along the Prut River. CBEC in tourism can be promoted, as well, using possibilities of Joint Operational Programme Romania-Ukraine-Republic of Moldova.

5. Digital CBEC. Besides the development of a global partnership in the real world, which includes various areas of cooperation, should not be forgotten the existence of the virtual environment for business and partnership, which offers opportunities for the economic cooperation, including cross-border cooperation. Economic transactions taking place in the virtual world usually transcend country borders, but the cyberspace gives possibility to found a company by entrepreneurs from different countries, regions and even continents. Thus, the digital economic cooperation, with its capacity to remove borders and bring together people, businesses and organizations from different regions or even different continents, creating in such a way a global community, which can serve as an example of *global CBEC*. Digital CBEC is a new notion with an enormous economic potential.

The authors' research in this area has allowed identifying the main forms of digital CBEC:

- commercial and financial transactions taking place beyond the countries' borders;
- creation of virtual companies and partnerships which serve as a framework for cross-border economic cooperation;
- virtual associations of producers or entrepreneurs in a particular area;
- formation of virtual clusters and growth poles, involving several countries and regions;
- outsourcing and formation of virtual companies, incorporating specialists from different areas, different countries and world regions, with an on-line office (IT companies, translation, business consulting, tourism, internet marketing, products and services launch and promotion via internet).

The priority areas of virtual CBEC pointed out by authors are as follows:

- digital CBEC in the area of trade and marketing (commercial partnerships) – joint delivery of services, joint sale of products, joint promotion of products and services;

în producție) – producția în comun a unui produs nou sau unei game de produse, inclusiv cele virtuale;

- CET digitală în domeniul tehnico-științific (parteneriat tehnico-științific) – schimbul de experiență, de informații, know-how.

În calitate de *Avantaje ale creării parteneriatelor virtuale*, exemplificăm:

- accesul la baza de date a unor specialiști din diferite domenii;
- economisirea timpului prin atribuirea anumitor sarcini sau funcții partenerilor sau specialiștilor din domeniul virtual;
- combinarea surselor financiare, experienței și cunoștințelor, ajungând, astfel, la o „**sinergie virtuală**”, prin formarea unui parteneriat bazat pe complementaritate;
- obținerea rezultatelor comune superioare sumei celor singulare.

Dezvoltarea CET digitale înscrie în agenda economiștilor și juriștilor, urmare a „regulilor de joc” în economia digitală, cu alte cuvinte, elaborarea și perfecționarea unei baze legislative, care ar elimina sau, cel puțin, ar reduce posibilitățile dezvoltării CET în cadrul unei economii subterane imense. Prin urmare, se dezvoltă limbajul economic, implicând cele mai noi noțiuni aferente CET digitale (creșterea economică virtuală, comerțul virtual liber, piața virtuală liberă etc.).

Cooperarea economică digitală, la *nivel microregional*, poate fi analizată prin prisma experienței Republicii Moldova în acest domeniu. În Republica Moldova, există numeroase companii de outsourcing, în special în domeniul tehnologiilor informaționale, care, deseori, nu au un oficiu fizic, dar își desfășoară activitatea pe baza unui oficiu în regim on-line. Pe lângă acest fapt, în Republica Moldova, se dezvoltă comerțul electronic, crește ponderea cumpărăturilor făcute în regim on-line, acest fapt referindu-se nu doar la tranzacțiile la nivel național, ci și la cele care depășesc hotarele țării. De o popularitate mare se bucură platformele digitale internaționale de comerț electronic, în special, pentru procurarea tehnicii, electronicii, hainelor și încălțămintei, care, de obicei, oferă un preț mai atractiv decât cel din Republica Moldova.

Pe parcursul anilor 2014-2015, în Republica Moldova, vor fi lansate parcurile virtuale în domeniul tehnologiilor informaționale. Rezidenții parcurilor virtuale vor beneficia de o taxă unică în valoare de 12% din volumul vânzărilor. Taxa va încorpora impozitul pe profit, impozitul pe venit, contribuțiile la fondul social și fondul de asigurare medicală obligatorie, taxele locale, impozitul pe imobil, taxele de drum. De asemenea, este planificată scutirea de plata taxelor vamale și a TVA la import pentru diverse materiale, cum ar fi: monitoarele, calculatoarele, echipamentele de rețea și a altor tip de echipament necesar pentru activitatea rezidenților parcurilor virtuale. Toate aceste măsuri sunt menite să contribuie la promovarea antreprenoriatului, stimularea atragerii Investițiilor Străine

– digital CBEC in the area of production (production partnerships) - joint production of a new product or a range of products, including virtual products;

- digital technical and scientific CBEC (technical and scientific partnership) - exchange of experience, information, know-how.

As the *advantages of creating virtual partnerships*, are highlighted:

- access to the database of the specialists from various areas;
- saving time by assigning certain tasks or functions to the virtual partners or professionals;
- the combination of financial resources, experience and knowledge, reaching "**virtual synergy**" by forming partnership based on complementarity;
- achievement of the common results higher than the sum of singular ones.

The development of the digital CBEC has indicated to economists and lawyers the need for compliance with the “rules of game” of the digital economy, in other words, necessity of development and improvement of legislative base that would eliminate or at least reduce opportunities of development of CBEC in the framework of a huge underground economy. As a result, economic language is developing, involving all related concepts of digital CBEC, (such as virtual economic growth, free virtual commerce, free virtual market, etc.).

Digital economic cooperation at *the micro-regional level* can be analyzed using the experience of the Republic of Moldova. In the Republic of Moldova, there are many outsourcing companies, especially, information technology companies, which often do not possess a physical office, but are operating on the bases of an on-line office. In addition, in the Republic of Moldova is developing electronic commerce, increases the share of purchases made on-line, this fact refers not only to transactions taking place at the national level, but also those transcending the country's borders. The great popularity currently have international digital e-commerce platforms, particularly for purchasing of electronics, clothing and footwear, which usually offer a more attractive prices than the one which can be found in the Republic of Moldova.

During 2014-2015 in the Republic of Moldova will be launched virtual IT parks. Virtual park's residents will benefit from a single 12% sales tax, which will incorporate profit tax, income tax, social contribution and compulsory contribution to medical insurance fund, local taxes, property taxes and road taxes. It is also planned the exemption from customs duties and VAT on import of monitors, computers, network equipment and other type of equipment necessary in the activity of virtual park's residents. All these measures are intended to contribute to the promotion of entrepreneurship, attraction of FDI,

Directe, cooperarea cu cadrele de înaltă calificare din domeniu, din țările partenere.

Lansarea parcurilor digitale poate contribui la crearea unei platforme de cooperare economică transfrontalieră digitală între Republica Moldova și țările vecine, Ucraina și România, cu țările din Uniunea Europeană, formând în comun parteneriate la *nivel macroregional, subregional și regional*, precum și cu țările mult mai îndepărtate, precum cele din Asia, America de Nord, America Latină și Africa la *nivel interregional* sau chiar *multiregional*. Cooperarea digitală șterge frontierele și distanța geografică și oferă posibilitatea creării spațiului digital comun *global* pentru CET.

6. Cooperarea Transfrontalieră (CT) în domeniul sănătății publice. CT în domeniul sănătății publice, actualmente, nu comportă caracter economic. Însă implicațiile acestei cooperări, pe termen lung, comportă un caracter economic pronunțat, aceasta putând fi explicată prin faptul că atenția specială, acordată sănătății publice pe termen lung, contribuie la creșterea nivelului de trai și a speranței de viață a populației. O populație sănătoasă este mai productivă, mai aptă de muncă și contribuie la creșterea PIB-ului prin veniturile și consumul sporit. Astfel, investițiile în sănătatea populației, cu timpul, conduc la dezvoltarea socio-economică a întregii țări. Acest fapt se referă și la regiunile de frontieră, unde accesul la serviciile medicale este restrâns și de o calitate mai inferioară.

CT în domeniul sănătății publice, la *nivel global*, are loc cu suportul Organizației Mondiale a Sănătății (OMS). Printre prioritățile actuale ale CT în domeniul sănătății publice, distingem: cooperarea pentru combaterea bolilor transmisibile, în special HIV/SIDA, malaria și tuberculoza, atenuarea efectelor bolilor transmisibile, alimentația sănătoasă, sănătatea la locul de muncă etc. [11].

CT în domeniul sănătății, la *nivel regional*, este întâlnită în Europa. Uniunea Europeană acordă un rol special promovării accesului la servicii medicale în regiunile rurale și cele transfrontaliere. Pentru acest scop, au fost create rețele regionale de sănătate, care promovează cooperarea dintre regiuni și integrarea lor mai activă în politicile UE în domeniul sănătății.

CT în sectorul sănătății publice, la *nivel subregional*, are loc în cadrul Uniunii Națiunilor Sud-Americane (UNASUR). Țările UNASUR cooperează activ pentru promovarea sănătății, accesului universal la medicamente, sistemele universale de sănătate, prin intermediul Institutului Sud-American pentru Guvernarea Sănătății, activitatea căruia se concentrează asupra dezvoltării și managementului strategiilor de întărire a sistemelor de sănătate publică.

Uniunea Europeană, în comun cu oficiile locale ale OMS, implementează proiecte de CT în domeniul sănătății la *nivel microregional*, precum ar fi Asistența Tehnică în domeniul Sprijinului Bugetar al Sectorului Sănătății în Republica Moldova pentru anii 2008-2014, destinată politicilor și reformelor în sectorul sănătății, axându-se pe următoarele domenii: îmbunătățirea protecției financiare a

cooperarea cu cadrele de înaltă calificare din țările partenere.

The launch of the digital parks can contribute to the creation of a platform for digital cross-border economic cooperation between the Republic of Moldova and neighbor countries-Ukraine and Romania, the European Union countries, forming joint partnerships at *macro-regional, sub-regional and regional levels*, as well as the partnership with more distant countries from Asia, North and Latin America and Africa at *interregional* or *multiregional* levels. Digital cooperation removes borders and geographical distance, enables creation of the *global* digital space for CBEC.

6. Cross-border Cooperation(CBC) in Public Health. CBC in public health, currently, has no economic character. Although the long run implications of this cooperation have pronounced economic consequences. This can be explained by the fact that special attention paid to public health, contributes to higher living standards and life expectancy of population. A healthy population is more productive, able to work and contributes to the GDP growth in terms of increased revenues and consumption. Thus, the investments in public health over time lead to socio-economic development of the country. This refers, as well, to the border regions where access to healthcare is limited and often has an inferior quality.

CBC in public health at the *global level* is realized with the support of the World Health Organization (WHO). Among the current priorities of global CBC in public health are distinguished: cooperation aimed to defeat communicable diseases, especially HIV/AIDS, malaria and tuberculosis, mitigation of the effects of the non-communicable diseases, healthy alimentation, occupational health, etc. [11].

CBC in public health at the *regional level* is found in Europe. EU pays special attention to the promotion of the access to health services in rural and border areas. For this purpose there were created regional health networks, which promote cooperation between the regions and contribute to their active integration into EU health policies.

CBC in the public health sector at *sub-regional level* takes place in the framework of the Union of South American Nations (UNASUR). The UNASUR countries actively cooperate in order to promote health, universal access to medicines, universal health systems by means of the South-American Institute of Governance in Health, whose work focuses on the development and management of strategies aimed to strengthen public health systems.

European Union in cooperation with the local WHO offices, implement CBC projects in public health at *micro-regional level*, as an example can serve Health Sector Budget Support Related Technical Assistance to the Republic of Moldova for 2008-2014, which is focused on the following areas: improvement

populației la accesarea serviciilor medicale, descentralizarea asistenței medicale primare, sporirea accesului la servicii și medicamente, îmbunătățirea managementului instituțiilor medicale și fortificarea bazei tehnico-materiale a laboratoarelor din centrele de sănătate publică și crearea centrului universitar de instruire și simulare în medicină [9].

7. Studiu de caz. Mamograful Digital Mobil. Având în vedere importanța CT în domeniul sănătății publice, S.A. M-Interfarma a intervenit cu ideea prestării serviciilor de Mamografie Digitală Mobilă, în regiunile de frontieră din Republica Moldova, cu posibilitatea extinderii zonei geografice a prestării serviciilor spre regiunile de frontieră din România și Ucraina. Această inițiativă poate servi drept bază pentru proiectul de CT trilateral în domeniul sănătății publice, care poate fi inclus în Programul Operațional Comun România-Ucraina – Republica Moldova.

Screeningul glandei mamare reprezintă o măsură din sectorul ocrotirii sănătății, organizată de autoritățile publice locale sau naționale cu scop preventiv, în special, în domeniul oncologic. Ca obiectiv principal al screeningului servește reducerea mortalității prin cancerul glandei mamare în rândurile populației feminine. Depistarea cancerului glandei mamare, la o etapă primară – mai devreme decât acesta ar fi fost depistat prin practică clinică obișnuită (la indicație), – facilitează un tratament mai puțin agresiv și cu rezultate mult mai bune, decât în cazul depistării cancerului la un stadiu mai avansat, astfel, contribuind la o calitate mai bună de viață și o longevitate mai mare la femei.

Mamografia este indicată femeilor de peste 40 de ani, ceea ce înseamnă că această formă de screening poate salva viața femeilor în vârstă, care se încadrează în categoria populației apte de muncă. Ca urmare, femeile sănătoase, încadrându-se în câmpul muncii, își aduc aportul la creșterea veniturilor și la dezvoltarea economică, în întregime, a țării. Potrivit datelor statistice, acest grup vârstnic de femei constituie, la începutul anului 2014, 435.539 de persoane din totalul de 1.135.945 de femei apte de muncă, ceea ce reprezintă 38.34%, și 18.54% din totalul populației apte de muncă [10]. Deci, aportul acestei grupe de femei în economia Republicii Moldova este enorm.

Sumând cele expuse, concluzionăm că cooperarea economică transfrontalieră este o parte componentă a cooperării economice internaționale, un fenomen care devine tot mai larg răspândit în toate regiunile lumii, astfel, CET poate fi numită o nouă megatendință a economiei mondiale, care promovează dezvoltarea economică echitabilă pe întregul teritoriu al țărilor, cu accent sporit asupra regiunilor transfrontaliere. CET contribuie la rezolvarea problemelor concrete cu care se confruntă aceste regiuni, pentru eradicarea cărora sunt întreprinse măsuri la diferite nivele, ce depind de numărul țărilor participante, amplasarea țărilor și acoperirea geografică a proiectelor transfrontaliere.

CET are formele sale distincte, cum ar fi: CET în producție, CET în sfera comercializării produselor, CET

of financial protection of the population from accessing medical services, decentralization of primary health care, increase of the access to services and medicines, improvement of medical institutions management and strengthening technical capacity of public health laboratories in public health centers and development of university center for training and simulation in medicine [9].

7. Case Study. Mobile Digital Mammography. Taking into consideration the importance of CBC in public health M-Interfarma JSC, has come up with an idea to provide mobile digital mammography services in the border regions of the Republic of Moldova with the possibility of geographical area extension to the border regions of Romania and Ukraine. This initiative can serve as a basis for the trilateral CBC project in the public health area, which may be included in the Joint Operational Programme Romania-Ukraine-Republic of Moldova.

Breast screening is a measure of the health care sector, organized by local or national authorities with the prevention purpose, especially in the area of oncology. The main objective of screening is the reduction of mortality from breast cancer. The detection of breast cancer at an early stage – sooner than it would have been detected by ordinary clinical practice (by referral) makes treatment less aggressive, with much better results than in the case of diagnosis of cancer in advanced stage, thus contributing to a better life quality and longevity of live of women.

Mammography is indicated to women over 40 years old, this means that the given form of screening can save lives of women which belong to the group of working population. As a result, healthy women are able to work and generate income and thus contribute to the economic development of the country. According to statistics, at the beginning of 2014, this age group of women constitutes 435,539 people from the total amount of 1,135,945 women of working age (38.34%) and 18.54% of the total population of working age [10]. So, the contribution of this group of women the economy of the Republic of Moldova is enormous.

Summarizing the above mentioned, the authors have concluded that cross-border economic cooperation is a part of international economic cooperation, a phenomenon that becomes worldwide spread, so CBEC can be called a new megatrend of the global economy, which promotes equitable economic development, with a focus on border regions. CBEC helps to solve specific problems faced by these regions, for their eradication are taken measures at different levels, which depend on the number of participating countries, their location and geographical coverage of the projects.

CBEC has its distinct forms such as: CBEC in production, commercial CBEC, technical and scientific CBEC, and CBEC in financial and banking area. However, in this article the authors have focused on the priority areas of CBEC, determined according to the

tehnico-științifică și CET financiar-bancară. Însă, în acest articol, autorii s-au axat pe domeniile prioritare ale CET, stabilite în funcție de numărul proiectelor aferente acestor domenii, și anume: CET în domeniul energetic, CET în domeniul transportului, CET în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale, CET în domeniul turismului, CET – digitală – ca o perspectivă în relațiile de cooperare globale. În articol, a fost subliniată importanța cooperării transfrontaliere în sectorul sănătății publice, având în vedere impactul indirect al acestui domeniu de cooperare asupra dezvoltării economice a regiunilor implicate, prin accesul mai bun la serviciile medicale, populația regiunilor transfrontaliere devine mai sănătoasă. O populație sănătoasă constituie și o forță de muncă mai productivă și eficientă, care contribuie la sporirea activității economice în zonele vizate și dezvoltarea lor treptată din punct de vedere economic.

Prioritizarea acestor domenii nu este rigidă. Atragerea investițiilor în CET în domeniul energetic și cel al transportului este mai intensivă, decât în celelalte domenii și permite crearea infrastructurii adecvate, asigurând regiunile implicate cu energia necesară. Lista domeniilor CET nu este epuizată și prioritizarea acestor domenii va depinde de necesitățile actuale ale părților implicate. Alături de CET în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale, CET turistică, CET digitală și CET în domeniul ocrotirii sănătății, remarcăm, în calitate de domenii „emergente” și de perspectivă: antreprenoriatul verde și cooperarea transfrontalieră în domeniul educației și cercetării-dezvoltării, cu impact economic pronunțat.

number of projects related to these areas and namely: CBEC in energy, CBEC in transport, CET in agriculture and rural development, CBEC in tourism, digital CBEC, as a potential global cooperation area. The article has highlighted the importance of cross-border cooperation in the health sector. Taking into consideration the indirect impact of this area of cooperation on economic development of the involved regions, by means of better access to health services, border regions' population becomes healthier. A healthy population becomes productive and efficient workforce, which contributes to the stimulation of economic activity in the target areas and the gradual economic development.

Prioritizing of these areas is not rigid. Attraction of investments in the energy and transport CBEC is more intensive than in other areas and allows creation of suitable infrastructure and provides involved regions with necessary energetic resources. The list of the areas of CBEC is not exhausted and their prioritization will depend on the actual needs of stakeholders. Along with the CBEC in agriculture and rural development, tourism, digital CBEC and CBEC in public health care, the authors mention, as the “emerging” areas: green entrepreneurship, cross-border cooperation in education, research and development having a pronounced economic impact.

Bibliografie / Bibliography:

1. ROȘCOVAN, M. *Ghid de cooperare transfrontalieră*. Chișinău: Epigraf, 2003. p 31.
2. Cooperarea Economică Asia-Pacific. <http://www.apec.org/> (citat 19.09.2014).
3. Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare. <http://www.ebrd.com/> (citat 14.09.2014).
4. Comisia Europeană. <http://www.ec.europa.eu/> (citat 21. 09.2014).
5. Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova. <http://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova> (citat 18.09.2014).
6. Centrul Informativ de Vecinătate al Uniunii Europene. <http://www.enpi-info.eu/> (citat 15.09.2014).
7. Statistica Uniunii Europene. <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu/> (citat 17.09.2014).
8. Ministerul Economiei al Republicii Moldova. <http://www.mec.gov.md/> (citat 14.09.2014).
9. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova. <http://www.ms.gov.md/> (19.09.2014).
10. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. <http://www.statistica.md/> (citat 6.09.2014).
11. Organizația Mondială a Sănătății. <http://www.who.int/en/> (citat 18.09.2014).

MEDIUL DE AFACERI ÎN REPUBLICA MOLDOVA: CONSTRÂNGERI ȘI PERSPECTIVE

*Dr. conf. univ. Rodica CRUDU, ASEM
Master în econ. Emilia CEBOTARI,
Ministerul Economiei al Republicii Moldova*

Un mediu de afaceri dezvoltat și puternic inovativ reprezintă premisa de bază pentru avansarea unei economii și prosperarea unei societăți. Totalitatea reglementărilor impuse la nivel de stat asupra activității antreprenoriale poartă atât o povară, cât și o protecție în esența acestora. În acest sens, nu se impune necesitatea eliminării acestor norme și reglementării, dar schimbării lor în a deveni mai inteligente și calitative, cu stabilirea anumitor standarde ce ar permite deschiderea oportunităților pentru mediul de afaceri, dar nu a descurajării întreprinzătorilor. Studiul respectiv evidențiază cele mai mari constrângeri ale mediului de afaceri în Republica Moldova și sintetizează niște recomandări viabile de consolidare a acestuia.

***Cuvinte-cheie:** mediul de afaceri, consolidare, bariere, companie, analiză, constrângeri, reglementare.*

JEL: L26

1. Introducere. Mediul de afaceri reprezintă unul din pilonii de bază ai dezvoltării și avansării unui stat sub diverse aspecte. Analiza acestuia este extrem de importantă pentru consolidarea capacităților companiilor, care reprezintă forța motrice de prosperare și creștere economică a statului.

Pentru Republica Moldova, consolidarea mediului de afaceri reprezintă o prioritate la nivel național, iar analiza acestuia, precum și a căilor de dezvoltare și îmbunătățire ale climatului de afaceri joacă un rol esențial și extrem de actual în schimbarea situației și depășirea barierelor în calea activității antreprenoriale. Mediul de afaceri existent este, în mare parte, caracterizat prin costuri financiare și costuri de timp nejustificate, care prezintă impact direct asupra creșterii economice a statului și demotivează valorificarea potențialului competitiv și inovativ al țării.

Scopul lucrării realizate constă în analiza mediului de afaceri în Republica Moldova sub aspectul cadrului normativ existent, al identificării barierelor și constrângerilor, precum și al analizei programelor și politicilor de consolidare a acestuia, dar și sintetizarea, și elaborarea unor recomandări în vederea consolidării mediului de afaceri.

2. Material și metodă. Un aport semnificativ pentru cercetarea subiectului l-a avut studiul literaturii de specialitate și, în special, al Rapoartelor internaționale realizate de către Banca Mondială, Forumul Economic

BUSINESS ENVIRONMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: CONSTRAINTS AND PERSPECTIVES

*PhD, Assoc. Prof. Rodica CRUDU, ASEM,
MA in econ., Emilia CEBOTARI,
Ministry of Economy RM*

A developed and strongly innovative business environment represents the basic prerequisite for an advanced economy and for the social welfare. All regulations established on entrepreneurship at the state level impose both a burden, as well as protection upon business. In this respect, there is no need to eliminate these rules and regulations, but it is necessary to change them in order to make them more intelligent and qualitative by establishing certain standards that would allow opening of new opportunities for business and not discouraging the entrepreneurs. This study highlights the biggest constraints on the business environment in Moldova and summarizes some viable recommendations for its strengthening.

***Key words:** business environment, consolidation, barriers, company, analysis, constraints, regulatory*

JEL: L26

1. Introduction. Business is one of the basic pillars for the development and advancement of a country in various aspects. Its analysis is very important for the development and well-being of the companies that represents the driving force of prosperity and growth of the state.

For Moldova, enabling business environment is a national priority, and analysis, as well as ways to develop and improve the business climate plays a vital role in changing the current situation and overcoming barriers to entrepreneurial activity. Existing business is largely characterized by financial costs and unreasonable time costs that have a direct impact on economic growth of the state and play a disincentive role in developing the competitive and innovative potential of the country.

The aim of the study is to analyze the business environment in Moldova in terms of the existing regulatory framework, identifying barriers and constraints, and analysis of programs and policies to strengthen it, along with synthesizing and developing recommendations to enable the business environment.

2. Material and method. A major contribution for the research of the subject had brought the study of the specialty literature, and especially international reports made by the World Bank, World Economic Forum, Heritage Foundation, and the rules and legal framework in Moldova, policies and programs

Mondial, Heritage Foundation, precum și al normelor și cadrului legal existente în Republica Moldova, al politicilor și programelor promovate de Guvern și autoritățile naționale. În lucrare, au fost sintetizate și analizate un șir de lucrări de nivel internațional elaborate de autori, precum: Klaus Schwab, Xavier Sala-i-Martin, James Cadle, Debra Paul și Paul Turner, Antonia Tajani, inclusiv cercetările la nivel național realizate de autori, ca Rodica Crudu, Boris Chistruga, Lilia Taranenco etc. Metodologia cercetării științifice a cuprins o abordare metodologică complexă cu o argumentare teoretică aprofundată și un studiu practic și recomandări elaborate de către autor.

3. Rezultate și discuții: Performanțele unui stat în materie de mediu de afaceri sunt reflectate în mai mulți indicatori la nivel internațional, elaborați anual de o serie de organizații internaționale, precum: Banca Mondială, Forumul Economic Mondial, Heritage Foundation, Wall Street Journal, OCDE etc. Clasamentele respective se axează pe evaluarea statelor din punct de vedere al „ușurinței desfășurării unei afaceri”, al nivelului de competitivitate și libertate economică a acestora.

Clasamentul *Băncii Mondiale Doing Business* indică faptul că, deși Republica Moldova a avansat, în 2013, în clasament, cu 8 poziții, comparativ cu anul 2012 și s-a plasat pe locul 78, totuși, unele domenii, precum autorizarea în construcții, racordarea la rețelele electrice, lichidarea afacerii și procedurile ce țin de comerțul transfrontalier, urmează a fi consolidate prin eliminarea sau reducerea procedurilor și costurilor de timp și bani. [3, p.210]

Indicele Competitivității Globale, realizat de către Forum Economic Mondial și Wall Street Journal, pentru anul 2013, arată că Moldova ocupă locul 89, din cele 144 de țări luate în calcul, în tranziție spre o economie bazată pe eficiență. Această poziție indică faptul că există loc pentru perfecționare. Statul nostru înregistrează performanțe modeste la capitolele: inovație, instituții, dezvoltarea pieței financiare și eficiența piețelor, sofisticarea afacerilor. Clasamentul Global al Competitivității placează Republica Moldova printre țările cu o economie condusă de factorii de producție, alături de Tadjikistan și Kârgâzstan. Indicele Competitivității Globale concluzionează, că printre cei mai problematici factori ce afectează mediul de afaceri și competitivitatea statului rămân a fi corupția, instabilitatea politică și birocrăția guvernamentală ineficientă. De asemenea, unul dintre cei mai problematici factori pentru desfășurarea afacerilor îl constituie și accesul la finanțe. [4, p.278]

Indicele Libertății Economice a plasat Moldova pe locul 110, caracterizând economia ca fiind una, în mică parte, liberă. Astfel, acest indicator scoate în evidență că realizarea potențialului de creștere rămâne constrâns de intervenția statului în sectorul privat, care a lăsat economia vulnerabilă într-un mediu politic în schimbare. Instabilitatea politică a determinat o politică fiscală fragmentată, iar corupția este semnificativă în cele mai multe zone ale birocrăției. [5, p.12]

promoted by Government and national authorities. The paper had summarized and analyzed a number of international works performed by authors like: Klaus Schwab, Xavier Sala-i-Martin, James Cadle, Debra Paul and Paul Turner, Antonia Tajani and national research authors Rodica Crudu, Boris Chistruga, Lilia Taranenco etc. Research methodology included a comprehensive methodological approach with extensive theoretical arguments, with a practical study and recommendations developed by the authors.

3. Results and Discussion: Performances of a country in regards to its business environment is reflected in several international indicators produced annually by a number of international organizations such as World Bank, World Economic Forum, Heritage Foundation, Wall Street Journal, OECD etc. Respective rankings focus on evaluating states in terms of the ease of doing business, the competitiveness level and their economic freedom.

The World Bank Ranking Doing Business indicates that although Moldova has advanced by 8 positions in 2013 compared with 2012, and ranked 78th, however areas such as authorization of construction, connection to electricity, business liquidation and procedures related to cross-border trade need to be reformed by eliminating or reducing procedures and costs related to time and money. [3, p.210]

Global Competitiveness Index prepared by the World Economic Forum and the Wall Street Journal for 2013 shows that Moldova ranks 89 out of the 144 countries considered, being in the transition to an economy based on efficiency. This position indicates that there is room for improvement. Our state performs poorly at the following sub indicators: innovation, institutions, financial market development, market efficiency and business sophistication. Global Competitiveness ranking places Moldova among the countries with an economy driven mainly by inputs, the same level as Tajikistan and the Kyrgyz Republic. Global Competitiveness Index concludes that among the most problematic factors affecting business environment and competitiveness of the state remain to be corruption, political instability and inefficient government bureaucracy. Also, one of the most problematic factors for doing business is access to finance. [4, p.278]

The Index of Economic Freedom has placed Moldova on the 110th place characterizing the economy as mostly unfree. Thus, this indicator reveals that achieving growth potential remains constrained by state intervention in the private sector, which has left the economy vulnerable to a changing political environment. Political instability led to a fragmented fiscal policy and corruption that is significant in most areas of the bureaucracy. [5, p.12]

The three rankings above highlight the fragile position of Moldova at international level and the

Clasamentele enumerate mai sus scot în evidență poziția firavă a Republicii Moldova la nivel internațional, cu existența unui șir de constrângeri la nivelul mediului de afaceri și barierelor administrative în desfășurarea activităților economice, dar cu o tendință stabilă de îmbunătățire și reformare.

Un șir de documente de politici scot în evidență următoarele lacune în reglementare și impedimente în calea afacerilor ca [1, 2, p.1-4]:

- numărul mare de proceduri și costul înalt asociat cu lansarea, desfășurarea și lichidarea unei afaceri;
- numărul mare al inspecțiilor de stat;
- formalități, proceduri și reguli anevoioase și netransparente în administrarea vamală;
- numărul impunător de acte permissive;
- cultura antreprenorială insuficient dezvoltată;
- competitivitatea joasă a sectorului IMM-urilor;
- cota joasă a IMM-urilor la export și capacități reduse în domeniul tehnicilor de export/acces pe piețele externe;
- insuficiența ramurilor sciento-intensive și ritmul slab de dezvoltare a proceselor de transfer de tehnologii și inovații;
- numărul redus al unor forme avansate de cooperare și integrare în lanțurile internaționale;
- implementarea fragmentată a reformei regulatorii, interpretarea neuniformă a actelor regulatorii, suplimentate cu atitudinea părtinitoare față de antreprenori a autorităților publice și a instituțiilor abilitate cu funcția de control de stat;
- gradul redus de dezvoltare a infrastructurii calității, și anume, capacitățile slabe de evaluare a conformității etc.

Acest fapt ne-a impulsionat să efectuăm un studiu individual cu privire la modul în care percep antreprenorii din Republica Moldova mediul de afaceri actual și care sunt barierele întâmpinate de către aceștia în procesul activității.

Obiectivul principal al studiului propus a constat în stabilirea și cuantificarea tendințelor mediului de afaceri și a factorilor-cheie de determinare a acestuia în baza opiniei antreprenorilor.

Evaluarea mediului de afaceri a fost realizată în baza chestionării antreprenorilor. Eșantionul ales este reprezentat de 93 de agenți economici amplasați în diferite regiuni ale țării, însă cu o pondere înaltă în zona centrală.

Metoda aleasă se bazează pe unele principii, precum validitatea (lista întrebărilor selectate se bazează pe analiza problemelor existente, identificate de către agenții economici), obiectivitatea (asigurată prin utilizarea, în calitatea de respondenți, a antreprenorilor, care activează pe teritoriul Republicii Moldova, și reprezintă diferite regiuni ale țării, forme de proprietate, sectoare și mărimi ale întreprinderilor), măsurabilitatea, cauzată de aplicarea metodelor cantitative verificate de prelucrare a datelor, precum și

existența a unui număr de constrângeri la activități de business și bariere administrative la activități economice, deși cu o tendință stabilă de îmbunătățire și reformare.

Un șir de documente de politici scot în evidență următoarele lacune în reglementare și impedimente în calea afacerilor ca [1, 2, p.1-4]:

- large number of procedures and high costs associated with starting, conducting and closing a business;
- large number of state inspections;
- formalities, cumbersome and non-transparent procedures and rules in customs administration;
- large number of permissive documents;
- underdeveloped and weak entrepreneurial culture;
- low competitiveness of the SME sector;
- small share of SMEs in exports and low capacities in applying export techniques / access to foreign markets;
- insufficient sciento-intensive industries and low pace of development of the technology transfer and innovation processes;
- reduced number of advanced forms of cooperation and integration in international value-chains;
- fragmented implementation of regulatory reform, unequal interpretation of regulatory provisions, supplemented with biased attitude of the public authorities and institutions involved with state control;
- low level of development of quality infrastructure, namely the weak capabilities of conformity assessment, etc.

This prompted us to conduct a study as to identify how individual entrepreneurs perceive Moldovan business environment and barriers encountered by them in the activity.

The main objective of the proposed study was to establish and quantify the business trends and key factors determining it according to the entrepreneurs' opinions.

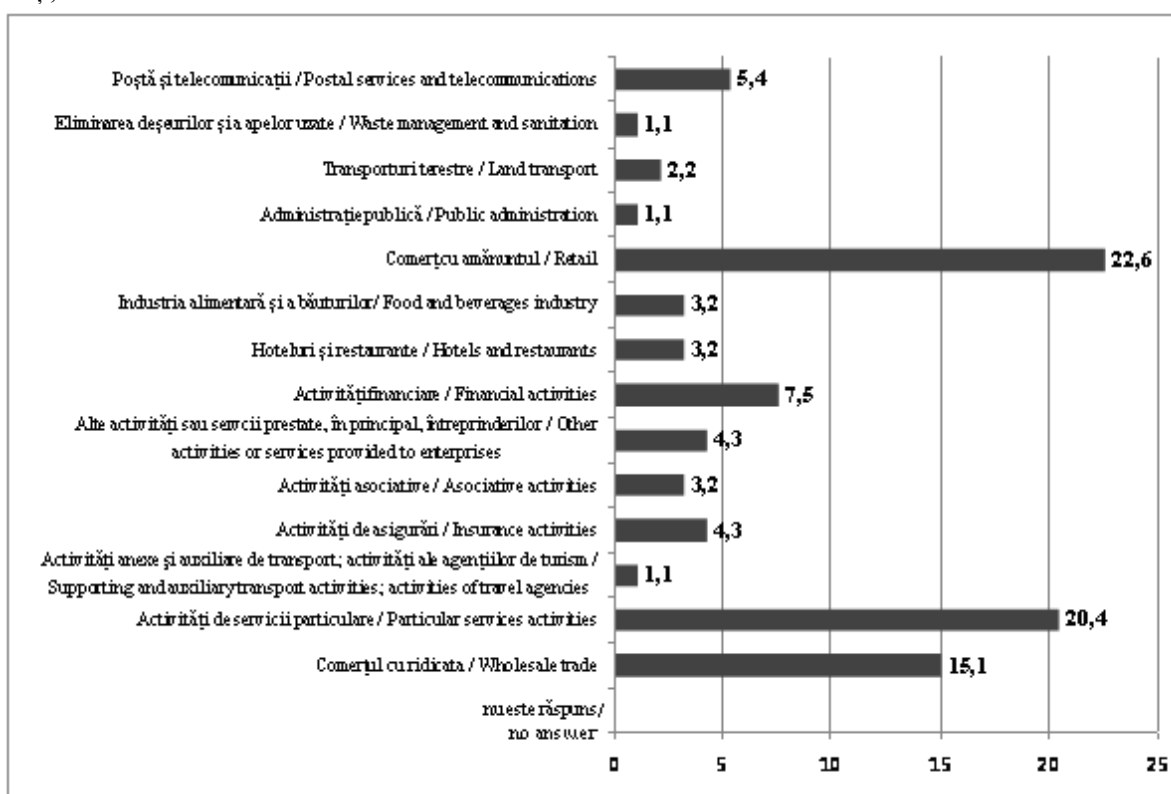
Business assessment was made based upon interviewing entrepreneurs. The sample selected was composed of 93 businesses located in different regions of the country, however highly concentrated in the central area.

The method chosen is based on the following principles as validity (the list of selected questions based on the analysis of existing problems identified by operators), objectivity (ensured by using the respondent entrepreneurs operating on the territory of Moldova, and representing different regions of the country, ownership, sectors and sizes of enterprises), measurability, caused by the application of quantitative methods of data processing and economic indicators content.

a indicatorilor cu conținut economic.

Studiul efectuat a demonstrat că, din cele 93 de întreprinderi intervievate, cea mai mare pondere a acestora sunt antrenate în comerț și servicii, și doar o parte neînsemnată în agricultură și industrie, ceea ce relevă faptul că sectorul terțiar prezintă cel mai mare interes pentru desfășurarea afacerilor la noi în țară. Majoritatea respondenților activează pe piață de la 5 ani în sus, cu o pondere semnificativă a celor ce au depășit un deceniu de activitate, acest fapt demonstrează capacitatea acestora de a se adapta mediului extern existent, precum și implicarea și susținerea statului (poate, într-o măsură mult prea mică), dar, totuși, existentă.

The study showed that out of the 93 companies surveyed, the largest share of them are engaged in trade and services, and only a small part in agriculture and industry which reveals that the tertiary sector attracts the largest interest in doing business in our country. Most respondents operating in the market are up to 5 years, with a significant proportion of those who have been operating for already a decade, that demonstrates their ability to adapt to the existing external environment and the involvement and support of the state (perhaps in still too small, but existing).

Figura 1. Ponderea întreprinderilor din Republica Moldova după genurile de activitate, % respondenți / Figure 1. The share of the enterprises from the Republic of Moldova according to the type of activity, % respondents

Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor sondajului întreprinderilor (genurile de activitate analizate în conformitate cu Clasificatorul Național al Activităților din Economia Moldovei) /

Source: Elaborated by the authors according to the survey's results (types of activities according to NCEA)

Cei mai mulți întreprinzători preferă să creeze o societate cu răspundere limitată datorită avantajelor pe care aceasta le oferă, și anume răspunderea cu patrimoniul întreprinderii sau în cazul datoriilor, răspunderea fiecărui asociat este limitată la capitalul social pe care l-a depus în momentul înființării firmei, riscurile financiare mai mici, precum și modalitatea relativ simplă de constituire.

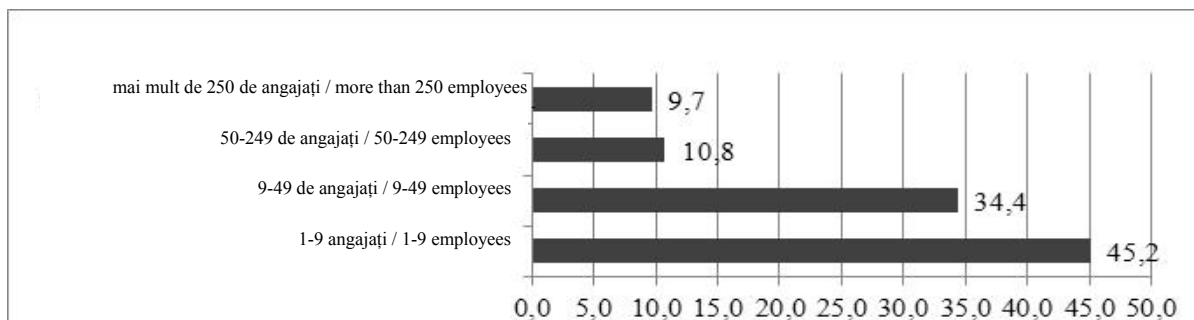
Totuși, ponderea cea mai mare în Republica Moldova este deținută de întreprinderile mici și mijlocii, acest fapt indică și studiul realizat, conform căruia circa

The majority of the entrepreneurs prefer to create a limited liability company because of the advantages it offers, namely the responsibility of the business assets or the debt liability of each partner is limited to the capital that was submitted when starting the business, the small financial risks and relatively simple method of formation.

However, the largest share of enterprises in Moldova is owned by the SMEs sector, also indicated by the respective study, whereby

91,3% din întreprinderile respondente fac parte din sectorul IMM-urilor și au de la 1 la 249 de angajați. Aceasta se datorează potențialului relativ slab în extinderea întreprinderilor și creșterea acestora, precum și existenței pozițiilor dominante pe piață, înțelegerilor de cartel, și practicarea unor metode neloiale în concurența pentru clienți, precum și dificultatea atragerii resurselor financiare și ridicarea la o nouă etapă – cea a internaționalizării.

approximately 91.3% of the responding companies are part of the SME sector and comprise from 1 to 249 employees. This fact is due to the relatively low potential in expanding their businesses and growth, and the existence of market dominance, cartel agreements, and unfair methods of competition, and the difficulty of raising funds and moving on to a new stage – the internationalization.

Figura 2. Ponderea întreprinderilor după mărimea lor sau numărul angajaților, % respondenți / Figure 2. The share of enterprises according to their size and number of employees, % respondents

Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor sondajului întreprinderilor /

Source: Elaborated by the authors according to the survey's results

În ceea ce privește retribuirea muncii, salariile au câștigat în mărime în ultimii ani, dar într-o proporție mult mai joasă decât prețurile de pe piață, ceea ce face ca acestea să nu satisfacă angajații și, prin urmare, întreprinderile recurg la motivare prin metode mai des întâlnite, ca: bonusurile, promovarea în funcție și primele individuale. Marea majoritate a respondenților au indicat că acordă salarii între 2000 lei și 6000 lei, iar coșul minim de consum pentru o persoană, în medie, pe o lună este de 1612,3 lei după cum informează Biroul Național de Statistică. Totuși, dacă salariile indicate ar înclina spre extrema de 6000 lei, atunci situația cu retribuirea muncii ar fi destul de bună, însă realitatea este că acestea pendulează mai mult spre 2000 lei. Exodul forței de muncă calificată peste hotare în căutarea unui loc de muncă mult mai plătit, determină conturarea unei constrângeri serioase a mediului de afaceri din Republica Moldova (cca 12% din respondenți consideră lipsa forței de muncă calificată drept o barieră în activitatea companiei).

Pentru marea majoritate a întreprinderilor (63,4%) supuse chestionării, mediul de afaceri din Republica Moldova este unul satisfăcător, ceea ce este deja îmbucurător (figura 3).

Totodată, cele mai multe companii au indicat că barierele birocratice și imperfecțiunile legislației reprezintă constrângerile cele mai mari în desfășurarea afacerilor în Moldova. O pondere destul de înaltă o deține și dificultatea atragerii resurselor financiare (figura 4).

Regarding wages, their size has increased in recent years, but at a much lower rate than the market prices, that makes the employees still unsatisfied, and, therefore, companies resort to motivate them through methods such as bonuses, promotion and premiums. The vast majority of respondents indicated that the wages offered to their employees vary between 2000 and 6000 MDL, and minimum consumer basket per person on average per month is 1612.3 MDL according to the National Bureau of Statistics. However, if the salary would tilt to the extreme of 6,000 MDL, wages situation would be quite good, but the reality is that it swings more towards 2000 MDL. Exodus of skilled labor abroad in search of paid work causes another serious constraint to business environment in Moldova (about 12% of respondents considered lack of skilled labor as a barrier in the business).

For the vast majority of businesses (63.4%) subject to questioning, the business environment in Moldova is satisfactory, which is already gratifying (figure 3).

However, most companies indicated that bureaucratic barriers and imperfections of legislation represent the biggest constraints to doing business in Moldova. A fairly high proportion is also held by the difficulty of rising funds. (figure 4).

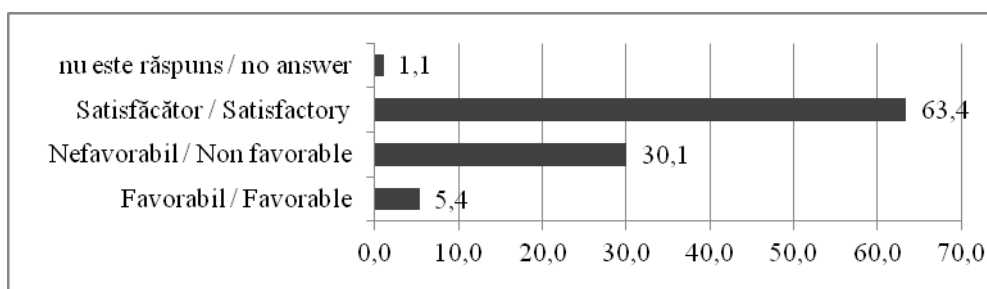

Figura 3. Aprecierea mediului de afaceri în Republica Moldova, % respondenți /

Figure 3. Business environment assessment in the Republic of Moldova, % respondents

Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor sondajului întreprinderilor/

Source: Elaborated by the authors according to the survey's results

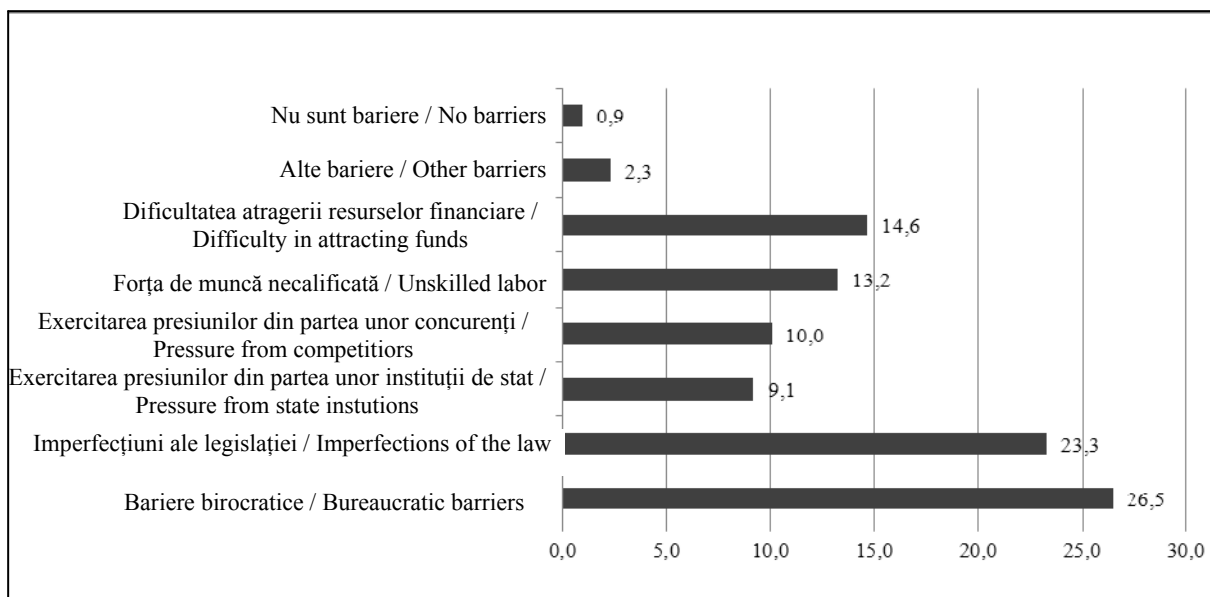

Figura 4. Bariere în procesul de activitate a companiei, % respondenți /

Figure 4. Barriers in the activity of the company, % respondents

Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor sondajului întreprinderilor/

Source: Elaborated by the authors according to the survey's results

O barieră identificată și care rămâne a fi una destul de dureroasă pentru economie și societate, în ansamblu, este prezența corupției și metodelor de corupere în cadrul instituțiilor de stat, fapt ce ne scoate în evidență și studiul realizat. Circa 25,8% din întreprinderile respondente au indicat că au folosit metode alternative de convingere în interacțiunea cu autoritățile statului. Printre instituțiile care au acceptat cel mai des astfel de metode sunt Inspectoratul fiscal (32,6%), urmat de Serviciul Vamal (17,4%), Centrul de medicină preventivă (10,9%), primăriile și alte APL (8,7%), Camera de licențiere (8,7%) etc. Cele mai costisitoare, din punct de vedere al timpului și al resurselor financiare, s-au identificat a fi Inspectoratul fiscal, iarăși în top, cu 44,4% și 40,0% din numărul respondenților ce au răspuns la această întrebare, fiind urmată de Serviciul Vamal și APL (ambele cu ponderi de 3,8% la capitolul timp) și Serviciul Vamal (3,1%), Organele Cadastrale (2,1%) și

Another identified barrier that remains quite painful for the economy and society as a whole is the presence of corruption and corrupt methods in the state institutions, which we have highlighted in the study. Approximately 25.8% of the responding companies indicated that have used alternative methods of persuasion in interaction with the state authorities. Among the institutions that have accepted such methods were pointed out the tax inspectorate (32.6%), followed by customs (17.4%), Center for Preventive Medicine (10.9%), municipalities and other local authorities (8.7%), Licensing Chamber (8.7%) etc. The most costly in terms of time and financial resources was identified the Tax Inspectorate again in the top with 44.4% and 40.0% of the respondents who answered this question, followed by Customs and local authorities (both share 3.8%) and Customs Service

Procuratura (2,1%) la capitolul resurse financiare. În concluzie, se poate afirma ferm că Inspectoratul fiscal prin însăși activitatea pe care o desfășoară reprezintă o barieră în calea întreprinzătorilor, dar nu se poate să nu fie menționat și faptul că reprezintă una dintre cele mai mari surse în bugetul statului. Aici, apare problema cea mai mare, și anume în necesitatea eficientizării activității acestei instituții și eliminării oricăror interese personale și metode de corupere în interacțiunea cu agenții economici.

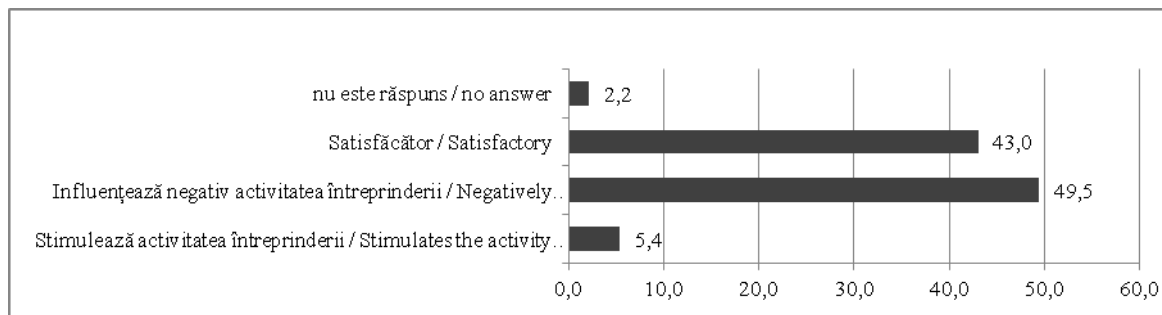
De asemenea, o parte însemnată dintre respondenți au bifat „imperfecțiunea cadrului normativ” ca barieră importantă în calea desfășurării afacerilor în Republica Moldova. În plus, conform opiniei respondenților, normele legale existente comportă un caracter, uneori, ambiguu, netransparent și discret, ceea ce, ulterior, duce la interpretare greșită și folosire în interese personale. La moment, situația se schimbă la nivel de guvernare, deoarece toate proiectele de acte normative, care au impact asupra activității de întreprinzător, trec prin filtrul analizei impactului de reglementare și se supun expertizei imparțiale și dezbaterilor publice-private.

O altă constrângere, în calea desfășurării afacerilor, o reprezintă sistemul de impozitare existent. Circa 49% dintre agenții economici intervievați au menționat că sistemul de impozitare din Republica Moldova influențează negativ activitatea întreprinderii, și doar 6% au indicat că acesta ar avea o influență pozitivă. Totuși, pentru ca o afacere să se pomească bine și să cunoască o dezvoltare, aceasta ar putea fi stimulată prin eliminarea taxelor pe parcursul primilor ani de activitate, ca ulterior, odată bine-pusă pe picioare, să contribuie la bugetul statului, în mod eficient și constant, fără a recurge la eschivări și neplăți.

(3.1%), Cadastral Office (2.1%) and the Prosecutor (2.1%). As a conclusion, we can firmly say that the Tax Inspectorate by the very activity they perform is a barrier to entrepreneurship, but it is at the same time one of the largest sources in the state budget. Here comes the biggest problem, namely the need to streamline the work of the institution and eliminate the interference of personal interests and corrupted ways of interacting with companies.

Also, a significant proportion of respondents checked the "imperfection of the legislation" as another major barrier to doing business in Moldova. Moreover, according to the respondents' opinion, the existing legal rules are sometimes ambiguous, opaque and secretive, which subsequently lead to misinterpretation and personal use. At the moment, the situation changes at government level, as all draft laws that impact on business activity pass through the filter of regulatory impact analysis and are subject to impartial expertise and public-private debate.

Another constraint in the way of doing business is the existing tax system. About 49% of the interviewed entrepreneurs pointed out that the tax system of the Republic of Moldova negatively affects the business activity, and only 6% indicated that it would have a positive influence. However, for a business to start well and to develop, it is advisable to eliminate taxes and fiscal duties during the first years of activity, as later when well-placed on the market to help the state budget effectively and consistently without resorting to evasions and defaults.

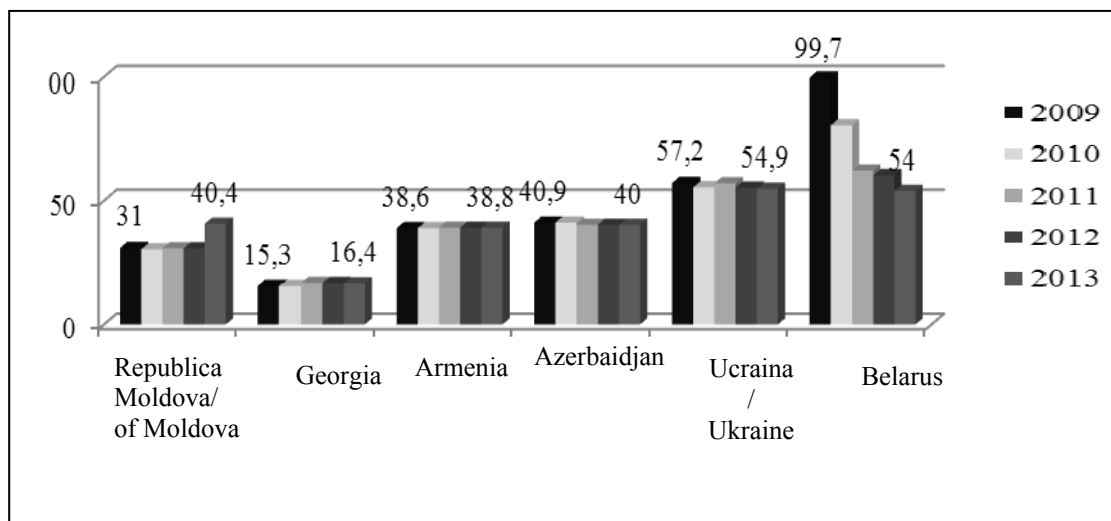

Figura 5. Aprecierea sistemului de impozitare, % respondenți / Figure 5. Assessment of the tax system, % of respondents

Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor sondajului întreprinderilor / **Source:** Elaborated by the authors according to the survey's results

Comparativ cu statele PaE, nivelul taxelor și contribuțiilor plătite de către întreprinderi în Republica Moldova este unul destul de satisfăcător (40,4% din profit în 2013), însă, în creștere, comparativ cu anul 2009 (31% din profit). Cele mai înalte niveluri de taxare sunt înregistrate în 2013, în Ucraina (54,9%) și Belarus (54%), comparativ cu celelalte state ale PaE, însă în descreștere față de anul 2009 (figura 6).

Compared with the Eastern Partnership states (EaP), the level of taxes and contributions paid by businesses in Moldova is quite satisfactory (40.4% of profits in 2013), but higher compared with 2009 (31% of profit). The highest levels of fiscal taxes in 2013 have been recorded in Ukraine (54.9%) and Belarus (54%) compared to other countries of the EaP, but are less compared to 2009 (figure 6).

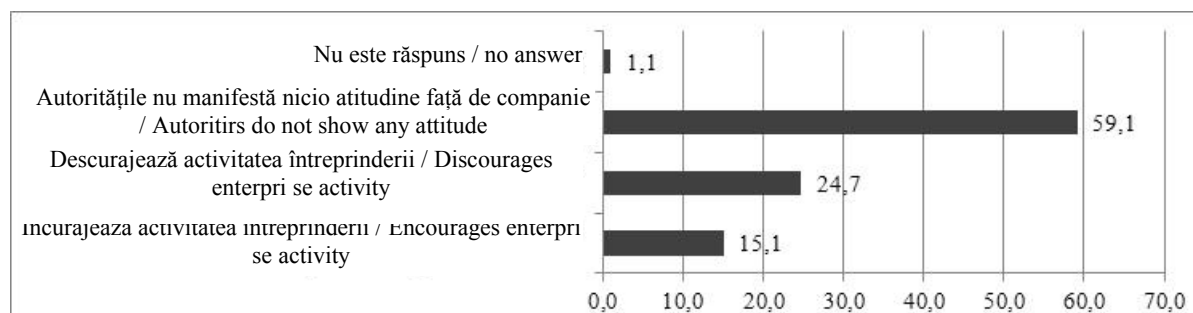
Figura 6. Nivelul total al ratelor de impozitare în statele Parteneriatului Estic, 2009-2013, % din profit / Figure 6. Overall level of tax rates in the Eastern Partnership countries, 2009-2013, % of profit

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor WORLD BANK, Private Sector Indicators, Total tax rate (% of commercial profits). Disponibil: <http://data.worldbank.org/indicator/IC.TAX.TOTL.CP.ZS/countries/>

Source: Elaborated by the authors according to the WORLD BANK data, Private Sector Indicators, Total tax rate (% of commercial profits). Available at: <http://data.worldbank.org/indicator/IC.TAX.TOTL.CP.ZS/countries/>

Întreprinderile supuse chestionării percep drept indiferentă atitudinea autorităților față de companii, și lipsa vreor acțiuni din partea acestora pentru a stimula sau invers, pentru a descuraja activitatea firmelor. 59,1% din întreprinderi consideră că autoritățile nu manifestă nicio atitudine față de companie, 24,7% apreciază ca fiind descurajatoare atitudinea acestora, și doar 15,1% dintre întreprinzători apreciază drept încurajatoare atitudinea autorităților (figura 7).

The businesses subject to the survey perceive as indifferent the attitude of the state authorities towards the companies, and the lack of any action on their part to stimulate or conversely, to discourage business firms. 59.1% of enterprises believe that the authorities do not show any attitude while 24.7% think that their attitude is daunting, and only 15.1% of entrepreneurs consider it as an encouraging one (figure 7).

Figura 7. Atitudinea autorităților față de companie, % respondenți / Figure 7. Authorities' attitude towards the company, % of respondents

Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor sondajului întreprinderilor/

Source: Elaborated by the authors according to the survey's results

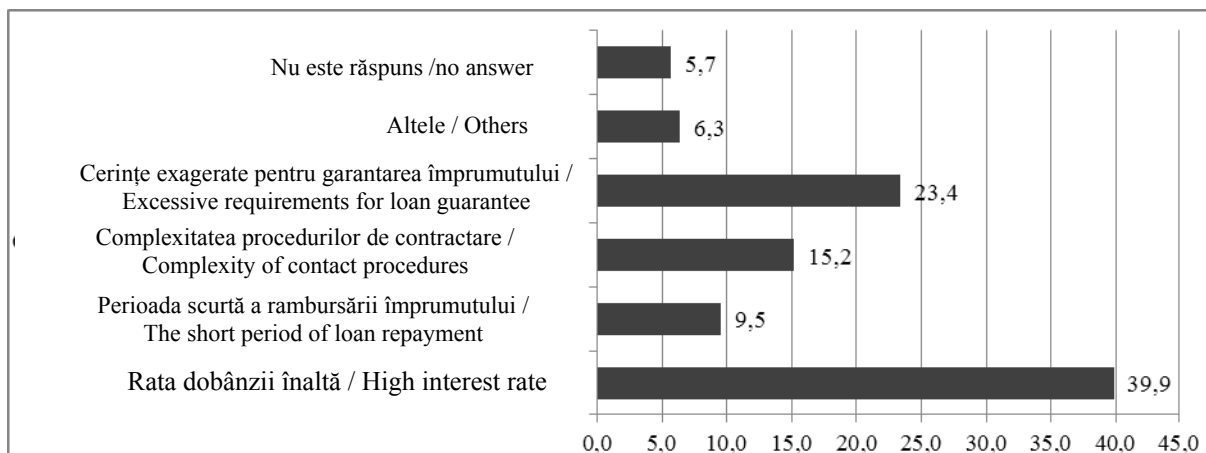
Acest indicator scoate în evidență gradul de implicare a autorităților în mediul de afaceri și, în consecință, obținem lipsa unei astfel de atitudini sau chiar intervenția cu rol inhibitor asupra activității de întreprinzător. Deci, într-o măsură mai mică, dar atitudinea autorităților față de companii reprezintă, la

This indicator highlights the interference of authorities in the business, and as a result we get no such attitude or interference with inhibitory role on the business activity. So, to a lesser extent, but the attitude of the authorities towards the companies is also a constraint to the growth of business.

fel, o constrângere în dezvoltarea sectorului de afaceri.

De o importanță majoră este capacitatea companiilor de a avea acces la finanțe, aceasta și reprezentând o barieră în calea dezvoltării lor. Cele mai multe companii au indicat că întâmpină dificultatea contractării unui împrumut datorită ratei dobânzii înalte, cerințelor exagerate pentru garantarea creditelor, precum și complexității procedurilor de creditare (figura 8).

Of major importance is the ability of companies to access finances that in our case is another constraint to business development. Most companies have indicated that they encountered difficulty contracting a loan due to high interest rates, excessive credit guarantee requirements and complexity of lending procedures (figure 8).

Figura 8. Factorii ce determină dificultatea contractării unui împrumut, % respondenți / Figure 8. Factors determining the difficulty of contracting a loan, % of respondents

Sursa: Elaborat de autori în baza rezultatelor sondajului întreprinderilor / Source: Elaborated by the authors according to the survey's results

Astfel, prelucrarea cantitativă a datelor chestionării s-a efectuat prin utilizarea a două categorii de indicatori:

1. Ponderea (%) răspunsurilor respondenților în eșantion (cele mai multe dintre rezultate fiind prezentate mai sus).
2. Indicele de percepție a mediului de afaceri, indici de difuziune sau ai optimismului în afaceri. Formula de calcul al acestuia este prezentată în continuare.

$$I_{ma} = I_{ma\_plus} / I_{ma\_plus} + I_{ma\_minus} \times 100 \%, (1)$$

unde: I_{ma} – indicele de percepție a mediului de afaceri, I_{ma_plus} – ponderea antreprenorilor, care au indicat asupra îmbunătățirii MA, I_{ma_minus} – ponderea antreprenorilor, care au indicat asupra înrăutățirii MA.

Datorită reformării sistemului existent și în goana de a avansa în clasamentele internaționale, autoritățile statului fac pași importanți în ameliorarea competitivității economiei naționale și în consolidarea mediului de afaceri. Indicele de percepție a mediului de afaceri pentru anul 2013 – 35,29%, este încă destul de mic, dar ca tendință indică o îmbunătățire a percepției pozitive, de către întreprinzători, a mediului de afaceri (figura 9).

The quantitative processing of survey data was performed using two types of indicators:

1. Share (%) of respondents in the sample responses (most of the results as listed above).
2. Business Perception Index, or diffusion indices of optimism in business. The formula for calculating this:

$$I_{ma} = I_{ma\_plus} / I_{ma\_plus} + I_{ma\_minus} \times 100 \%, (1)$$

Where: I_{ma} – business perception index, I_{ma_plus} – share of entrepreneurs who indicated on the business environment improvement, I_{ma_minus} – share of entrepreneurs who indicated the worsening of the business environment.

Thanks to reforming the existing system and the rush to advance in international rankings, the state authorities are performing important steps in improving the competitiveness of the national economy and strengthening the business environment. Business perceptions index for the year 2013 represents 35.29%, is still quite small, but the trend indicates an improvement in the positive perception of the business environment by entrepreneurs (figure 9).

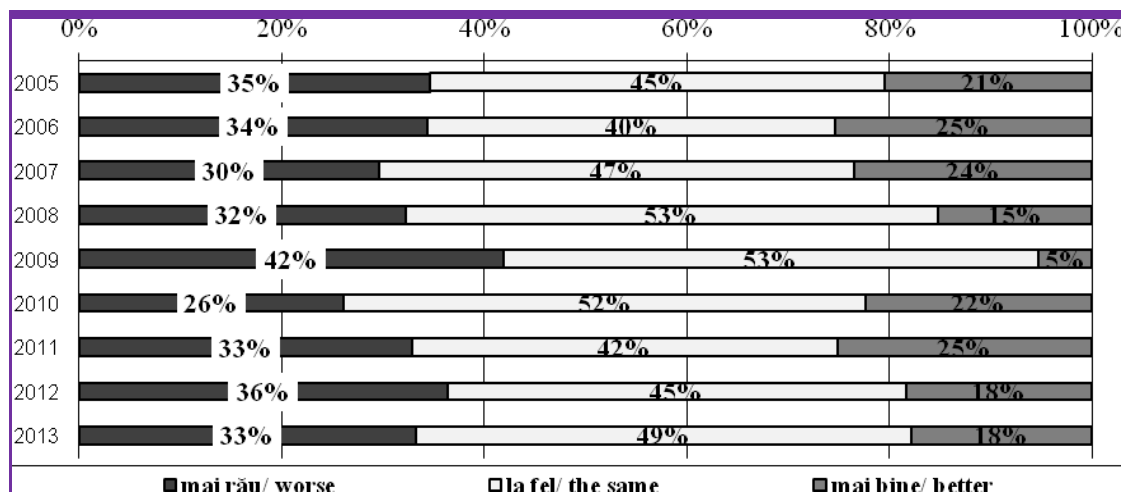

Figura 9. Percepția mediului de afaceri de către întreprinzători, % respondenți /

Figure 9. Perception of the business environment by the entrepreneurs, % of respondents

Sursa: AO "CENTRUL DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ RURALĂ PROMO-TERRA", studiul „Costul reglementării de stat a activității întreprinderilor”, Chișinău, mai 2013/

Source: AO "CENTRE FOR ECONOMIC DEVELOPMENT PROMO-TERRA", „Cost of state regulation of business activity" study, Chisinau, May 2013

Indicele de percepție a mediului de afaceri pentru anul 2013 este egal cu:

$$I_{ma\_2013} = 18\% / (18\% + 33\%) * 100 = 35,29\% (2)$$

Astfel, se observă o ușoară îmbunătățire a mediului de afaceri, dar care rămâne a fi încă mică, însă în tendință de creștere, comparativ cu 2012, indicele de percepție a mediului de afaceri, pentru anul 2012, fiind egal cu 33,33%.

3. Concluzii și recomandări: Un mediu de afaceri dezvoltat și puternic inovativ reprezintă premisa de bază pentru avansarea unei economii și prosperarea unei societăți. Cu cât mai multe activități economice productive se desfășoară, cu atât mai asigurată este populația și cu atât crește bunăstarea acesteia. Astfel, totalitatea reglementărilor impuse la nivel de stat asupra activității antreprenoriale poartă atât o povară, cât și o protecție în esența acestora. Pe de o parte, reglementările existente au menirea de a monitoriza și direcționa activitățile economice pentru a asigura securitatea și echitatea în societate, dar, în același timp, ele sunt destul de împovărătoare pentru antreprenori. În acest sens, nu se impune necesitatea eliminării acestor norme și reglementări, dar a schimbării lor în tendință de a deveni mai inteligente și calitative, cu stabilirea anumitor standarde ce ar permite deschiderea oportunităților pentru mediul de afaceri, dar nu a descurajării întreprinzătorilor.

Studiul realizat a confirmat existența multor bariere și constrângeri pentru agenții economici, precum și a factorilor ce frânează competitivitatea întreprinderilor și aduc în societate fenomene parazitare, precum corupția și birocrăția. Aceste bariere sunt identificate și expuse în principalele documente de politici, dar și la nivel de rapoarte internaționale realizate de Banca Mondială, Forumul Economic Mondial și altele. Constrângerile

Business perception index for 2013 equals to:

$$I_{ma\_2013} = 18\% / (18\% + 33\%) * 100 = 35,29\% (2)$$

Thus, there is a slight improvement in business environment that still remains small, but with a growing trend compared to 2012, when it equaled to 33.33%.

3. Conclusions and recommendations: A developed and strongly innovative business environment is the basic premise for advancing of the economy and prosperity of the society. The more productive economic activities are conducted the more assured is the population and the greater is its welfare. Thus, all the regulations imposed at the state level on entrepreneurship carry both a burden, as well as protection in their essence. On one hand, existing regulations are designed to monitor and direct the economic activities to ensure the safety and fairness in society, yet they are quite burdensome for entrepreneurs. In this respect, there is a change these regulations in order to make them more intelligent and qualitative by establishing certain standards that would allow opening opportunities for business, but not discouraging entrepreneurs.

The study confirmed the existence of many barriers and constraints for companies and factors that hinder their competitiveness and bring to society parasitic phenomena such as corruption and bureaucracy. These barriers are identified and exposed in major policy documents, but are also reflected in the international reports of the World Bank, World Economic Forum and others. Constraints bring a heavier burden on the shoulders of entrepreneurs and hinder the transition to an

existente aduc o povară și mai grea pe umerii antreprenorilor și stopează procesul de trecere spre o economie bazată pe inovare și sofisticare.

La moment, pentru soluționarea problemelor existente și reducerea constrângerilor în calea afacerilor se impune necesitatea optimizării procedurilor, precum și a duratei de timp existente pentru inițierea, desfășurarea și lichidarea unei afaceri și implementarea unor abordări inovaționale sau, mai bine zis, inteligente în reglementarea activității de întreprinzător, spre exemplu, aplicarea sistemului e-guvernare, introducerea unui control al agenților economici de către instituțiile statului bazate pe o metodologie cu existența anumitor criterii de risc, punerea accentului pe consiliere și informarea decât pe sancționare și amenzi. Toate acestea vor ameliora, într-un mod semnificativ, calitatea mediului de afaceri și vor avea ca efect diminuarea costurilor de reglementare și administrative, ceea ce, implicit, va duce la o creștere și prosperare economică.

Pe lângă impactul direct asupra afacerilor, aceste schimbări vor produce un impact indirect prin stimularea creșterii investițiilor, dezvoltarea comerțului, crearea locurilor de muncă mai multe și mai bine plătite, precum și, ceea ce este extrem de importantă, consolidarea capacităților inovative ale companiilor.

Reformarea sistemului și cadrului actual de reglementare va fi cu atât mai eficient cu cât va fi susținut de instrumente durabile și eficiente de implementare. În acest scop, este necesară consolidarea dialogului public privat și implicarea mai activă a mediului de afaceri în elaborarea și revizuirea actelor normative. O importanță majoră, în acest proces, o dețin și instanțele de judecată, care urmează să răspundă imparțial și imediat la sesizările întreprinzătorilor, în caz de încălcare a drepturilor acestora de către autoritățile publice, la eliberarea în termenul stabilit a actelor permissive, la recuperarea prejudiciilor aduse acestora, la implicarea fără temeii în activitatea companiei etc.

Pentru promovarea afacerilor și dezvoltarea spiritului antreprenorial, precum și pentru asistența financiară a întreprinderilor, urmează a prelungi activitatea programelor existente, precum sunt PARE 1+1, PNAET, GEA, Grantul Japonez, precum și atragerea, extinderea și diversificarea unor noi surse de susținere a mediului de afaceri [4, p.1].

Atât la nivel macro, cât și la nivel de întreprindere este extrem de importantă eliminarea acelor practici și metode anticoncurențiale existente, precum și dezrădăcinarea unor fenomene, precum corupția și presiunea cu forța în rândurile companiilor. Guvernul și-a pus ca scop elaborarea și aplicarea unui program național în domeniul concurenței și al ajutorului de stat. Aceasta ar trebui să includă cele mai bune practici europene și internaționale privind prevenirea, sancționarea și reducerea activităților anticoncurențiale ale agenților economici și ale autorităților administrației publice.

economy based on innovation and sophistication.

At the moment, in order to solve existing problems and reduce constraints to business it is necessary to optimize procedures and the length of time available to initiate, conduct and close a business and implementation of innovative smart approaches in regulating business activity for example the application of e-government, the introduction of economic control by the state institutions based upon the methodology of risk criteria, focusing on advice and information rather than on punishment and fines. All this will improve in a significant way the quality of the business environment and will have the effect of reducing the regulatory and administrative costs, which by default will lead to economic growth and prosperity.

Besides the direct impact on business, these changes will cause an indirect impact by encouraging investment, trade development, creating more and better paid jobs, and what is very important will ensure the innovative capacity building of the companies.

Reforming the current regulatory framework will be more effective with the support of sustainable and efficient implementation tools. For this purpose it is necessary to strengthen the public-private dialogue and ensure the active involvement of businesses in the development and revision of normative acts. Major importance in this process is also played by the courts that have to respond immediately and impartially to the complaints of the entrepreneurs in case of violation of their rights by public authorities.

With the aim to promote business activities and entrepreneurship, along with the financial assistance to businesses it is recommended to extend the existing programs such as PARE 1+1, National Youth Empowerment Program, Efficient Business Management Program, Japanese non-aid grant as well as the attraction, expansion and diversification of new sources of business support projects[4, p.1].

Both at the macro level and at the enterprise level, it is extremely important to remove those existing anticompetitive practices and methods, as well as to uproot the corruption phenomena force pressure among companies. The government has set as a priority to develop and implement a national program on competition and state aid. This should include the best European and international practice on the prevention, punishment and reducing anti-competitive activities of operators and public authorities.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. BANCA MONDIALĂ, AO “Centrul de dezvoltare economică rurală Promo-Terra”, *Costul reglementării de stat a activității întreprinderilor*, Chișinău, mai 2013.
2. Hotărârea Guvernului nr.1021 din 16.12.2013 cu privire la aprobarea Strategiei reformei cadrului de reglementare a activității de întreprinzător pentru anii 2013-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia în anii 2013-2015, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 297-303, 1129.
3. Hotărârea Guvernului nr.4 din 14 ianuarie 2014 cu privire la aprobarea Foii de parcurs pentru ameliorarea competitivității, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* 2014, nr.17-23, 27.
4. Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii, *Proiecte naționale*. Disponibil: <http://odimm.md/ro/proiecte/proiecte-nationale.html>.
5. SCHWAB K., SALA-I-MARTIN X., *The Global Competitiveness Report 2013–2014*, World Economic Forum, Geneva, 2012, p.569. ISBN 13: 978-92-95044-73-9
6. THE HERITAGE FOUNDATION, WALL STREET JOURNAL, *Highlights of the 2014 Index of Economic Freedom: Promoting Economic Opportunity and Prosperity*, Washington DC, 2013. Disponibil: http://thf.media.s3.amazonaws.com/2014/pdf/Index2014_Highlights.pdf
7. WORLD BANK. 2013. *Doing Business 2014: Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*. Washington, DC: World Bank Group. ISBN 978-0-8213-9984-2.
8. WORLD BANK, *Private Sector Indicators, Domestic credit to private sector (% of GDP)*. Disponibil: <http://data.worldbank.org/indicator/FS.AST.PRVT.GD.ZS>
9. WORLD BANK, *Private Sector Indicators, Total tax rate (% of commercial profits)*. Disponibil: <http://data.worldbank.org/indicator/IC.TAX.TOTL.CP.ZS/countries>.

**CREAREA MECANISMULUI DE
GESTIONARE A CRIZELOR DIN
CADRUL SECTORULUI
AGRICOL AL GĂGĂUZIEI.
ABORDARE CONCEPTUALĂ**

*Dr. hab., conf. univ., A.M. POPA,
Universitatea de Stat „B.P.Hasdeu”
din Cahul*

*Lect. sup. univ., S.S. CURAXINA,
Catedra Economie, Universitatea de Stat
din Comrat*

Trăsăturile caracteristice ale stării de criză din Republica Moldova determină necesitatea de a utiliza metode de gestiune anticriză nestandardizate. Gestiunea eficientă a întreprinderilor agricole presupune o analiză detaliată a problemelor existente și a gradului de eficiență a aparatului administrativ în vederea rezolvării problemelor prioritare de dezvoltare a întreprinderii agricole.

***Cuvinte-cheie:** gestiune anticriză, agricultură, depășirea crizei, eficiența sectorului agrar, criza întreprinderii, fenomenul de criză.*

JEL: J43

1. Modul de a privi problema, în general, și legătura acesteia cu obiectivele științifice și practice importante. Economiiștii autohtoni interpretează în mod diferit **modelul de gestiune anticriză**. De exemplu, V.I.Koškin și S.G.Beleaev susțin că „gestiunea anticriză constituie o totalitate a formelor și metodelor de realizare a unor proceduri anticriză, aplicate față de o întreprindere-debitor concretă” [1, p.59].

După părerea lui Korotkov E.M., „gestiunea anticriză este forma de gestiune în cadrul căreia sunt aplicate, într-un mod determinat, practici de prognozare economică a pericolului de criză, analiză a simptomelor acesteia, măsurilor de reducere a consecințelor negative ale crizei și de utilizare a factorilor respectivi în vederea dezvoltării ulterioare” [2, p.54].

În acest context, considerăm necesară introducerea unei definiții succinte a noțiunii de gestiune anticriză, pentru a fi aplicată în lucrarea dată. Aceasta se bazează pe definiția formulată de E.M.Korotkov, totodată, completând-o.

Gestiunea anticriză este o acțiune de influență orientată asupra întreprinderii în scopul evitării situațiilor de criză, iar în cazul apariției crizei, scopul constă în localizarea ei pentru o perioadă de timp determinată (nu nelimitată).

2. Analiza ultimelor cercetări și publicații, în care au fost examinate aspectele acestei probleme și pe care se bazează autorul; punerea în evidență a laturilor nesoluționate a problemei în ansamblu. Prin mecanism economic, se subînțelege succesiunea unor

**CONCEPTUAL APPROACH
FOR CREATING THE
MECHANISM OF CRISIS
MANAGEMENT IN
AGRICULTURE IN ATU
GAGAUZIA**

*Assoc. Prof., Dr.Hab. A.M. POPA,
“B. P. Hasdeu” State University, Cahul
Senior Lecturer, C. C. KURAKSINA,
Comrat State University*

Features of the crisis in the agrarian economic sector of the Republic of Moldova define the need in applying innovative methods of crisis management. Effective management of agrarian enterprises requires a detailed analysis of the existing problems and of the degree of management efficiency, addressed to the solving of priority issues of development of agricultural enterprises.

***Key words:** crisis management, agriculture, overcoming the crisis, efficiency of the agricultural sector, enterprise crisis, crisis phenomenon.*

JEL: J43

1. Statement of the problem in general and its connection with important scientific and practical objectives. Domestic economists interpret **crisis management** in different ways. For example, V. I. Koshkin and S. G. Belyaev argue that “crisis management is a set of forms and methods by which a debtor-organization implements some anti-crisis procedures”. [1, p.59]

According to Korotkov E.M. “crisis management is a form of management which states, in a certain way, a prediction of the crisis risk, analysis of its symptoms, measures aimed at reducing the negative impact of the crisis and use of its factors for further development” [2,p.54].

In this regard, we tend to give a short definition of crisis management for the purposes of this work. It is based on the definition given by Korotkova, E. M. and also presents some additions to it.

Crisis management is a targeted influence on the company in order to prevent the crisis, and in the case of its occurrence, to localize it for a certain period of time (not infinite).

2. Analysis of the latest research and publications dealing with the aspects of the problem and which are also justified by the author; emphasis of still unsolved parts of the general problem. Under the notion of economic mechanism is understood a sequential chain of interrelated economic events. Just as any other economic mechanisms, the one related to the emergence of a crisis is “launched” by the subjects

fenomene economice interdependente. Ca orice mecanism economic, mecanismul apariției situației de criză este „lansat” de către subiecții care creează fenomenele economice inițiale. Influențat de aceste fenomene, începe procesul trecerii, într-o anumită consecutivitate, de la unul la altul (fără impuls suplimentar), a fenomenelor economice interdependente („pricipiul dominoului”), etapa finală fiind starea de criză.

Experiența de muncă a întreprinderilor agricole din Republica Moldova, precum și practica de peste hotare, demonstrează eficiența economică și socială înaltă, în cadrul acestora, a producției agricole. Acest lucru se datorează, mai întâi de toate, extinderii independenței și responsabilității economice, creșterii activității de producție, deoarece aici, într-o măsură mai mare, se realizează interesele lor personale (care coincid, în cele din urmă, cu interesele publice). Întreprinderea agricolă e capabilă să reacționeze mai operativ și flexibil la schimbările cererii de consum, este mai adaptată la producerea tipurilor deficitare de produse și, prin urmare, contribuie la diversificarea pieței produselor alimentare a republicii.

3. Stabilirea scopurilor pentru articolul științific (definirea problemei).

În cazul întreprinderilor din complexul agroalimentar, sarcina principală, pentru următorii ani, devine nu atât crearea noilor întreprinderi, cât îmbunătățirea sustenabilității și asigurarea condițiilor de creștere și dezvoltare a celor existente. Pe parcursul mai multor ani, procesul de creare a noilor întreprinderi, pe de o parte, și procesul de lichidare a lor, pe de altă parte, vor decurge relativ lent, echilibrându-se reciproc. Cu toate acestea, în aceste caz, va depinde mult de politica agrară și posibilitățile bugetare.

4. Expunerea materialului de bază și justificarea rezultatelor științifice obținute.

La etapa actuală, dezvoltarea producției agricole, în țara noastră, este însoțită de mari greutăți. La factorii care limitează independența reală și reduc eficiența activității de producție, pot fi atribuite următoarele:

- slaba dezvoltare a sistemului de asigurare cu mijloace de producție (tehnică, echipament, mecanisme, furaje pentru animale, îngrășăminte etc.);
- lipsa unui sistem dezvoltat de organizații comerciale și de achiziții, care, pe bază de contract sunt concepute să acorde ajutor în comercializarea producției;
- imperfecțiunea cadrului legal de reglementare a activității de producție a întreprinderilor din sectorul agricol și a relațiilor acestora cu alte întreprinderi și organizații.

Studiul sociologic, la care au participat 100 de agenți economici din sectorul agricol, care activează pe teritoriul UTA Găgăuzia, a demonstrat că peste 50% dintre respondenți au remarcat ameliorarea mediului de afaceri pe parcursul ultimilor patru ani (figura 1).

that have initiated the original economic phenomena. Under the influence of these initial phenomena begins the process of transition of interdependent economic phenomena (without any additional impulse), in a certain sequence, from one to another (the effect of falling dominoes), at the end of which is the final phenomenon – the crisis.

The experience of agricultural enterprises in the Republic of Moldova, as well as foreign practices, showed a high economic and social efficiency in the agricultural production. This is due, above all, to the extended independence and economic responsibility, increased production activities, as in this case the personal interests are mostly fulfilled (which eventually coincide with the public interest). An agricultural enterprise is able to respond to the changes in consumer demand more flexibly and promptly, it is more adapted to the production of scarce commodities and, therefore, contributes to the diversification of the food market of the country.

3. The objectives of the article (defining the problem).

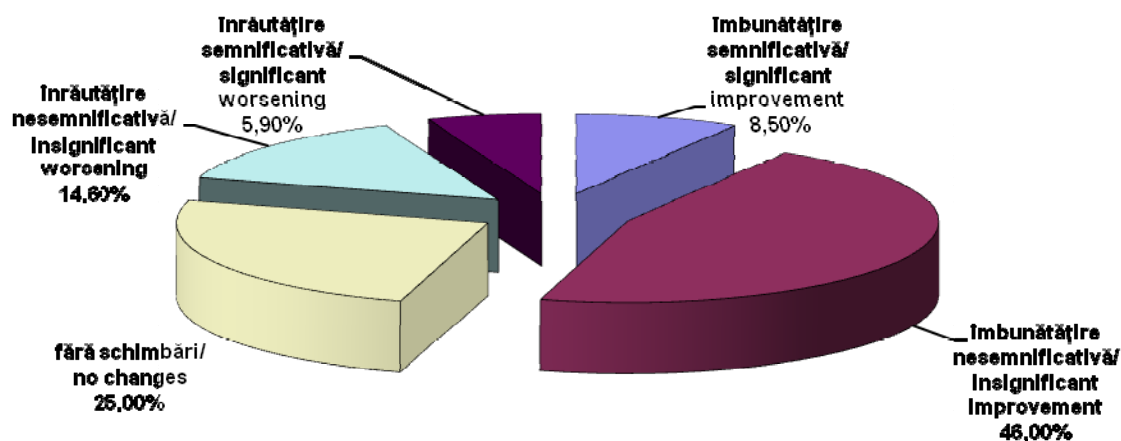
The main task of agricultural enterprises in the next few years is not so much the creation of new businesses, but how much to increase the stability and prepare the ground for further growth and development of existing ones. Over the years, the formation of new enterprises on the one hand, and their closing, on the other hand, will be relatively slow, balancing each other. However, much will depend on agricultural policy and the budget opportunities.

4. Presentation of the basic material investigations and justification of scientific results.

Currently, the development of agricultural production is accompanied by many difficulties. As factors limiting the real autonomy and reducing the production efficiency can be considered the following:

- poor development of the means of production (technology, equipment, machinery, animal feeds, fertilizers, etc.);
- lack of a developed system of trading and procurement organizations which could assist the trading of products on a contractual basis;
- imperfect legal framework for regulating the production activities of enterprises of the agricultural sector and their relations with other enterprises and organizations.

The sociological study, involving 100 businesses in the agricultural sector on the territory of Gagauzia, has shown that over 50% of respondents noted improvement of the business environment over the last four years (Figure 1).

Figura 1. Dinamica mediului de afaceri din punct de vedere al agenților economici din sectorul agricol al UTA Găgăuzia / Figure 1. The dynamics of business environment in terms of businesses in agricultural sector of ATU Gagauzia

Sursa: elaborată de autor în baza datelor publicate de Direcția Generală de economie și relații economice externe a UTA Găgăuzia /

Source: elaborated by the author based on data published by the Directorate General for Economy and Foreign Economic Relations of ATU Gagauzia

Considerăm că direcțiile principale care asigură dezvoltarea complexului agroindustrial li se atribuie:

- crearea condițiilor pentru creșterea producției de cereale, stoparea declinului în producția animalieră;
- formarea mecanismului de funcționare a întreprinderilor agroindustriale, bazat pe principii de piață și susținere din partea statului;
- contribuția la dezvoltarea pieței resurselor tehnico-materiale, la crearea, în agricultură și alte sfere din complexul agroindustrial, a unui potențial tehnic și de producție modern;
- consolidarea rolului științei și al progresului tehnico-științific în creșterea eficacității producției agroindustriale și a competitivității acesteia;
- promovarea unei politici economice externe protecționiste, care să creeze condiții favorabile pentru producătorii de bunuri pe piața autohtonă de produse agricole, materii prime și produse alimentare;
- realizarea reformelor instituționale agrare, orientate spre creșterea eficienței utilizării potențialului de producție a complexului agroindustrial, spre dezvoltarea proceselor de integrare și a cooperării;
- schimbarea fundamentală a politicii sociale din țară, orientată spre creșterea veniturilor populației rurale prin majorarea nivelului de ocupare, dezvoltarea infrastructurii și a tipurilor alternative de activitate, stabilirea ordinii în finanțarea infrastructurii sociale în zonele rurale.

We believe that the major areas that ensure the development of the agro-industrial complex are the following:

- creation of conditions for increasing grain production, suspension of the downturn in animal products;
- formation of functioning mechanism of agricultural and industrial production based on market principles and Government support;
- contribution to the development of the market of technical and material resources, creation of a modern industrial and technological potential within agriculture and other spheres of agro industrial complex;
- strengthening the role of scientific and technological progress in improving the efficiency of agricultural production and its competitiveness;
- promotion of protectionist economic policies that would create favourable conditions for commodity producers in the domestic market of agricultural products, raw materials and food;
- implementation of agrarian institutional reforms aimed at improving the efficiency of agricultural production potential and to the development of integration processes and cooperation;
- fundamental change in the country's social policy, aimed at raising rural incomes by increasing employment, infrastructure development and of alternative activities, putting order in the financing of social infrastructure in rural areas.

Dezvoltarea producției agroindustriale și creșterea puterii de cumpărare a producătorilor agricoli vor conduce la redresarea și sporirea producției de mărfuri.

Accelerarea creșterii producției de mărfuri agricole și alimentare autohtone va contribui la stabilizarea conjuncturii pieței; scăderea prețurilor; creșterea veniturilor la bugetele de toate nivelurile și fondurile extrabugetare; la îmbunătățirea situației celor mai vulnerabile pături sociale din țară.

În esența sa economică, modelul dat reflectă politica de finanțare a activelor aplicată de întreprindere (respectiv – conservativă, moderată, agresivă și superagresivă). În ultimul caz, probabilitatea foarte înaltă de faliment apare în legătură cu faptul că suma totală a activelor monetare, investițiilor pe termen scurt și creanțele întreprinderii, nu-i permit să-și realizeze obligațiile de credit în datoriile pentru tranzacțiile marfare și conturile interne (neluând în calcul necesitatea rambursării împrumuturilor bancare).

Astfel, identificarea gradului stării de criză a întreprinderii permite determinarea direcției de acțiune a formelor și metodelor utilizate în scopul redresării financiare (tabelul 1).

Development of agro-industrial production and increase the purchasing power of agricultural producers will lead to recovery and growth of production.

Accelerating the increase of domestic agricultural and food production will contribute to the market stabilization, lower prices, increase in budget revenues at all levels and extra-budgetary funds, and improve the situation of the most vulnerable segments of the population.

The economic essence of this model reflects the company's policy of financing the assets (respectively – conservative, moderate, aggressive and super aggressive). In the latter case, a very high probability of bankruptcy stems from the fact that the total amount of money assets, short-term financial investments and receivables of the company cannot meet its obligations to current trade accounts payable operations and internal calculations (without taking into account the need to return bank loans).

Thus, the identification of a crisis situation of a company allows the defining of the fundamental direction of the forms and methods of its financial recovery (table 1).

Tabelul 1/ Table 1

**Gradul stării de criză a întreprinderii și căile posibile de ieșire din criză /
The degree of enterprise crisis and the possible ways of overcoming the crisis**

Probabilitate de faliment conform rezultatelor evaluării/ Probability of bankruptcy according to the evaluation results	Gradul stării de criză a întreprinderii / The degree enterprise crisis	Modalitatea de reacție / Method of response
Posibilă/Possible	<i>criză ușoară/ easy crisis</i>	Normalizarea activității financiare curente/Normalization of current financial performance
Înaltă/High	<i>criză profundă/ severe crisis</i>	Utilizarea deplină a mecanismelor interne de stabilizare financiară/Full use of internal mechanisms of financial stabilization
Foarte înaltă/Very high	<i>catastrofă/ disaster</i>	Căutarea unor forme eficiente de reabilitare (în caz de eșec – lichidare)/Search for effective forms of rehabilitation (in case of failure – liquidation)

Sursa: elaborat de autor în baza [130, p.76] / **Source:** Created by author on the basis of [130, p.76]

5. Concluziile asupra cercetării și perspectivele investigărilor ulterioare ale direcției date. În vederea soluționării unui șir de probleme legate de depășirea crizei economice din cadrul complexului agroindustrial, este posibilă aplicarea în practică a concepției elaborate de autorii acestei cercetări.

Condițiile obligatorii de ieșire din criză sunt următoarele:

- ◆ combinația rațională a gospodăriilor mari, mijlocii și mici și, de asemenea, susținerea

5. The findings of the study and prospects of the further researches in this area. In order to solve a range of problems related to overcoming the economic agricultural crisis, it is possible to use our concept elaborated by the authors of the present research.

Indispensable conditions for overcoming the crisis are:

- ◆ rational combination of large, medium and small farms, as well as maintaining separation of production between these forms of

- diviziunii procesului de producție între aceste forme de gospodărire;
- ◆ asigurarea și menținerea parității prețurilor în cadrul complexului agroindustrial între agricultură și industrie, suficientă pentru susținerea sectorului fermier și utilizarea realizărilor progresului tehnico-științific;
- ◆ dezvoltarea relațiilor și formelor avansate de cooperare;
- ◆ combinația flexibilă dintre principiile de piață și influența statului asupra realizării acestora și orientarea socială;
- ◆ depășirea situațiilor de monopolizare, create de partenerii agricoli din cadrul complexului agroindustrial și structurile comerciale.

Analizând cauzele crizei agricole, autorii au ajuns la concluzia că, doar în baza reformelor instituționale și a modificărilor formelor de proprietate, este imposibil de a asigura stabilizarea și, ulterior, dezvoltarea dinamică a complexului agroindustrial.

Obiectiv al gestiunii anticriză este neadmiterea crizelor perturbatorii, iar în cazul apariției acestora – recuperarea solvabilității întreprinderii și a capacității sale de dezvoltare. Realizarea în practică a acestui obiectiv se confruntă cu mari dificultăți. Or, este bine cunoscut faptul că marea parte a proceselor de gestiune anticriză nu se finalizează cu restabilirea solvabilității, dar cu falimentarea și lichidarea întreprinderii.

Starea de criză semnifică necorespunderea strategiei întreprinderii cu condițiile mediului; schimbarea strategiei presupune schimbarea structurii, ceea ce înseamnă restructurarea întreprinderii. Efectuarea restructurării necesită investiții semnificative, în special pentru reînnoirea fondurilor fixe și a sortimentului de producție.

Pe de altă parte, agravarea stării de criză reduce posibilitățile întreprinderii de a atrage resurse. Scade profitabilitatea, cotele de amortizare sunt utilizate în alte scopuri și, în consecință, scade capacitatea întreprinderii de autofinanțare a programelor investiționale. Toate acestea duc la scăderea atractivității întreprinderii pentru investitorii străini, deoarece aceștia încep să evalueze la nivel scăzut profitabilitatea potențială a întreprinderii și la un nivel înalt apreciază riscurile asociate cu activitatea acesteia.

management;

- ◆ creation and maintenance of price parity in the agricultural sector between agriculture and industry, sufficient to support the farm sector and the use of scientific and technological progress;
- ◆ development of advanced relations and forms of cooperation;
- ◆ flexible combination of market principles with State influence on their implementation and social orientation;
- ◆ overcoming the monopoly situations created by agrarian partners within the agro industrial complex and commercial structures.

Analyzing the causes of agricultural crisis, the authors concluded that stabilization and subsequent dynamic development of the agro industrial complex, is impossible if based solely on institutional reforms and changes in the forms of property.

The objective of the crisis management is to prevent destructive crises, and in case of their occurrence – restoring the enterprise solvency and its ability to develop. In practice, this task is facing great difficulties. It is well known that most of the processes of crisis management are not related to restoring the solvency, but bankruptcy and liquidation.

The crisis proves the company's lack of a strategy related to environmental conditions; the change of strategy involves changing of the structure, i.e., the restructuring the enterprise. Restructuring requires significant investments, particularly in updating the fixed capital and product range.

On the other hand, the crisis worsening reduces the company's potential to attract resources. Profitability reduces; capital allowances are used for other purposes and, ultimately, reduce the company's ability to self-finance the investment programs. All these lead to a decrease in the company's attractiveness to foreign investors, as they begin to assess the company's low potential of profitability and assess risks related to its activities.

Bibliografie/Bibliography:

1. Антикризисное управление: учебник / Под ред. Э.М.Короткова. - М.: ИНФРА-М, 2000. - 432 с.
2. БУЗДАЛОВ И. *Сельское хозяйство как приоритетное направление господдержки* / И. Буздалов // АПК: экономика, управление. - 2009. - № 4. - с.3-14.
3. БЛИНОВА У. *Методологические основы мониторинга в системе антикризисного менеджмента* // Проблемы теории и практики управления. - 2006. - № 11. - с.87-98.
4. ГЕРАСИМЕНКО Н. *Антикризисное управление: информационно-аналитические системы поддержки принятия решений* // Проблемы теории и практики управления. - 2007. - №3. - С. 6879.
5. ИВАНОВА Н. *Инновации в условиях кризиса: тенденции и перспективы* // Проблемы теории и практики управления. - 2009. - №9. - с. 8-17.

6. КОСТИКОВ И. *Современный кризис: особенности и основные пути преодоления* // Проблемы теории и практики управления. - 2009. - № 4. - с.13-16.
7. КУЛАГИНА Г. *Опыт антикризисного управления предприятием (Бековский сахарный завод)* // Экономист. - 2005. - №10. - с.81-92.
8. НИКИТИНА Н. *Антикризисное финансовое управление предприятием: исследование факторов внутренней и внешней среды* // Проблемы теории и практики управления. 2007. - № 7. - с. 91-102.
9. ПАРМАКЛИ Д.М. *Современные аграрные отношения в РМ: уч. пособие*, Комрат, 2002 г., 102 с.
10. СКРЫННИК Е. *Технико-технологическая модернизация сельского хозяйства – важнейшая задача государственной агропродовольственной политики* / Е.Скрынник // Экономика сельского хозяйства России. - 2010. - № 1. - с.18-40.

DIAGNOZA DE DEZVOLTARE ȘI ANALIZA ECONOMICĂ A ÎNTRINDERILOR COMERCIALE DIN JUDEȚUL MARAMUREȘ, ROMÂNIA

Dr. hab. prof. univ. Ion SÎRBU, ASEM
Drd. Florin-Ioan BRETAN, ASEM

Județul are nevoie de un proiect pe termen mediu și lung privind dezvoltarea economică, având la bază resursele umane și materiale, precum și poziția geo-politică, vis-à-vis de Europa Centrală și de Vest și Europa de Est. Pentru aceasta, este nevoie de formarea unor colective de lucru multi- și pluridisciplinare, ca să se implice și să sprijine cu expertiza lor și cu mai multe informații, care pot fi localizate la nivel de localitate, microregiune sau zonă geografică, inclusiv la nivel de stat. Astfel, confirmăm încă o dată utilitatea întreprinderilor comerciale în dezvoltarea economică și socială a județului, dar și necesitatea încheierii unor parteneriate cu organele executive și legislative din administrațiile locală și județeană.

Cuvinte-cheie: diagnostică, comerciale, microîntreprinderi, mici, mijlocii, mediul urban, rural, analiza SWOT, cifra de afaceri, profit, salarii.

JEL: M1, M11, L10

1. Introducere

Diagnoza și analiza activității comerciale a societății din județul Maramureș, în condițiile de concurență și de modificare a parametrilor pieței interne și externe, impun folosirea abordărilor sistemice în conducere. Aceste procese sunt legate de dinamica societăților comerciale, care se studiază în contextul proceselor de transformare a intrărilor în ieșiri, precum și a interacțiunilor dintre elemente într-o concepție evolutivă.

2. Conținutul de bază

Întreprinderile comerciale constituie un sistem deschis, coerent și dinamic, care include numeroși agenți economici având roluri și statute diferite, în măsura în care reușesc să atingă anumite obiective și să funcționeze conform normelor standardelor europene a economiei de piață, o atenție deosebită acordăm caracteristicii socio-economice a județului Maramureș, însoțită de indicatorii demografici, economici ai activității întreprinderilor studiate.

Populația județului, conform rezultatelor definitive ale Recensământului Populației Locuințelor, din luna octombrie 2011, a fost de 478.659 de locuitori având o densitate de 91,8 locuitori pe 1km² și se află localizată în profil teritorial astfel:

- o populație urbană a fost de 275.286 de locuitori (57,51%), din care, în cele 2 municipii, 161.378 de locuitori (33,71%) (Baia Mare – 25,85%), iar restul în cele 11 orașe;
- o populație rurală a fost de 203.373 de

DEVELOPMENT DIAGNOSIS AND ECONOMIC ANALYSIS OF BUSINESSES FROM MARAMURES COUNTY, ROMANIA

Dr. Hab., Professor Ion SIRBU, ASEM
PhD student, Florin-Ioan BRETAN, ASEM

The County needs a medium and long term project on economic development based on human and material resources and geo-political position related to Central, Western and Eastern Europe. This requires the formation of pluri-multi-disciplinary working groups, which would get involved and support with their expertise and more information, being located at the level of a village, micro-region or geographical area, including at the state level. Thus, we once again confirm the usefulness of commercial enterprises in economic and social development of the county and the need for partnerships with executive and legislative bodies of local and county governments.

Key words: diagnosis, commercial, micro, small, medium-sized enterprises, urban area, rural area, SWOT analysis, turnover, profit, employees.

JEL: M1, M11, L10

1. Introduction

Diagnosis and analysis of a company's business activity in Maramureș County, in terms of competition and change of internal and external market parameters, requires the use of systemic approaches to leadership. These processes are related to the dynamics of companies that are studied in the context of the transformation process of inputs into outputs, as well as interactions between elements in an evolving concept.

2. Main content

Business entities represent an open, consistent and dynamic system, which includes many other businesses, having different roles and statuses, as long as it manages to reach certain goals and operate in accordance with European standards of market economy; particular attention is given to the socio-economic characteristic of the Maramures county, accompanied by demographic indicators and indicators of economic activity of the studied enterprises.

According to final results of the Population and Housing Census, conducted in October 2011, the county's population was 478,659 inhabitants with a density of 91.8 inhabitants per 1km², which is located in terms of territory as follows:

- urban population represented 275,286 inhabitants (57.51%), of which 161,378 people living in the two municipalities (33.71%), (Baia Mare 25.85%) and the rest in the 11 cities of the county;
- rural population represented 203,373 inhabitants

locuitori (42,49%), aflată în cele 63 de comune.

Județul Maramureș are ca structuri administrative teritoriale 2 municipii, Baia Mare și Sighetu Marmatiei, 11 orașe și 63 de comune.

Maramureșul de Est – Istoric – cuprinde: municipiul Sighetu Marmatiei, orașele: Borșa, Vișeu de Sus, Dragomirești, Săliștea de Sus și 31 de comune care au împreună 200.273 de locuitori (41,84%) din populația județului. În această zonă, se află numai 2.926 de firme (24,47%) din totalul firmelor județului.

Maramureșul de Vest cuprinde municipiul Baia Mare, orașele Baia Sprie, Cavnic, Tăuții Măgherauș, Seini, Ulmeni, Târgu Lăpuș, Șomcuta Mare și 32 de comune, cu o populație de 278.386 de locuitori (58,16%) se află 9.030 de firme (75,53%) din totalul firmelor maramureșene care au raportat bilanțuri.

Județul Maramureș, comparativ cu restul țării, face parte din regiunea NORD-VEST, care cuprinde șase județe: Cluj, Bihor, Maramureș, Satu Mare, Bistrița Năsăud și Sălaj. Analiza demonstrează că județul Maramureș, după valoarea PIB-ului, în clasamentul pe regiunea de NORD-VEST, ocupă locul trei (8720,1 mii lei), ceea ce constituie 14,3% din totalul pe regiune.

Produsul intern brut pe locuitori, în anul 2013, pe județul Maramureș, a constituit, în clasamentul României, 65,6% din PIB.

În structura produsului intern brut pe ramuri ale economiei județului Maramureș, se evidențiază comerțul 16,82%, urmând locul doi după industrie 33,21%.

Principalii indicatori economico-financiari în mediul URBAN:

- cifra de afaceri în zona urbană a fost 9.055,11 mil. lei (79,59% din totalul înregistrat la nivelul județului), din care se distanțează Baia Mare cu 6.368,90 mil. lei (55,98%), urmând Sighetu Marmatiei cu 7,45%;
- în zona urbană, profitul brut realizat a fost de 456,17 mil. lei (77,67%) din profitul total realizat în județ, din care municipiul Baia Mare deține 317,78 mil. lei (54,11%). Urmează municipiul Sighetu Marmatiei care deține 7,82%;
- în zona urbană, pierderile înregistrate au fost de 274,95 mil. lei (85,48%), din care municipiul Baia Mare deține 233,64 mil. lei (72,64%) din pierderile înregistrate la nivelul județului;
- numărul salariaților raportați și localizați în zona urbană a fost de 61.368 de salariați, reprezentând 86,04% din totalul salariaților înregistrați în bilanțurile firmelor din județ. În municipiul Baia Mare, numărul de salariați este de 41.568, respectiv 58,28% din totalul județului. În municipiul Sighetu Marmatiei, au fost raportați, în bilanțurile pe anul 2012, un număr de 7.257 de salariați (10,17%);
- productivitatea muncii în zona urbană a fost de

(42.49%), living in 63 villages.

As territorial administrative structures, Maramures county has 2 municipalities, Baia Mare and Sighetu Marmatiei, 11 towns and 63 villages.

Eastern Maramures, historically, includes: municipality Sighetu Marmatiei, cities Borsa, Vișeu de Sus, Dragomirești, Salistea de Sus and 31 villages with a total population of 200,273 inhabitants (41.84%) of the county population. This area has only 2,926 companies (24.47%) of the total number of county's businesses.

Western Maramures comprises the municipality Baia Mare, cities Baia Sprie, Cavnic, Tăuții Măgherauș Seini, Ulmeni, Targu Lapus, Șomcuta Mare and 32 villages with a population of 278,386 inhabitants (58.16%) and 9.030 firms (75.53%) of the total number of firms in Maramures that have reported balances.

Compared to the rest of the country, Maramures County is part of the North Western region, which includes other six counties: Cluj, Bihor, Maramures, Satu Mare, Bistrita Nasaud and Salaj. The analysis shows that Maramures, after the GDP ranking in the North Western region ranks on the third place (8,720,100 RON) which constitutes 14.3% of the regional total.

The gross domestic product per capita in 2013 in Maramures constituted 65.6% of Romania's GDP.

Trade represents 16.82% of the GDP and second place is held by industry, with 33.21% among the economic sectors of Maramures.

The main financial indicators in urban are as follows:

- the turnover in the urban area was 9055.11 million RON (79.59% of those registered in the county), of which Baia Mare with 6368.90 million RON (55.98%), followed Sighetu Marmatiei with 7.45%;
- the gross profit achieved in urban area has reached 456.17 million RON (77.67%) of the county's total profit, of which Baia Mare has 317.78 million RON (54.11%), followed by municipality Sighetu Marmatiei with 7.82%;
- the losses registered in urban area were 274.95 million RON (85.48%) of which Baia Mare had 233.64 million RON (72.64%) of the total losses in the county;
- the number of employees located in urban areas was 61,368 employees, representing 86.04% of the total number of employees registered in the balance sheets of companies in the county. In Baia Mare, the number of employees is 41,568 or 58.28% of the county's total. In 2012, the Sighetu Marmatiei municipality reported a number of 7,257 employees (10.17%) in the balance sheets;
- labour productivity in the urban area was 147,550 RON/employee.

147,55 mii lei/salariat.

Principali indicatori economico-financiari în mediul RURAL:

- a) cifra de afaceri, în zona rurală, pe total județ, raportată în bilanțuri a fost de 2.321,50 mil. lei (20,41% din total județ). Din cele 63 de comune, se remarcă cu rezultate de excepție comunele limitrofe orașelor și municipiilor și, în mod deosebit, cele care, printr-o politică chibzuită a consiliilor locale și a primarilor, s-au orientat pentru atragerea de investitori străini sau autohtoni oferindu-le diferite facilități. Pe primul loc, se află comuna Fărcașa, în care se realizează o cifră de afaceri de 873,39 mil. lei (7,68% din cifra totală a județului), urmată, în ordine descrescătoare, de comuna Recea cu 452,30 mil. lei (3,98%);
- b) în zona rurală, profitul brut realizat pe total județ a fost de 131,13 mil. lei (22,33%);
- c) pierderile înregistrate în firmele din zona rurală au fost de 14,52% din totalul înregistrat al județului;
- d) în zona rurală, au lucrat 9.956 de salariați (13,96%) din totalul județului;
- e) productivitatea muncii în zona rurală de 233,18 mii lei/salariat.

În vederea redării unei imagini complete și reale a mediului economic, am ales și luat în considerare indicatorii reprezentativi și specifici unei astfel de analize exprimate în lei – moneda națională. Pentru analiza desfășurată, am grupat societățile comerciale după:

- numărul de societăți comerciale cu activitate confirmată în bilanțurile de venituri și cheltuieli ale societăților comerciale;
- cifra de afaceri, profitul brut, pierderile brute, numărul de salariați, productivitatea muncii;
- domeniile de activitate, care acoperă principalele sectoare ale economiei: cercetare, dezvoltare, high-tech, industrie, agricultură, pescuit, piscicultură, construcții, servicii, turism și comerț;
- structura organizațională a societăților comerciale: microîntreprinderi, IMM, întreprinderi mari și foarte mari.

Pentru a da posibilitatea Instituției Prefectului, parlamentarilor, Consiliului județean, organelor administrațiilor locale – municipale, orașenești și comunale, de a analiza starea economiei în profil teritorial, am extras din lucrare indicatorii la nivel de localitate – municipiu, oraș și comune.

Gradul de încărcare cu societăți comerciale reprezintă numărul de societăți raportat la 10.000 de locuitori.

Astfel, media pe județ și zone, în 2012, au fost:

- media pe județ a fost de 249,78 de firme/10.000 de locuitori, în scădere cu 12,05 firme la 10.0 locuitori față de 2011;
- media pe zona Maramureșul de Vest a fost de 324,37 de firme/10.000 de locuitori, cu o scădere

The main financial indicators in rural area were as follows:

- a) the turnover reported in county's balance in the rural area was 2321.50 million RON (20.41% of the county's total). Of the 63 villages, with exceptional results are the villages surrounding the towns and cities, and especially those having rational policies of the local councils and mayors, which targeted the attraction of foreign and domestic investors and offered them various facilities. The first place is held by the village Fărcașa, with a turnover of 873.39 million RON (7.68% of the county's total turnover), followed, in descending order, by Recea with 452.30 million RON (3, 98%);
- b) the gross profit realized in the county's rural area was 131.13 million RON (22.33%);
- c) the losses encountered by the businesses in rural area were 14.52% of the county's total;
- d) the number of employees in rural area was 9,956 employees (13.96%) of the county's total.
- e) the labour productivity in rural area was of 233,180 RON/employee.

In order to convey a complete and true picture of the economic environment, we have chosen and considered the most representative and specific indicators of such an analysis in RON – the national currency. For a detailed analysis we have grouped the companies as follows:

- the number of companies with activities confirmed in income and expenditure balances of companies;
- turnover, gross profit, gross losses, number of employees, labor productivity;
- fields of activity covering the main sectors of economy: research, development, high-tech, industry, agriculture, fishing, fish industry, construction, services, tourism and trade;
- organizational structure of companies: micro-enterprises, SMEs, large companies and very large companies.

In order to give the possibility to the Prefect Institution, deputies, county council, local administration bodies to analyze the economy in territorial terms - municipality, town and villages, we have extracted from the paper the indicators related to the local level – municipality, towns and villages.

The degree of coverage with companies is the number of businesses reported to 10,000 inhabitants.

Thus, the county averages and areas in 2012 were:

- the county average was 249.78 firms / 10,000 inhabitants, lesser with 12.05 10.0 companies to 10.0 inhabitants compared to 2011;
- the average for the Western Maramures area was 324.37 firms / 10,000 inhabitants, lesser with

- de 21,00 de firme la 10.000 de locuitori față de 2011;
- media pe zona Maramureșul de Est a fost de 146,10 firme/10.000 de locuitori, cu o scădere de aproximativ 1,79 firme la 10.000 de locuitori;
  - media pe zona urbană a județului a fost de 359,19 firme/10.000 de locuitori;
  - media în mediul rural al județului a fost de 101,69 firme/10.000 de locuitori;
  - municipiul Baia Mare are 538,64 firme/10.000 de locuitori, în scădere cu 59,32 de firme la 10.000 de locuitori;
  - municipiul Sighetu Marmatiei are 263,28 de firme/10.000 de locuitori.
- Comerțul constituie al doilea pilon de susținere a economiei maramureșene. În studiu, nu sunt înregistrate super- și hipermarketurile în raportările pe județ.
- Domeniul include comerțul cu autoturisme și autovehicule; comerțul cu ridicata de produse alimentare sau industriale; comerțul cu amănuntul de produse alimentare, carburanți, echipamente informatice și de telecomunicații, produse de uz casnic și alte bunuri în magazine nespecializate, în magazine specializate sau efectuat prin standuri, chioșcuri și piețe.
- 21.00 firms to 10,000 inhabitants compared to 2011;
- the average for Eastern Maramures was 146.10 firms / 10,000 inhabitants, with a decrease of approximate 1.79 firms per 10,000 inhabitants;
  - the average in urban area of the county was 359.19 firms / 10,000 inhabitants;
  - the average in rural area of the county was 101.69 firms / 10,000 inhabitants;
  - the average for Baia Mare was 538.64 firms / 10,000 inhabitants, lesser with 59.32 firms per 10,000 inhabitants;
  - Sighetu Marmatiei has 263.28 firms / 10,000 inhabitants.
- Trade is the second pillar of the economy of Maramures. The study does not include the reports of super and hyper-markets in the county.
- The range includes the trade with cars and vehicles; wholesale of food or industrial products; retail trade of food, fuel, informatics and telecommunication equipment, household products and other goods in general or specialized stores, or sold through stands, booths and markets.

Tabelul 1 / Table 1

Analiza indicatorilor economiei ai societăților comerciale, Maramureș, mii lei
Analysis of economic indicators of companies, Maramures, thousand, RON

Anul/ Year	Nr. societății/ No. of companies	Cifra de afaceri/ Turnover	Profit brut/ Gross Profit	Pierderi brute/ Gross Loss	Nr. salariați/ Nr. of employees
2012	3.537	3.052.843	101.774	56.704	11.673
2011	3.639	2.962.497	95.058	57.329	12.159
2012/2011 (%)	97,20	103,05	107,07	98,91	96,00

Sursa: Calculat de autori în baza datelor Camerei de comerț și industrie Maramureș /

Source: Calculated by authors based on data from the Chamber of Commerce and Industry of Maramures

Tabelul 2 / Table 2

Situația comparativă a firmelor grupate pe clase de mărime (anii 2012-2011), mii lei
The comparative situation of firms grouped by size class (years 2012-2011), thousand, RON

Clasa de mărime/ Size class	Anul/Year 2012 și/and 2012/2011 (%)	Nr. societății/ Nr. of companies	Cifra de afaceri/ Turnover	Profit brut/ Gross Profit	Pierderi brute/ Gross Loss	Nr. salariați/ Nr. of employees
Microîntreprindere (sub 9 salariați)/ Microenterprise (less than 9 employees)	2012	10.669	2.530.229	183.760	177.851	18.170
	2012/2011 (%)	99,00	100,24	123,80	76,00	98,32
Întreprinderi mici (între 10 și 49 salariați)/ Small enterprises (between 10 and 49 employees) Medium-sized	2012	1120	3.118.545	124.503	63.430	21.068
	2012/2011 (%)	98,25	104,13	105,31	92,78	96,45
Întreprinderi mijlocii (între 50 și 249 salariați)/ Medium-sized enterprises (between 50 and 249 employees)	2012	141	2.416.844	117.145	79.257	13.880
	2012/2011 (%)	102,92	94,01	89,62	158,03	99,61
TOTAL	2012	11.930	8.065.618	425.408	320.53	53.118

Sectorul deține cel mai mare număr de societăți – 29,58% din societățile active și înregistrate la OJRC Maramureș și se află pe locul 2, ca număr de salariați după industrie și pe locul 3 la pierderile brute deținând 17,63% realizat de peste 1000 de firme.

Structura organizațională a firmelor din acest domeniu se încadrează la întreprinderile mici cu firmele de top: B&K ELECTRO SYSTEM SRL, ABA – FLOR PROD COM SRL, GAJ COMIMPEX SRL.

În cursul anului 2013, numărul întreprinderilor după gradul de mărime s-au redus până la 9102 și se clasifică în:

- microîntreprinderi cu 0 – 9 salariați fiind 7789 (85,5% din total), o pondere covârșitoare;
- întreprinderi mici cu 10 – 49 de salariați fiind de 1146 (12,6% din total);
- întreprinderi mijlocii cu 50 – 249 de salariați fiind de 146 (1,6 din total);
- întreprinderi mari cu 250 de salariați și peste, fiind de 25 (0,3% din total).

În privința existenței densității de societăți comerciale între cele două zone ale județului, zona Maramureșul de Vest cu 324,37 de firme/10.000 de locuitori are mai mult cu 74,59 de firme/10.000 de locuitori față de media județului și cu 178,27 de firme/10.000 de locuitori față de zona Maramureșul de Est – istoric. Aceeași diferență, dar mult mai accentuată, există între numărul de societăți comerciale din zona urbană, care este de 359,19 firme/10.000 de locuitori și zona rurală, care are numai 101,69 firme/10.000 de locuitori, cu o diferență de 257,50 de firme la 10.000 de locuitori. În cazul celor două municipii, numărul de societăți comerciale la 10.000 de locuitori este: municipiul Baia Mare, având 538,64 de firme/10.000 de locuitori, mai mult cu 275,36 firme/10.000 locuitori față de municipiul Sighetu Marmăției.

Aceste aglomerări de firme, diferite între vestul și estul județului, dintre zonele urbane și cele rurale, ne conduc nemijlocit la concluzia că dezvoltarea diferențiată și disproporționată a economiei și a resurselor umane, materiale și financiare proprii, a localităților din aceste zone, stau la baza efectelor negative, economice și sociale, care determină nemulțumiri justificate în rândul locuitorilor aflați în zonele, în continuare defavorizate ale județului – Maramureșul istoric și localitățile rurale.

Contribuția fiecărei zone la rezultatele județului este următoarea:

Maramureșul de Est – istoric – a realizat o cifră de afaceri de 1.860,51 mil lei (16,35%), un profit brut de 90,78 mil. lei (15,46%) și pierderi în sumă totală de 32,94 mil. lei (10,24%) cu un personal angajat de 14.671 de salariați (20,57%). Productivitatea muncii a fost de 126,82 mii lei/salariat.

Maramureșul de Vest a realizat cifra de afaceri de 9.516,10 mil. lei (83,65%), un profit brut de 496,52 mil. lei (84,54%), pierderi de 288,70 mil. lei (89,76%) și salariați 56.653 de angajați (79,43%). Productivitatea muncii a fost de 167,97 mii lei/salariat.

The branch has the largest number of companies, 29.58% of the active businesses registered by OJRC Maramures and is ranked as 2nd in number of employees by industry and 3rd related to gross losses, holding 17.63% registered by 1000 companies.

The organizational structure of the companies in this area refers to top small enterprises: B&K ELECTRO SYSTEM Ltd, ABA - FLOR PROD COM Ltd, GAJ COMIMPEX Ltd.

During 2013 the number of enterprises by size level decreased to 9102 and was classified into:

- micro-enterprises with 0-9 employees were 7789 (85.5% of the total) a vast majority;
- small enterprises with 10-49 employees were 1146 (12.6% of total);
- middle-sized enterprises with 50-249 employees were 146 (1.6 in total);
- large companies with 250 employees and over, was 25 (0.3% of total).

As far as the density of companies between the two areas of the county is concerned, Western Maramures, with 324.37 firms / 10,000 inhabitants has by 74.59 firms / 10,000 inhabitants more reported to the county average and by 178.27 firms / 10,000 inhabitants compared to the historical Eastern Maramures. The same difference, but more significant, exists between the number of companies in urban areas, which is 359.19 firms / 10,000 inhabitants and rural areas with only 101.69 / 10,000 inhabitants, with a difference of 257.50 firms per 10,000 inhabitants. In the case of the two cities, the number of companies per 10,000 inhabitants is as follows: Baia Mare municipality with 538.64 firms / 10,000 inhabitants, more with 275.36 firms / 10,000 inhabitants, compared to the municipality Sighetu Marmatiei.

These clusters of firms, different from the Western and Eastern regions of the county, between urban and rural areas, lead us directly to the conclusion confirming that differential and disproportionate development of economy and human, material and financial resources of the settlements in these areas, underlay the negative economic and social effects, which cause dissatisfaction among residents who are living in undeveloped areas of the county – historical Maramures and rural areas.

The contribution of each area to the county's results is as follows:

Historical, Eastern Maramures achieved a turnover of 1,860.51 million RON (16.35%), with a gross profit of 90.78 million RON (15.46%), losses totaling 32.94 million RON (10.24%) and a number of employees of 14,671(20.57%). Labour productivity was 126 820 RON / employee.

The Western Maramures had a turnover of 9.516.10 million RON (83.65%), a gross profit of 496.52 million RON (84.54%), losses of 288.70 million RON (89, 76%) and a number of 56,653 employees (79.43%). Labour productivity was 167.970 RON/ employee.

Tabelul 3 / Table 3

Analiza SWOT / SWOT Analysis

Puncte tari (Strengths)	Puncte slabe (Weaknesses)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Calitatea superioară a produselor și serviciilor./ High quality of products and services. 2. Experiență în domeniu./ Experience. 3. Gamă largă de produse și servicii./ Wide range of products and services. 4. Diferite categorii de clienți./ Different categories of customers. 5. Furnizori stabili./ Permanent suppliers. 6. Posedarea sediului propriu./ Possession of own premises. 7. Imagine pozitivă pe piață./ Positive image in the market. 8. Competența cadrelor profesionale./ Competence of professional staff. 9. Tehnologii moderne folosite./ Use of modern technologies. 10. Utilaje performante./ Up-to-date equipment. 11. Prețuri atractive./ Attractive prices. 12. Derularea proiectelor fără întreruperi./ Ongoing projects without interruption. 13. Crearea unor lanțuri de unități comerciale în vederea unei deserviri bune./ Creation of business chains aiming a better service. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lipsa strategiilor de marketing./ Lack of marketing strategies. 2. Activitate desfășurată preponderent pe teritoriul jud. MM./ Activity carried out mainly in the county of MM. 3. Lipsa resurselor financiare pentru implementarea proiectelor investiționale de anvergură./ Lack of financial resources for the implementation of important investment projects. 4. Îmbătrânirea personalului societăților comerciale./ Ageing staff of companies. 5. Piață mică de desfacere./ Small market. 6. Publicitate și reclamă insuficientă./ Insufficient advertising and promotion. 7. Închirierea spațiilor pentru depozitare./ Rental of storage spaces. 8. Lipsa unei strategii pe o durată îndelungată de timp./ Lack of a long-term strategy. 9. Menținerea unor tehnologii depășite./ Maintaining outdated technologies
Oportunități (Opportunities)	Amenințări (Threats)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Atragerea investițiilor străine./ Attracting foreign investment. 2. Creșterea volumului de vânzări./ Increasing sales volume. 3. Găsirea noilor segmente de piață./ Finding new market segments. 4. Promovarea imaginii firmei pe piață./ Promoting company's image in the market. 5. Ajustarea permanentă a politicii de preț a companiei./ Permanent adjustment of company's pricing policy. 6. Investiții pentru dezvoltarea funcțiilor de planificare și organizare a societăților comerciale./ Investments in developing planning and management functions of companies. 7. Dezvoltarea și perfecționare departamentului de marketing în sistemul de comerț conform standardelor europene./ Developing and improving marketing department in the trade system according to the European standards. 8. Cucerirea unor noi segmente de piață./ Penetration of new market segments. 9. Aplicarea unor noi tehnici și metode de management./ Implementation of new management techniques and methods. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Creșterea numărului concurenților, formarea monopolurilor, în activitatea comercială a societăților./ Increase in the number of competitors, formation of monopolies in trading activities. 2. Modificări nefavorabile în sistemul fiscal./ Unfavourable changes in the tax system. 3. Creștere lentă, stagnarea sau chiar recesiunea pieței./ Slow growth, stagnation or even market recession. 4. Situația economico-financiară nesigură. / Uncertain economic and financial situation 5. Schimbarea nevoilor și preferințelor consumatorilor./ Changing consumer needs and preferences. 6. Apariția concurenților noi./ Emergence of new competitors 7. Lipsa de lichidități pentru finanțarea activității firmei./ Lack of liquidity to finance the company's activity.

În economia concurențială, este nevoie să se apeleze la instrumentul analizei și diagnozei indicatorilor economici. Astfel, societățile comerciale pot să dea răspunsuri la unele întrebări, care pot deveni determinante pentru evoluția lor ulterioară. Astfel, întreprinderile, cu ajutorul analizei SWOT pot descifra ce schimbări sau noutăți vor apărea, cum vor evolua activitățile firmei și ce impact vor avea toate acestea asupra afacerilor întreprinse, ce obiective strategice își fixează firma pentru a se adapta la aceste mutații, în clasamentul mărimii societăților comerciale. O altă problemă este cu se va schimba succesiunea realizării obiectivelor în funcție de resursele disponibile cu scurtarea la maximum a etapelor, cum se pot preveni abaterile de la strategie, plan și program, cum se transpun aceste informații

In a competitive economy it is necessary to analyze and make a diagnosis of the economic indicators. Only in this way companies can give answers to some questions that may become decisive for their further development. Therefore, using SWOT analysis, businesses can decipher what changes or updates will occur, how will evolve the firm's activities and what impact they will have on the businesses, what are the firm's strategic objectives in order to adapt to these mutations, and the ranking of the companies. Another problem is the sequence of achieving the objectives, depending on the available resources to minimize the number of steps, how they can prevent the deviations from the strategy, plan and program to convey this information into decisions, etc.

în decizii etc.

Examinarea factorilor care determină succesul sau eșecul unei firme comerciale a determinat crearea unor metodologii specifice de analiză și diagnosticare a activității firmei. Activitatea funcțiilor de management constituie procesul prin care o firmă poate obține efecte materializate în creșterea semnificativă a performanțelor sale, în consolidarea poziției sale pe piață și anume prin elaborarea, implementarea și controlul strategiei firmei în vederea realizării misiunii asumate și asigurării avantajului competitiv.

Metoda de analiză a mediului, a competitivității firmei, pe care o vom analiza în continuare, este analiza SWOT. Prin intermediul său și al altor analize, precum analiza situației întreprinderilor comerciale și a activității acestora, analiza competiției, autoanaliza firmei și a forței ei competitive, managementului de vârf al firmei poate anticipa schimbări și elabora, implementa strategia optimă pentru a asigura prosperitatea firmei.

Astfel, analiza SWOT presupune studierea mediului intern al întreprinderii prin determinarea punctelor forte și slabe, și a mediului extern prin aprecierea oportunităților și amenințărilor pentru societățile comerciale din județul Maramureș.

3. Concluzii

Cercetarea are la bază caracteristica comercială a activității societăților comerciale din județul Maramureș, luată în ansamblul ei, cât și la nivelul diferitelor activități desfășurate pentru ca, în funcție de rezultatele obținute, să se stabilească punctele forte și cele care trebuie luate în considerare.

Diagnoza de dezvoltare și analiza economică a întreprinderilor au permis evidențierea unor tendințe ale activităților microîntreprinderilor, întreprinderilor mici și mijlocii, unde ponderea mare o au întreprinderile cu până la 50 de salariați. În acest context, s-au ales șase societăți comerciale din județul Maramureș, fiind studiate după indicatorii de venit, cheltuieli, profit, productivitatea muncii, care au permis să apreciem societățile Federalcoop Baia Mare, SC GAJ Srl, și SC Comexmar Srl.

Integrarea societăților comerciale în comunitatea europeană a pus în gardă mărirea impozitului pe venit, ceea ce este un factor de influență asupra sporirii profitului net. Analiza SWOT a permis studierea mediului intern al întreprinderii prin determinarea punctelor forte și slabe și a mediului extern prin aprecierea oportunităților și amenințărilor pentru societățile comerciale din județul Maramureș.

Examining the factors that determine the success or failure of commercial firms led to the creation of specific methodologies for analysis and diagnosis of the company's activity. The activities of the management functions represent the process by which a firm can obtain materialized in the significant increase of its performance in strengthening its market position, namely by developing, implementing and controlling the company's strategy aimed at achieving the undertaken mission and ensure competitive advantage.

The SWOT analysis represents the method of environmental analysis and of business competitiveness. This analysis, along with others, such as the analysis of the commercial enterprises, including their activity, competition analysis, company's auto-analysis and its competitive strength offer the top management of the company the possibility to anticipate the changes, develop and implement the optimal strategy in order to ensure business prosperity.

Thus, SWOT analysis involves the study of the internal environment of the enterprise by determining its strengths and weaknesses and the external environment by assessing opportunities and threats for companies of Maramures.

3. Conclusions

The present research is based on the commercial characteristic of the companies' business activity in Maramures County taken as a whole, but also as various activities, because the obtained results are considered when determining the strengths to be taken into account.

The diagnosis of development and economic analysis of firms revealed the trends of activities of micro, small and medium enterprises, among which the greatest number is represented by companies with up to 50 employees. In this context were chosen six companies from the Maramures County, , , that were studied considering the indicators of income, expenses, profit, labour productivity which allowed us to consider the companies Federalcoop Baia Mare, SC GAJ Ltd and SC COMEXMAR Ltd.

Companies' integration in the European community has warned the income tax increase, which is a factor influencing the increase in net profit. SWOT analysis allowed the study of the internal environment of the enterprise by determining strengths and weaknesses and the external environment by assessing opportunities and threats for businesses in the county of Maramures.

Bibliografie / Bibliography:

1. BĂRBULESCU, C. *Pilotajul performant al întreprinderii*. Editura Economică, București, 2000
2. COTELNIC, A., *Sisteme de planificare în afaceri*. Editura ASEM, Chisinau, 2009
3. VERBONCU, I., POPA, I., *Diagnosticarea firmei: teorie și aplicație*, București, 2001
4. NICULESCU, M., *Diagnostic global strategic*, Editura Economică, București, 1997
5. SÎRBU, I., GEORGESCU, N., *Managementul întreprinderii*, Editura Alma-Mater, Sibiu, 2003
6. SERDUNI, S., *Management (note de curs)*, Editura ASEM, Chișinău, 2010
7. TOHĂTAN, A., *Analiza și situația financiară a întreprinderii*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2005

ROLUL BRANDINGULUI ÎN MARKETINGUL STRATEGIC

*Dr. conf. univ. Oxana SAVCIUC, ASEM
Drd. Igor BELOSTECINIC*

Acest articol este dedicat brandului managementului modern. Noutatea științifică a lucrării rezidă în faptul că autorul identifică și evidențiază gestionarea brandurilor pe termen lung într-o categorie aparte – brandul managementului strategic – ca o activitate de rutină a angajamentului companiei față de principiile de branding corporativ. Subiectul respectiv este relevant la ziua de azi, deoarece experiența arată că doar un management de brand competent duce la o creștere a capitalurilor de brand ale companiei, dezvoltarea lor și creșterea veniturilor. Articolul prezintă concluziile și recomandările cu referire la fezabilitatea creării unei mărci și transformarea sa, în cele din urmă, în brand și/sau portofoliu de branduri și poate fi, de asemenea, folosită în orice altă companie care dorește să-și creeze propriul brand.

***Cuvinte-cheie:** marcă, brand, branding, brand-management, marketing, marketing strategic*

JEL: M3; M31

1. Introducere

În condițiile moderne de dezvoltare a afacerii, este foarte importantă posedarea celor mai avansate cunoștințe, uneori, chiar revoluționare, altele decât cele convenționale. Dacă, în business, în activitățile noastre de zi cu zi ne vom ghida doar de postulate vechi și nu vom acorda atenție inovațiilor și noilor cercetări științifice, afacerea poate fi întrecută de către concurenții, care sunt mult mai informați.

În acest articol, vrem să accentuăm importanța cercetării teoretice în branding și marketing, deoarece chiar și în marketing, ca parte integrantă a teoriei economice, este posibilă și necesară propunerea noilor ipoteze științifice, pentru că însuși marketingul, în ultimul timp, este întotdeauna în „prima linie” a tuturor produselor noi și modificărilor, fiindcă este partea cea mai sensibilă a activității în raport cu schimbările în preferințele consumatorilor, mediului economic extern, modificările factorilor psihologici de comportament în consum, precum și a lucrătorilor companiei. Dacă, în urmă cu treizeci de ani, practic, nu știam aproape nimic despre managementul de brand, acum fără cunoștințe practice – într-o lume care se schimbă rapid – este imposibilă atingerea succesului. Brandurile „devin sau se nasc?”

În opinia noastră, confirmăm ipoteza sau expresia că „brandurile se nasc” și nu devin. În continuare, vom încerca să justificăm afirmația. Până în prezent, această ipoteză rămâne o problemă deschisă, deoarece nimeni nu a negat vreodată această afirmație, iar pentru o confirmare deplină este nevoie de timp – pentru ca, prin exemplul companiilor, brandurilor existente sau dispărute, să demonstrăm această afirmație.

THE ROLE OF BRANDING IN STRATEGIC MARKETING

*Assoc. Prof., PhD, Oxana SAVCIUC
PhD candidate, Igor BELOSTECINIC*

This article is devoted to modern brand management. Scientific novelty of the work is that the author identifies and distinguishes long-term management of brands as a separate category, called Strategic Brand Management, consisting of a company's persistent commitment to the principles of corporate branding. The relevance of the topic to modern day conditions is illustrated by the fact that only competent brand management practices provide a stable growth of income and an increase in a company's brand equity. The article presents conclusions and recommendations on the feasibility of establishing a trade mark and its transformation, ultimately, in a brand and/or a portfolio of brands and can also be used in any other company wishing to stand on the way of creating their own brand.

***Key words:** trademark, brand, branding, brand-management, marketing, strategic marketing*

JEL: M3; M31

1. Introduction

In the modern context of business development it is crucial to possess the most advanced, sometimes even revolutionary knowledge, other than conventional. Those who in their everyday business activity rely only on outdated postulates and pay no attention to innovations, new scientific researches, can be defeated in business by much better informed competitors.

In this article we would like to accent the importance of theoretical research in branding and marketing; even in marketing, as a constituent part of economic theory, it is possible and even necessary to make new scientific hypotheses, because marketing itself is always at the cutting edge of all novelties and changes, since it is the most sensible part of business as related to the changes of customer preferences, external economic environment, psychological factors of behavior of customers and companies' employees themselves. Thirty years ago we knew almost nothing about brand management, however, nowadays one cannot succeed without practical knowledge in our fast changing world. Are brands being “born or raised”?

We think that there is a hypothesis or expression that “brands are born so”, not raised. We will now try to substantiate it. This hypothesis is still remaining an open problem, since no one has confuted it yet, and its complete confirmation will take time – it shall be proved basing on the example of existing or disappeared companies or brands.

2. Analiza critică a fundamentelor de brand-management

Oamenii, încă din vremuri îndepărtate, și-au satisfăcut nevoile și cerințele lor prin diverse produse, bunuri. Produsul – este orice ofertă de piață care va satisface nevoia sau necesitatea și ia forma materială de bunuri, servicii, experiențe, evenimente, personalități, zone geografice, organizații, proprietate, informații și idei.

În timpul nostru, nimeni nu se îndoiește de faptul că marca este unul dintre cele mai valoroase bunuri ale companiei. Cu toate acestea, crearea și „cultivarea” unei mărci eficiente necesită o mulțime de efort și timp. Cuvântul „brand” este derivat din nordica veche „brandr”, care se traduce „a aprinde focul”. Efectul este stigma, semnul cu care proprietarii își marcau animalele [1,7, p. 26].

Conform Organizației Mondiale pentru Proprietate Industrială, marca comercială – este un semn prin care se disting produsele sau serviciile unei întreprinderi, de produsele sau serviciile altei companii [2.1]. Aceasta permite utilizatorului să opteze rapid și ușor pentru produsele verificate, emise de antreprenorii, care au o reputație bună.

David Aaker – expert mondial în domeniul construirii brandurilor eficiente – face o comparație foarte semnificativă: „Fiecare brand este ca un jucător de fotbal luat separat, iar proiectarea și programul de publicitate – antrenamentul, conceput pentru a spori forma și eficiența acestui jucător. Arhitectura Brandului – antrenor principal, care ar trebui să aranjeze jucătorii la locul lor și să se asigure că aceștia vor fi o echipă câștigătoare, nu o colecție de staruri”. [1.3, p. 105]. Cel mai important aspect în construirea arhitecturii de brand rezidă în formarea structurii portofoliului de brand al companiei. Această problemă constă în selectarea de soluții arhitecturale, alegerea principiului de grupare a brandurilor în cadrul companiei și decizia privind posibila adâncime și lățime generate de extensia de brand.

Managementul de brand bun nu se produce de la sine, ci constituie un rezultat de planificare atentă și alegere corectă a căii de dezvoltare. Există multe exemple când mărci necunoscute sau slabe devin puternice și de succes, și, dimpotrivă, branduri bine cunoscute și vechi s-au prăbușit și au dispărut sau au intrat în criză profundă (de exemplu, Polaroid, Kodak, Xerox ș.a.). Brandurile mari, mărcile consacrate devin simboluri, indicând nu doar corporații, ci și întreaga cultură. Coca-Cola deține nu numai logoul cel mai cunoscut din lume, dar logoul său în sine a devenit un simbol al stilului de viață occidental.

Drept bază științifică și metodologică pentru justificarea expresiei „brandurile se nasc, nu devin”, în afară de observațiile practice și experimentele efectuate, au servit și lucrările unor manageri celebri, oameni de afaceri și influenți în științele economice, în domeniul marketingului și managementului, câmpul de date și

2. Critical analysis of theoretical bases of brand management

From long ago people satisfy their needs and necessities by means of some commodities, goods. Commodity – is any market offer capable of satisfying a need or necessity and taking form of material goods, services, experience, events, persons, geographical territories, property organizations, information and ideas.

Nowadays there is no doubt in the fact that a trademark is one of the company’s most valuable assets. However, creation and “nurturance” of an effective trademark takes a lot of time and effort. The word “brand” originates from Scandinavian “brandr”, which means “burn, fire”. So was called the mark the cattle owners used to mark their animals [1.7, p. 26].

According to the World Intellectual Property Organization, trademark is a distinctive sign which identifies certain goods or services as those produced or provided by a specific person or enterprise. [2.1]. It allows the customer to easily and fast decide in favor of tried-and-true products, provided by reputable entrepreneurs.

David Aaker – the leading world expert in effective brands’ building – gives an illustrative comparison: “Each brand is like a separate football player, while design and advertising are like trainings destined for improvement of shape and effectiveness of such player. Brand architecture – senior coach, who has to put players on their places and make a winning team out of them, not just a star collection.” [1.3., p.105]. The most important component of brand architecture creation is company’s brand portfolio structuring. This task consists of the selection of architectural option, selection of company’s brand grouping principle and decision on possible depth and width of spin-off.

Good brand management does not come out of the blue, but rather is a result of accurate planning and correctly chosen development path. There are lots of examples of little-known or weak brands becoming strong and successful ones, and vice versa, of well-known and reputable brands falling, vanishing or going into deep crisis (e.g. Polaroid, Kodak, Xerox, etc.) Major, old-established brands become symbols, designating not only corporations, but even entire cultures. *Coca-Cola* has not only the most recognizable logo in the world, but the logo itself became the symbol of western lifestyle.

Scientific and methodological basis for substantiation of the thesis that “brands are born to become brands, not raised”, besides practical observations and experiments, are the works of renowned managers, businessmen and economic science authorities in the domains of marketing and management, data gathered during field and office studies. As scientific novelty of the hypothesis can mostly be deemed author’s attempt to formulate the

cercetările de birou. Noutatea științifică a ipotezei poate fi considerată, în principal, o încercare a autorului de a formula un concept cuprinzător de „management de brand strategic”. Acest lucru se face prin compararea directă a conținutului ipotezelor de acest fel, cu observarea situației reale și stabilirea identității (sau lipsa acesteia) între ceea ce este menționat în ipoteză și ceea ce relevă rezultatele observațiilor și experimentelor.

În teoria marketingului, au apărut multe concepte noi în ultima perioadă, în special, zonele de branding geo-cultural – ca o metodă de dezvoltare a unor teritorii întregi (regiuni, orașe, chiar și țări), deși cu 25 de ani în urmă, nimeni nu se gândea la ipoteza că o întreagă țară sau oraș poate fi un brand.

3. Viziunea proprie de justificare teoretică a utilizării brandingului în planificarea strategică de marketing

În viziunea autorului lucrării, **brand** este numele (titlul), obiectul de distribuție, căruia i se atribuie simbolul (companie, produs, serviciu, idee, persoană etc.), caracteristici care sunt cunoscute pe scară largă în conștiința maselor. Adică, de fapt, **brand e o marcă de succes**.

Numai un brand puternic face un profit pe termen lung; fără investiții relativ mari, ridică capitalul de marcă a brandului, face consumatorul loial și mai puțin flexibil în ceea ce privește prețul față de oferta de brand.

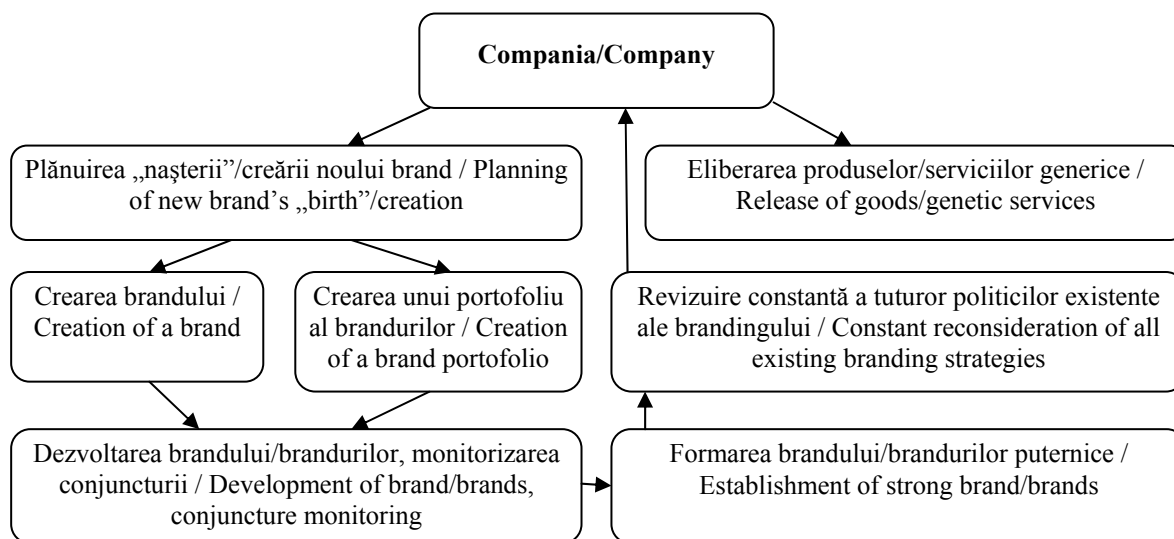
overall concept of “strategic brand management”. It is made by means of direct comparison of content of such hypotheses with the virtually observed state of things and of establishment of identical relation (or its absence) between facts stated in the hypothesis and facts proved by the results of observations and experiments.

Recently, there came up a lot of new things in marketing theory, in particular – geo-cultural territory branding – as a method of development of entire territories (regions, cities, even countries), although some 25 years ago no one even made hypotheses about the possibility for the whole country or a city to become a brand.

3. Proper vision of theoretical justification of branding use in strategic marketing planning

As understood by the author of this thesis, a **brand** – is a name of a sale object and a symbol attached to it (firm, goods, service, idea, personality, etc.), the peculiarities of which are widespread notability and stable fixation in mass consciousness. Thus, a **brand is virtually a successful trademark**.

Only strong brand can generate profit on a long-term horizon; it, without relatively large investments, increases brand capital, makes a customer more loyal and less flexible in terms of price towards brand’s offer.

Schema 1. Sistemul generalizat de management strategic al brandurilor /

Diagram 1. Generalized diagram of strategic brand management

Sursa: (elaborată de autori) / Source: (designed by the authors)

Să producem produse anonime și greu remarcabile și să oferim servicii generice obișnuite, sau să arătăm pieței branduri vibrante și aprinse? Potrivit Schemei 1, autorul își propune să creeze branduri și să aplice managementul de brand strategic pe termen lung! Brand-managementul

Should one produce nameless and unremarkable goods and render ordinary generic services, or show some bright brands on the market? As per the diagram No. 1 the author proposes to create brands and use strategic brand management on a long-term basis! Strategic brand management shall be performed in such

strategic ar trebui să fie pus în aplicare astfel, încât brandul să devină o „stea”, care nu numai că strălucește, ci, de asemenea, aduce bucurie, satisfacție și cel mai important, beneficii companiei și clienților acesteia. Câștigă – cel mai puternic. Acela care este capabil să construiască corect întreaga strategie de brand-management strategic în echipa sa.

Brandul e o marcă de succes. Brandul poate deveni puternic doar cu timpul, orice marcă la începutul carierei sale este slabă și doar un management de marketing de succes – în complex și în viitor – îl fac puternic. Brandul bun oferă o serie de avantaje, atât firmei, cât și consumatorilor, în comparație cu bunurile sau serviciile impersonale. De-a lungul timpului, un brand puternic poate crește capitalul de marcă – un activ necorporal care atrage clienții.

4. Concluzii

În mediul de afaceri actual, brandul este înțeles ca un anumit mod de comunicare, stabilirea unei relații de încredere între companie și consumator. Din acest punct de vedere, succesul companiei depinde, în primul rând, de modul în care aceasta și produsele ei se potrivesc armonios în imaginea de ansamblu a lumii cu publicul-țintă, asupra căroră sunt îndreptate interesele companiei, precum și cât de important va fi locul ocupat, de companie și produsele sale, în această imagine a lumii.

Astăzi, brand-managementul devine elementul central în managementul strategic al companiei, integrând în jurul său strategii de bază. Acest lucru se datorează faptului că multe companii nu-și pun drept scop principal creșterea profiturilor, ci creșterea valorii capitalului propriu, iar brandul este văzut ca un activ necorporal major al companiei.

Brandingul pe termen lung, în planificarea strategică de marketing, determină întreaga imagine, care, treptat, se formează în mintea publicului-țintă, pe baza tuturor informațiilor primite, cu privire la toate aspectele legate de proprietarul legal al brandului. În plus, imaginea creată trebuie să fie asociată cu principalele obiective strategice ale proprietarului legal al brandului, să contribuie la realizarea lor.

În procesul de branding în managementul strategic, experții companiei pot administra, de fapt, capitalul de marcă. Brandul asigură obținerea unor profituri maxime la un cost relativ scăzut. Brandurile sunt întotdeauna cele mai avansate mărci comerciale în lupta concurențială.

a way, so that your brand becomes a “star”, which not only shines, but also brings joy and satisfaction, and, what’s more important – profit, to the company and its clients. The strongest one wins. The one who will be capable of building the entire brand management strategy in his own team.

Brand is a successful trademark. A brand can become strong only in the course of time, any brand is weak in the beginning of its life path, and only successful marketing management – in complex and in the perspective – will make it strong. A good brand gives a range of advantages to the company and to the customers themselves, as compared to the depersonalized goods and services. In due course a strong brand allows increasing the brand capital – an intangible asset attracting clients.

4. Conclusions

In the modern conditions of business, dealing a brand is perceived as a certain way of communication, establishment of trust-based relations between a company and a customer. From this point of view company’s success will first of all depend on the extent to which its products harmoniously fit in the overall picture of the world around the target audience, company’s interests are aimed at, as well as on the degree of importance of a place occupied by the company and its products in this world view.

Today, brand management becomes the core of company’s strategic management, integrating main strategies around it. It is caused by the fact that many companies aim mainly at increase of registered capital, rather than at increase of profit, and the brand is considered as company’s main intangible asset.

Long-term branding within the framework of strategic marketing planning defines that well-rounded image which gradually formed in the minds of target audience basing on all information received, regarding all aspects of activity of brand’s right holder. Besides that, the image being created shall be connected to brand right holder’s main strategic goals, contribute to their achievement.

In the process of strategic brand management companies’ specialists can virtually control brand capital. Brands provide supreme profit making at relatively minimum costs. Brands always serve as leading trademarks in a competitive battle; they are the “avant-garde of your troops.”

Referințe bibliografice: / Bibliographic references:

1. Cărți și monografii / Books and monographs

- 1.1. BELOSTECINIC, Gr. *Concurență. Marketing. Competitivitate*. Chișinău: ASEM, 1999. 288 p.
- 1.2. LIANU, C. *Strategii de branding*. București: Editura Economică, 2010, 176 p.
- 1.3. ААКЕР, Д. *Создание сильных брендов / Д. Аакер*. – М.: Издательский дом Гребенникова, 2008. 440 с.
- 1.4. ГОЛУБКОВ, Е.П. *Маркетинг*. Словарь. М.: Экономика, 1994. 160 с.

- 1.5. ДЭВИС, С., ДАНН, М. *Бренд-билдинг. Создание бизнеса, раскурочивающего бренд*. СПб.: Питер, 2005. 320 с.
- 1.6. ЗОТОВ, В., *Бренд-маркетинг*. М.: Московская финансово-промышленная академия, 2005. 36 с.
- 1.7. КЕЛЛЕР, К. *Стратегический бренд-менеджмент: создание, оценка и управление марочным капиталом*. 3-е изд. М.: Вильямс, 2007. – 704 с.
- 1.8. КОТЛЕР, Ф., КЕЛЛЕР, К.Л. *Маркетинг менеджмент*. Экспресс-курс. 3-е изд. СПб.: Питер, 2012. 480 с.
- 1.9. МакДОНАЛЬД, М., ЧЕРНАТОНИ, Л. *Брендинг. Как создать мощный бренд*. М.: Юнити-Дана, 2006. – 560 с.
- 1.10. МАНН, И., ТУРУСИНА, А. *Маркетинговая машина: как стать хорошим директором по маркетингу*. 2-е изд. М.: Манн, Иванов и Фарбер, 2006. 272 с.
- 1.11. ТРАУТ, Д., РАЙС, Э. *Маркетинговые войны*. М.: Деловой бестселлер, 2009. 304 с.
- 1.12. УИЛЛЕР, А. *Индивидуальность бренда. Руководство по созданию, продвижению и поддержке сильных брендов*. М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. 235 с.
- 1.13. ЭЛЛВУД, А. *Основы брендинга: 100 приемов повышения ценности товарной марки*. М.: Фаир-Пресс, 2002. 336 с.

2. Articole în publicații periodice / Articles in periodical publications

- 2.1. ВОРОБЬЕВ, А.Н. *Бренд-технологии в системе создания потребительской ценности*. СПб.: Известия СПбГУ – ЭФ, №4 (48), 2006, с. 17
- 2.2. *Бренды Молдовы зазвучат громче, по материалам пресс-релиза*. Кишинев, Экономическое Обозрение Логос-Пресс, № 46, 2012, с. 8.

ABORDĂRI ȘI CONTROVERSE PRIVIND CONTABILITATEA COSTURILOR

Dr. lect. sup. Iuliana ȚUGULSCHI, ASEM
Dr. lect. sup. Inga COTOROS, ASEM

Actualitatea articolului dat reiese din faptul că, în prezent, atât în reglementările contabile naționale, cât și în cele internaționale, nu se regăsește o poziție clară privind sfera de cuprindere a contabilității costurilor.

În acest articol, se examinează locul contabilității costurilor în cadrul contabilității, pornind de la tratarea îngustă, drept subsistem al contabilității manageriale la cea vastă, atribuindu-i un obiect propriu de studiu și preluând o parte din funcțiile contabilității financiare, precum și de gestiune în procesul fundamentării deciziilor manageriale.

Cuvinte-cheie: contabilitate, costuri, contabilitatea costurilor, costuri de achiziție, costuri de producție, cheltuieli, resurse, active.

JEL: M 11, M 40, M 41, M 49

Contabilitatea modernă a costurilor cuprinde mai mult decât latura sa numerică, ea fiind considerată un factor esențial în procesul de fundamentare a deciziilor manageriale. Pornind de la furnizarea datelor necesare în procesul de planificare (bugetare) până la evaluarea performanțelor obținute pe tipuri de activități, contabilității costurilor i se atribuie un rol major.

La momentul actual, modul de contabilizare a costurilor, în Republica Moldova, este reglementat sub aspect general de *Indicațiile metodice privind contabilitatea costurilor și calculația costului produselor și serviciilor* (în continuare – Indicații metodice), care reprezintă o măsură importantă pentru realizarea prevederilor Legii contabilității nr.113-XVI din 27.04.2007 [1]. Astfel, potrivit prevederilor art. 13 al legii nominalizate, persoanele responsabile de ținerea contabilității și raportarea financiară sunt obligate să asigure elaborarea și aprobarea procedurilor interne privind contabilitatea de gestiune (managerială).

Problema evidențierii locului contabilității costurilor, în cadrul contabilității și până în prezent, provoacă discuții. În literatura de specialitate, opiniile autorilor privind locul și rolul acesteia sunt împărțite, pornind de la tratarea îngustă (drept subsistem al contabilității manageriale) la cea vastă, atribuindu-i un obiect propriu de studiu și preluând o parte din funcțiile contabilității financiare, precum și de gestiune în procesul fundamentării deciziilor manageriale.

În Republica Moldova, actualmente, divizarea oficială a contabilității în financiară și de gestiune este reglementată de Legea contabilității. O astfel de divizare este generată de păstrarea secretului

APPROACHES AND CONTROVERSIES OF COST ACCOUNTING

Senior lecturer, Iuliana TUGULSCHI, ASEM
Senior lecturer, Inga COTOROS, ASEM

News item relevant given that currently both in national accounting, as well as in international not found a clear position on the scope of the cost accounting.

This article examines the place of cost accounting in the accounting treatment based on narrow legal subsystem of managerial accounting in the vast, assigning a proper object of study and taking some of the functions of financial accounting and management in the substantiation management decisions.

Key words: accounting, costs, cost accounting, acquisition costs, costs of production, expenses, resources, assets.

JEL: M 11, M 40, M 41, M 49

The modern accountancy of the costs comprises more than its numeric side, it is being considered an essential factor in the process of background of the managing decisions. Starting from the supply of the necessary data in the process of planning (budget) till the evaluation of the reached performances on the types of activities, to the accountancy of costs it is given a major role.

At this moment, the way of accountancy of costs in the Republic of Moldova is regulated under general aspect by the *Methodological indications regarding the accountancy of the costs and the calculation of the product and service cost* (further – methodological indications) which represent an important measure for realizing the provisions of the Accountancy Law no.113-XVI from 27.04.2007 [1]. Thus, according to the provisions of art. 13 of the nominalized law, the responsible persons about the accountancy keeping and financial reporting are bound to assure the elaboration and approving the intern procedures regarding the accountancy of administration (managing).

The emphasizing problem of the accountancy of costs placed within the accountancy till now gives rise to discussions. In the specialty literature, the opinions of authors regarding its place and its role are divided starting from the narrow treatment (as a subsystem of the managing accountancy) to that vast giving a proper object of study and taking part from the financial accountancy functions, as well as those of administration in the process of managing decisions background.

In the Republic of Moldova, now, the official division of the financial and managing accountancy is regulated by the Accountancy Law. Such a division is

comercial inerent procedeele de bază ale contabilității manageriale, în principal, ale celor legate de costuri.

În literatura de specialitate, în domeniul contabilității manageriale, o atenție deosebită i se acordă contabilității costurilor. Nu în zadar, savanții americani Horngren Ch., Datar S., Foster G. au evidențiat importanța acestui compartiment în cadrul contabilității, susținând că „contabilitatea costurilor furnizează informații pentru contabilitatea de gestiune și contabilitatea financiară. Contabilitatea costurilor cuantifică și raportează informații financiare și nefinanciare legate de costul achiziționării sau utilizării resurselor într-o organizație. Contabilitatea costurilor include acele componente ale contabilității de gestiune și ale contabilității financiare în care sunt colectate sau analizate informații referitoare la costuri” [3].

Savantul rus Socolov I. lansează ipoteza potrivit căreia separarea contabilității în financiară și managerială a condus la excluderea compartimentului contabilității costurilor și calculării costului de producție din cadrul contabilității financiare, aceasta devenind prerogativa contabilității manageriale [4].

Subscriem la această opinie și considerăm că organizarea evidenței analitice a costurilor pe centre de responsabilitate, planificării, controlului și adoptării deciziilor ține de domeniul contabilității manageriale, în cadrul căreia se determină costul total și unitar pe tipuri de produse fabricate (servicii prestate). În contabilitatea financiară, se preiau soldurile conturilor de produse finite și produse în curs de execuție în scopul identificării costului resurselor pe parcursul perioadei de gestiune. Prin urmare, contabilitatea costurilor include o parte din contabilitatea financiară, în ceea ce se referă la modul de evaluare a stocurilor și prezentare a informației privind costurile utilizatorilor externi, precum și metodele de analiză, control și planificare ale activității de producție cu caracter relevant în scopul luării deciziilor în cadrul contabilității manageriale.

Alți economiști ruși, precum Vahrușina M., Lealicova E., afirmă că contabilitatea managerială și cea a costurilor se atribuie la diferite tipuri de economii: de piață și planificate. Astfel, contabilitatea costurilor are drept scop prioritar reducerea costurilor în vederea economisirii resurselor, în timp ce contabilitatea managerială permite găsirea rezervelor interne și mecanismele de gestionare a acestora în vederea creșterii eficienței activității [5].

Așadar, domeniul de studiu al contabilității manageriale plasează în prim-plan problemele contabilității costurilor. Aceste probleme se accentuează pe măsura dezvoltării continue a relațiilor de piață, înăsprirea concurenței, necesității de cucerire de noi piețe de desfacere și/sau menținere a celor existente, ceea ce impune o gestionare cât mai eficace a resurselor în vederea creșterii beneficiilor economice.

generated by the keeping of the commercial secret inherent to the basic procedures of the managing accountancy, especially, to those that are related to the costs.

In the specialty literature, in the field of the managing accountancy, a special attention is given to the accountancy of the costs. Not in vain, the American scientists Horngren Ch., Datar S., Foster G. have emphasized the importance of this compartment within the accountancy, sustaining that „the accountancy of costs supplies information for the managing accountancy and the financial accountancy. The accountancy of costs quantifies and reports financial information and non-financial connected with the purchase cost or resource usage within an organization. The accountancy of costs includes those components of the managing accountancy and financial accountancy in which there are collected or analyzed information regarding the costs” [3].

The Russian scientist Socolov I. lunches the hypothesis according to which the separation of the accountancy in to financial and managing, has led to the exclusion of the compartment of the accountancy costs and calculation of the production cost from the financial accountancy, this becoming the prerogative of the managerial accountancy [4].

We subscribe to this opinion and consider that the organization of the analytical evidence of the costs according to the responsibility centers, planning, control and adoption of the decisions is about the managerial accountancy, in which it is determined the total and unitary cost on the types of manufactured products (supplied services). In the financial accountancy, are considered the balance of costs of the finite products and products that are in the execution with the goal to identify the resource cost during the managing period. As a result, the accountancy of costs includes a part from the financial accountancy regarding the evaluation way of the stocks and presentation of the information regarding the costs of the foreign users, as well as the analysis methods, control and planning the production activity with relevant character with the goal to take the decisions in the managerial accountancy.

Other Russian economists, as Vahrușina M., Lealicova E., state that the managerial accountancy and that of costs refer to different types of economies: market economy and the planed one. Thus, the accountancy of costs has a prior goal the reduction of the costs with regard to economize the resources, while the managerial accountancy permits finding the intern reserves and the managing mechanisms of these with the aim to increase the efficiency activity [5].

So, the study fields of the managerial accountancy places on the first plan the problems of the costs accountancy. These problems accentuate according to the continuous development of the relations on the market, competitiveness tightening, necessity of new marketplaces conquest and/or the maintenance of those existent, fact that imposes a more efficient management of the resources with regard to

Pentru ca costurile să servească cerințelor diferiților utilizatori, considerăm că este necesar, primordial, de a preciza conținutul economic al acestui termen. Practica contabilă denotă că implementarea SNC nu a contribuit pe deplin la modificarea terminologiei, deoarece și în prezent se întâlnesc astfel de termeni, precum: în loc de cost – sinecost, preț de cost, în loc de costuri de producție – cheltuieli de producție etc. În plus, chiar și în Codul fiscal întâlnim și în prezent termenul „preț de cost” (art. 97 alin. 4). Nu dorim să insinuăm că acest fapt ar constitui o încălcare gravă a legislației în vigoare, dar unii specialiști, atribuind unui termen un conținut diferit, pot conduce la ratarea scopului scontat ca o consecință a denaturării informației prezentate.

Deși Indicațiile metodice [2] comportă un caracter de recomandare, acestea, totuși, prevăd obligativitatea ținerii contabilității costurilor de producție și calculării costului produselor fabricate/serviciilor prestate de către entitățile care desfășoară activități de producție și/sau de prestări servicii. Potrivit reglementărilor contabile noi, termenul de „consumuri” a fost înlocuit cu:

- costuri (SNC „Agricultura”);
- costuri de producție (Indicațiile metodice).

În conformitate cu prevederile Indicațiilor metodice, resursele exprimate valoric și consumate pentru fabricarea produselor, prestarea serviciilor sunt denumite costuri de producție. Potrivit abordării date, costurile sunt resurse consumate nu doar în cadrul procesului de producție, ci și al procesului de aprovizionare (creare) a activelor. Prin urmare, costurile care contribuie la obținerea beneficiilor economice pe viitor se includ în valoarea activelor/serviciilor, iar cele care nu contribuie la obținerea avantajelor economice viitoare sunt trecute la cheltuielile perioadei, fapt ce poate fi urmărit în tabelul de mai jos:

increase the economic benefits.

In order for the costs to serve to the requirements of different users, we consider that it is necessary, primary, to precise the economic content of this term. The accounting practice denotes that the implementation of SNC have not fully contributed to the modification of the terminology, because till now are met such terms as: for cost – prime-cost, price of cost; for production costs – production expenses etc. Additionally, even in the Fiscal Code we meet till now the term “cost price” (art. 97 paragraph 4). We do not want to insinuate that this fact could constitute a grave violation of the in force legislation, but, some specialists, attributing to a term a different content, can lead to not reaching the proposed goal as the result of the presented information distortion.

No matter that the methodological indications [2] have a recommendation character, these still provide the obligatoriness keeping the accountancy of product costs and calculation of the manufactured products costs/services supplied by the entities that develop production activities and/or service supply. According to the new accounting regulations the term “consumptions” was replaced with:

- costs (SNC “Agriculture”);
- Production costs (Methodological indications).

According to the provisions of the Methodological indications, the resources value expressed and consumed for making of productions, service supply are named production costs. According to this approach, the costs are the consumed resources not just during the production process, but also in the process of supply (creation) of the actives. As a result, the costs that contribute to the obtaining of the economic benefits in the future are included in the value of the actives/services, and those that do not contribute to the obtaining of the future economic advantages are passed to the expenses of the period, fact that can be followed in the table below:

Tabelul 1/ Table 1

**Sfera de aplicabilitate a costurilor potrivit noilor reglementări contabile /
Sphere of applicability of the costs according to the new accounting regulations**

Influența costurilor asupra beneficiilor economice viitoare / The influence of the costs on the future economic benefits	Recunoașterea costurilor / Recognition of the costs
Costuri de procurare sau creare a activelor / Purchase costs or creation of actives	Costuri de achiziție/creare / Acquisition costs /creation
Costuri aferente fabricării produselor/prestării serviciilor / Afferent costs to the manufacturing of products/ supply of services	Costuri de producție / Production costs
Costuri care nu contribuie la obținerea beneficiilor economice pe viitor / Costs that do not contribute to the obtenance of the future economic benefits	Cheltuielile perioadei / Expenses of the period

Costurile de producție se recunosc în baza contabilității de angajamente în perioada în care acestea au fost efectiv suportate. În acest scop, este

The costs of production are recognized on the base of the accountancy of commitments in the period these were effectively supported. In this aim it is

necesară contabilizarea separată a costurilor curente, care sunt suportate și recunoscute în perioada curentă (luna, trimestrul, anul) (de exemplu, costul materialelor consumate); costurilor anticipate (costurile aferente certificărilor, expertizelor, evaluărilor), precum și a costurilor preliminate, care cuprind, de regulă, provizioanele privind concediile de odihnă ale muncitorilor de bază etc.

În literatura de specialitate autohtonă și străină, se conțin diferite opinii referitoare la costuri. Examinarea critică a acestora a permis evidențierea a două grupuri de autori, ce vizează opiniile referitoare la termenul costuri:

1. *În sens îngust*, costurile reprezintă resursele consumate doar în cadrul procesului de producție pentru fabricarea produselor, prestarea serviciilor în scopul obținerii de venit. Această definiție se regăsește în lucrările cercetătorilor autohtoni: Cușmăunsă R., Grigoroș L., Nedeșta A., Platon S., Tcacencu A., Țurcanu V. Abordări similare întâlnim și în lucrările specialiștilor români: D.Câțu, Budugan; ale specialiștilor ruși – Novicenco P., Tur M. și americani Horngren Ch., Foster G., Garrison F.
2. *În sens larg*, costurile constituie totalitatea resurselor economice folosite de către entitate, într-o perioadă de gestiune, în vederea obținerii avantajelor economice. Este necesar de menționat faptul că această poziție a fost abordată în mod diferit de către specialiști și, în acest context, am semnalat două abordări.

În cazul primei abordări, autorii privesc costurile drept resurse consumate nu doar în cadrul procesului de producție, ci și al procesului de aprovizionare (creare) a activelor. În acest context, economistul rus, Efremova A.A., afirmă că criteriul de bază ce delimitează costurile de cheltuieli constă în faptul că acestea nu influențează mărimea capitalului propriu, în care se regăsește și rezultatul financiar, ci se includ în costul activelor.

O părere similară se întâlnește și în lucrările savantului autohton Tostogan P., care interpretează costurile ca resurse ce se identifică în costul activelor entității, indiferent de destinația de exploatare a acestora.

Abordarea analizată prefigurează o delimitare strictă a costurilor de cheltuielile perioadei care, după părerea noastră, nu corespunde integral semnificației acestora, deoarece, acea parte din cost (resurse) care nu se include în valoarea activelor (serviciilor) se trece la cheltuielile perioadei (cheltuieli de distribuție, administrative etc.). Prin urmare, atât cheltuielile, cât și activele (serviciile) provin din costuri.

A doua abordare se regăsește la cercetătoarea din Federația Rusă, Valiulova A., care consideră că „prin costuri se subînțelege expresia valorică a diferitelor tipuri de resurse consumate în cadrul

necessary a separate accountancy of the current costs which are supported and recognized during the current period (month, quarter, year) (for example, the cost of the consumed materials); anticipate costs (the afferent costs to the certifications, to the expertise, evaluations); as well as of preliminary costs which usually comprise provisions regarding the annual leaves of basic workers etc.

In the local and foreign specialty literature there are different opinions regarding the costs. The critical examination of these permitted the emphasis of two groups of authors that vise the opinions regarding the term costs:

1. *In narrow sense*, the costs represent the cost resources but in the product process for making products, the supply of services with the goal to obtain income. This definition is rediscovered in the works of the local authors: Cușmăunsă R., Grigoroș L., Nedeșta A., Platon S., Tcacencu A., Țurcanu V. Similar approaches are met also in the works of Romanian authors: D.Câțu., Budugan; and Russian specialists – Novicenco P., Tur M. and those American Horngren Ch., Foster G., Garrison F.
2. *In large sense*, the costs constitute the totality of the economic resources used by the entity during a managing period, in order to obtain economic advantages. It is necessary to mention that this position was addressed in different ways by the specialists and in this context we signalized two approaches.

In the case of the first approach, the authors regard the costs as consumed resources not only in the product process but of the process of supply (creation) of the actives. In this context, the Russian economist Efremova A.A. says that the basic criteria that delineate the cost from expenses consist in the fact that this does not influence the size of the own capital, in which it is retrieved the financial result, but are included in the cost of the actives.

A similar opinion is met in the works of the local scientist Tostogan P., who interprets costs as resources that are identified in the cost of the entity actives, no matter of the exploration destination of these.

The analyzed approach prefigures a strict delimitation of the costs from the expenses of the period, that according to our opinion, do not correspond integrally to signification of this, because that part from the cost (resources) which do not include itself in the value of the actives (services) is passed to the expenses of the period (expenses of distribution, administrative etc.). As a result, both, the expenses and actives (services), come from costs.

The second approach is retrieved in the works of the Russian researcher Federation Valiulova A., who considers that by “costs” it is understood the value

activității economico-financiare a entității pe parcursul perioadei de gestiune” [5]. O abordare asemănătoare întâlnim la savanții Vahrușina M., Socolov I., Grișenco O., Jaricova L., precum și la autorii autohtoni Zaporojan V., Caraman S.

Potrivit acestei abordări, toate resursele ce se consumă pe parcursul activității, inițial, se constată drept costuri, iar ulterior, se regăsesc fie în valoarea activelor, fie sunt trecute la cheltuielile perioadei. De aici, conchidem că atât activele, cât și cheltuielile au proveniența din costuri, sau, mai bine zis, au la bază costul.

Generalizând opiniile aferente noțiunii de costuri, considerăm că cea de-a doua abordare este mai corectă, deoarece tratează costurile ca totalitate a resurselor utilizate în cadrul entității, indiferent de destinația acestora. Astfel, toate resursele ce se consumă pe parcursul activității unei entități, se constată, inițial, drept costuri, iar finalizarea perioadei de acumulare a costurilor se consideră momentul când au fost împlinite condițiile de recunoaștere a activelor, la crearea cărora au fost utilizate aceste resurse sau au fost trecute la cheltuielile perioadei, dacă acestea nu contribuie la obținerea beneficiilor economice pe viitor în (figura 1).

expression of different types of resources consumed in the economic-financial activity of the entity during the managing period” [5]. An approach like this is met in the works of the scientists Vahrușina M., Socolov I., Grișenco O., Jaricova L., as well as in those of local authors Zaporojan V., Caraman S.

According to this approach, all the resources that are consumed during the activity, initially are found as costs, but further are retrieved either in the value of the actives or are passed in the expenses of the period. From this fact we conclude that both the actives and the expenses have the provenience from the costs or better to say have at their basis the cost.

Generalizing the opinions afferent to the notion of costs, we consider that the second approach is more correct, because treats costs as the totality of the used resources in the entity, no matter of their destination. Thus, all the resources that are consumed during the activity of an entity, are found initially as costs, and the end of the accumulation period of costs is considered the moment when all the conditions of actives recognition were reached, at the request of whom there were used these resources or were passed to the expenses of the period, if these do not contribute to the obtaining of the future economic benefits in the (figure 1).

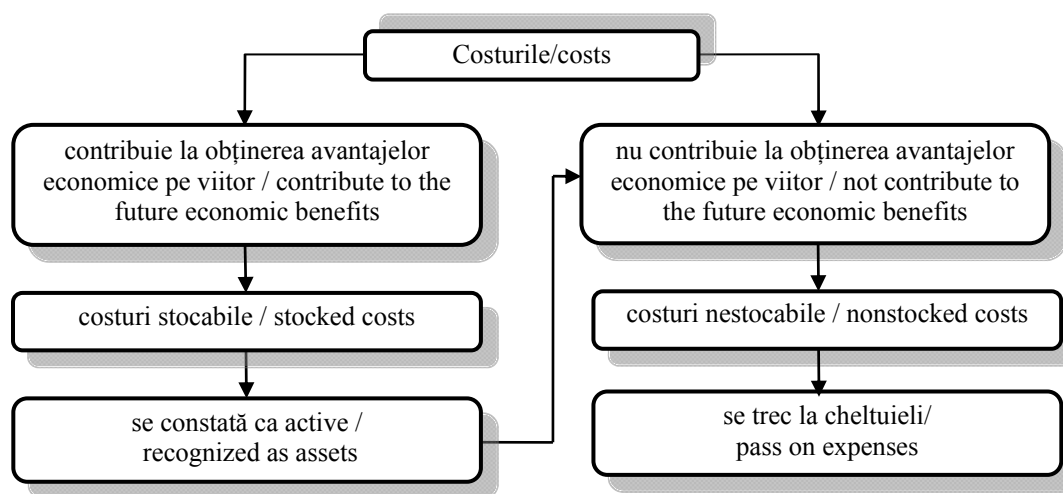

Figura 1. Interdependența dintre costuri, active și cheltuieli / Figure 1. Interdependence between the costs and expenses

Analiza abordărilor expuse mai sus condiționează necesitatea concretizării noțiunii de **costuri** ca o **totalitate de resurse economice consumate de către o entitate, într-o perioadă de gestiune, în vederea obținerii performanțelor economico-financiare, care se includ în costul activelor (serviciilor) sau sunt recunoscute drept cheltuieli.**

Definiția prezentată relevă că costurile au o arie de cuprindere foarte vastă și anume totalitatea resurselor consumate în cadrul unei entități, și nu doar cele consumate în procesul de aprovizionare sau

The analysis of the exposed above approach conditions the necessity to concretize the notion of **costs** as a **totality of consumed economic resources by an entity during a managing period, with the goal to obtain economic-financial performances that are included in the cost of the actives (services) or are recognized as expenses.**

The presented definition shows that the costs have a large enrollment area and namely the totality of the consumed resources within an entity and not only those consumed in the process of supply or production.

producție. Astfel, stabilirea unei metodologii proprii în domeniul contabilității manageriale a costurilor, prin prisma reglementărilor contabile naționale și internaționale, prezintă atât o importanță teoretică, cât și caracter aplicativ, ceea ce permite selectarea celor mai optime tehnici și procedee în vederea atingerii indicatorilor de performanță a entității.

Thus, the establishment of a own methodology in the field of the managing accountancy of costs by the light of the national and international regulations of accountancy present both a theoretical importance and applicative character, fact that permits the selection of the most optimal technics and procedures in reaching the indicators of performance of the entity.

Bibliografie / Bibliography:

1. Legea Contabilității nr.113-XVI din 27.04.2007. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2007, nr.90-93 din 29.06.
2. Indicațiile metodice privind contabilitatea costurilor și calculația costului produselor și serviciilor, aprobat prin ordinul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr. 119 din 06.08.2013. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 233-237 din 22.10. 2013.
3. HORNGREN, C., DATAR, S., FOSTER, G. *Contabilitatea costurilor, o abordare managerială*: ed. a 9-a. Chișinău: Ed. ARC, 2006. 939 p.
4. СОКОЛОВ, Я. В. *Основы теории бухгалтерского учёта*. Москва: Финансы и статистика, 2000. 495 с.
5. ВАХРУШИНА, М. А. ЛЯЛЬКОВА, Е. Е. *Учётная политика в системе управленческого учёта: методика формирования, практика применения*: моногр. Москва: Экономистъ, 2008, 205 с.

ASPECTE CONCEPTUALE PRIVIND PIAȚA MUNCII ȘI REFLECTAREA LOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Prof. univ. dr. hab. Andrei COJUHARI
Drd. Liuba DOROFEEV,
Universitatea Tehnică a Moldovei*

Pornind de la caracterul derivat al pieței muncii, aceasta reflectă pe deplin succesele sau insuccesele înregistrate de economia națională. Diminuarea drastică a indicatorilor ocupaționali denotă situația precară în care se află nu numai piața muncii din Republica Moldova, dar și economia națională în ansamblu. Cu toate că autoritățile guvernamentale depun eforturi majore în scopul ameliorării situației din domeniul ocupării, situația rămâne și în continuare critică. Unica soluție de redresare a situației create este dezvoltarea noilor piețe de bunuri și servicii care, pe de o parte, ar conduce la însănătoșirea economiei naționale, iar pe de altă parte – la ameliorarea situației din domeniul ocupării prin crearea unor noi locuri de muncă productive și atractive.

Cuvinte-cheie: piața muncii, concepții de funcționare a pieței muncii, indicatori ocupaționali, politici de ocupare.

JEL: J01

Piața muncii reprezintă sistemul de relații care se stabilesc între deținătorii de capital, în calitate de cumpărători, și posesorii forței de muncă, în calitate de vânzători, prin intermediul pieței muncii (salariul), al concurenței libere și al altor mecanisme specifice care ajustează cererea și oferta de muncă. În literatura de specialitate, se folosește fie denumirea de piață a muncii, fie cea de piață a forței de muncă. Indiferent de denumire, conținutul economic al conceptului de „piață a muncii” sau „piață a forței de muncă” exprimă aceeași realitate obiectivă și anume că munca, în calitate de factor de producție, se realizează prin intermediul pieței. Piața muncii are aceleași mecanisme ca și orice piață a bunurilor și serviciilor: cererea, oferta, prețul și concurența. Forța de muncă sub aspect de marfă, prin particularitățile sale fiziologice, psihologice, sociale și morale, imprimă anumite **particularități ale pieței muncii**, dintre care cele mai importante sunt:

- a) **pe piața muncii nu se negociază întregul potențial de muncă al națiunii**, ci numai acela care este cerut de factorul de producție – capital și este oferit de cei dispuși să folosească capacitatea lor de muncă;
- b) **în raport cu celelalte piețe, piața muncii este mai organizată și mai complexă**. Pe această

CONCEPT ISSUES REGARDING THE LABOR MARKET AND ITS REFLECTION IN REPUBLIC OF MOLDOVA

*Dr. Hab., Professor, Andrei COJUHARI
PhD student Liuba DOROFEEV,
Technical University of Moldova*

If we take into consideration the derivative character of the labor market, we can see that it shows fully the successes and failures registered by the national economy. The drastic decrease of the employment indexes indicates the precarious situation not only of the labor market from Republic of Moldova, but also of the national economy in general. Although the governmental authorities make major efforts to improve the situation regarding the employment, the situation continues to be critical. The only solution to straighten the situation is the development of new goods and services markets, which, from one side will lead to the recovery of the national economy, and from another side, will improve the employment by creating new attractive and productive jobs.

Key words: labor market, functioning concepts of the labor market, employment indexes, employment policies.

JEL: J01

The labor market represents the system of relations established between the capital owners, as buyers, and work force holders, as sellers, through the labor market (wage), and the system of the free competition and of other specific mechanisms which adjust the demand and the supply of the work. The specialty literature uses be the term labor work, either the term work force market. Regardless the term, the economic content of the concept “labor market” or “work force market” expresses the same objective reality and namely, that the labor, as a production factor is realized through the market. The labor market has the same mechanisms as any other goods and services market: demand, supply, price and competition. The work force as a good, by its physiological, psychological, social and moral peculiarities enfoces certain **peculiarities of the work force**; the most important of them are the following:

- a) **the entire work potential of the nation is not negotiated on the labor market**, but only the one is required by the production-capital factor and it is provided by those who are willing to use their work capacity.
- b) **the labor work is more organized then other markets** and it is more complex. There is confrontation on this market between economic agents and social partners as: employees and

piață, se confruntă mai mulți agenți economici și parteneri sociali, precum: salariații și întreprinzătorii, organizațiile patronale și sindicatele (ca reprezentanți ai salariaților), statul, fiecare dintre aceștia cu roluri și funcții precise;

- c) **piața contemporană a muncii este contractuală și participativă**, în care negocierea și contractul de muncă joacă un rol important în determinarea cererii și ofertei de muncă. Raportul dintre cererea și oferta de muncă se manifestă în mod specific. Pe această piață, de regulă, oferta este mai mare decât cererea, ceea ce determină existența șomajului;
- d) **piața muncii este influențată și de factori extraeconomi**, deoarece, prin negocierile din cadrul pieței, posesorii forței de muncă urmează să-și realizeze atât aspirațiile profesionale, cât și cele familiale, sociale, politice. Intervenția statului pe piața muncii este mai puternică decât pe celelalte piețe, pentru că trebuie să asigure realizarea intereselor, a aspirațiilor posesorilor forței de muncă, calificarea acestora în vederea folosirii eficiente a resurselor de muncă de către agenții economici.

Piața muncii este un **subsistem al economiei de piață**, care, în procesul de dezvoltare și funcționare a economiei naționale, îndeplinește importante **funcții** de ordin social-economic și educativ, cum ar fi:

- **alocarea judicioasă a resurselor de muncă** pe ramuri și sectoare de activitate, pe profesii și în teritoriu, în concordanță cu volumul și structura cererii de forță de muncă;
- **combinarea forței de muncă** cu factorul tradițional de producție – capital și asocierea obiectivă a acestora;
- **formarea și repartizarea veniturilor**;
- **contribuirea la formarea climatului de muncă** și a măsurilor de protecție socială;
- **furnizarea de informații pentru orientarea profesională** și reintegrarea forței de muncă.

Analiza multiplelor surse bibliografice ne permite să scoatem în evidență unele abordări conceptuale referitoare la formarea și funcționarea pieței contemporane a muncii.

La baza primei abordări conceptuale, stau **postulatele economiei politice clasice** (A. Smith, J. B. Say, J. St. Mill), ai cărei piloni centrali sunt ipotezele ocupării depline a forței de muncă și a echilibrului automat al pieței muncii. Șomajul, în viziunea liberalilor clasici, nu este decât o consecință temporară a jocului pieței muncii, dar decalajul care poate apărea la un moment dat între cerere și ofertă dispăre în urma majorării salariilor. Aceste idei sunt promovate și de adepții conceptului privind economia ofertei (A. Laffer, D. Ghigder ș. a.).

O altă abordare conceptuală referitoare la piața muncii o constituie **conceptul neoclastic**, care definește piața muncii drept piața, unde se corelează

entrepreneurs, employers' organization and trade union (as representatives of the employees), the state; each of them with precise roles and functions;

- c) **the modern work market is contract and participative**, where the negotiation and the labor contract have an important role in the determination of the work demand and supply. The relationship between the work demand and supply shows specifically. The supply, usually on this market, is higher than the demand, and this explains the unemployment;
- d) **the labor market is influenced by extra-economical factors**, because the work force holders, through negotiations from the market, continue to realize the professional aspirations, also and family, social and political ones. The state intervention on the labor market is more powerful than on other markets, because it has to assure the realization of the interests, the aspirations of the work force holders, their qualification in order to use efficiently the work resources by the economic agents.

The labor market is a **sub-system of the market economy**, which, during the development and functioning process of the national economy, fulfills important social-economic and educative **functions**, as it follows:

- **judicious allocation of the work resources** per branches and activity sectors, per profession and in the territory according to the amount and structure of the work force demand;
- **the combination of the work force** with the traditional factor of production-capital and their objective association;
- **the formation and the distribution of the incomes**;
- **the contribution in the formation of the work environment** and the measures of the social protection;
- **providing information for professional orientation** and work force reintegration.

Analyzing multiple bibliographic sources, we can highlight some concept approaches regarding the formation and the functioning of the modern labor market.

The first concept approach is the **postulates of the classical political economy** (A. Smith, J.B. Say, St. Mill); these are the central pillars, which promote the following hypothesis: full employment of the work force and the automatic balance of the labor market. The unemployment, according to the classic liberals, is only a temporary consequence of the labor market game, but the disparity, which may appear at a certain moment between demand and supply, will disappear after the wages will increase. These ideas are promoted also by the followers of the supply economy (A. Laffer, D. Ghigder, and others).

cererea și oferta muncii în toate domeniile activității economice. Adepții acestei concepții (L. Walras, A. Marshall) afirmă că piața muncii, ca și celelalte piețe, funcționează în baza echilibrului prețurilor, adică în calitate de regulator principal al pieței servește prețul, iar în cazul pieței forței de muncă servește salariul. Anume cu ajutorul salariului, în opinia lor, se obține echilibrul dintre cerere și ofertă pe piața muncii. Din concepția neoclasică, rezultă că prețul forței de muncă reacționează flexibil la necesitățile pieței, crescând sau micșorându-se în funcție de cerere și ofertă, iar șomajul este imposibil, dacă pe piață există acest echilibru. Deoarece nu putem vorbi despre modificarea salariului în deplină corespundere cu oscilațiile cererii și ofertei, cu atât mai mult de lipsa șomajului în lumea contemporană, adepții actuali ai acestei concepții fac trimitere la unele „imperfecțiuni” ale pieței, prin care ei explică necorespunderea teoriei cu realitățile vieții.

O abordare specifică cu privire la piața muncii o constituie **conceptul keynesian**. Spre deosebire de neoclasici, J. M. Keynes și adepții lui consideră piața muncii drept un fenomen totalmente dezechilibrat. El pornește de la faptul că prețul forței de muncă (salariul) este strict fixat și, practic, nu este flexibil. Echilibrul dintre cerere și ofertă poate avea loc, potrivit abordării lui Keynes, nu numai atunci când factorii de producție disponibili sunt folosiți pe deplin, ci și în condițiile de subutilizare a lor. Deci, poate exista echilibru general și în condiții de subutilizare a forței de muncă. Abordarea keynesiană, spre deosebire de cea neoclasică, apreciază că liberul joc al pieței nu induce, în mod automat, la echilibrul pieței muncii, ci conduce la situația de subocupare durabilă a forței de muncă.

În aceste condiții, se consideră justificată intervenția statului în vederea realizării obiectivului ocupării depline a forței de muncă în câmpul muncii. În acest scop, statul susține activitatea economică prin creșterea cererii (de bunuri de capital și de consum), prin aplicarea diferitelor pârghii economico-financiare, prin promovarea măsurilor de limitare a principiului „laisser-faire” și prin diferite forme de intervenție a statului în economie, în special în perioadele de depresiune economică. Considerăm că abordările conceptuale ale lui J. M. Keynes referitoare la măsurile de intervenție a statului în problemele ocupării forței de muncă pot fi aplicate actualmente și în R. Moldova, în special recomandările privind atragerea investițiilor interne și externe în scopul creării noilor locuri de muncă.

O abordare conceptuală a pieței muncii o constituie **modelul monetarist**. Ca și adepții concepției keynesiene, reprezentanții școlii de la Chicago (în primul rând, Milton Friedman) pornesc de la structura rigidă a prețurilor la forța de muncă și, mai mult decât atât, de la premisele deplasării ei într-o singură direcție. Monetariștii au introdus noțiunea de **nivel natural al șomajului**, reflectând caracteristicile

Another concept approach regarding the labor market is the **neoclassic concept**, which defines the labor market as market, where the demand and the supply of the work correlates in every domain of the economic activity. The followers of this concept (L. Walras, A. Marshall) assert that the labor market, as other markets, functions on the price balance, this means the price serves as the main regulator of the market, but in the case of the labor market, the wages are the main regulator. According to them, with the help of the wage, the balance between demand and supply is obtained on the labor market. It results from the neoclassic concept that the price of the work force reacts flexibly at the market's needs, increasing or decreasing accordingly to the demand and supply. The unemployment is impossible, if there is such kind of balance on the market. We cannot talk about the wage modification in full compliance with the oscillations of the demand and supply, all the more we cannot talk about the unemployment lack from the modern world; the current followers of this concept refer to some “imperfections” of the market, by which they explain the unsuitability of the theory with the life realities.

A specific approach regarding the labor market is the **Keynesian concept**. Unlike the neoclassic, J. M. Keynes and his followers see the labor market as totally unbalanced phenomenon. It starts from the fact that the price of the work force (the wage) is strictly fixed and practically inflexible. The balance between demand and supply can occur, according to Keynes, not only if the available production factors are used fully, but also under their sub-utilization conditions. So, there can be a general balance under the sub-utilization conditions of the work force. The Keynesian approach, unlikely the neoclassic one, appreciates that the free game of the market doesn't induce automatically to the balance of the labor market, but it leads also to the situation of the work force sustainable sub-employment.

Under such conditions the state intervention is justified in order to realize the full employment objective of the work force. For this purpose, the state sustains the economic activity by increasing the demand (of goods, of capital and of consumption), using different economic-financial means, promoting limit measures of the principle “laisser-faire” and different intervention forms of the state in economy, especially during the economic depression. We consider that the concept approaches of J. M. Keynes regarding the intervention measures of the state in the work force employment can be applied actually in Republic of Moldova, especially the recommendations regarding the attraction of the domestic and foreign investments in order to create new jobs.

A conceptual approach of the labor market is the **monetarist theory**. As the followers of the Keynesian concept, the representatives of the Chicago school of Economics (first of all Milton Friedman) start from the rigid structure of the work force prices and moreover from premises of its movement toward one direction. The

structurale ale pieței muncii, ceea ce face prețurile la ea neflexibile, frânând funcționarea ei normală, agravând dezechilibrele ei și, deci, șomajul. În opinia reprezentanților școlii respective, pentru piața americană a muncii, asemenea factori negativi, ce intensifică dezechilibrul pieței, sunt: stabilirea de către stat a salariului minimal, poziția tare a sindicatelor, lipsa informației necesare cu privire la existența locurilor vacante și a forței de muncă de rezervă. Pentru echilibrarea pieței, monetariștii propun să se apeleze la politica monetar-creditară. Este vorba, printre altele, despre necesitatea de a recurge la asemenea pârghii, precum ar fi taxa scontului fixată de banca centrală, cuantumul rezervelor obligatorii ale băncilor comerciale pe conturile băncii centrale.

O altă teorie răspândită, referitoare la mecanismul funcționării pieței muncii o propagă **școala instituționalistilor** (spre exemplu, D. Dinlop, L. Ulman). Această școală, principala atenție o acordă analizei deosebirilor profesionale și ramurale ale structurii forței de muncă și nivelurilor respective ale salariului.

O importantă direcție de cercetare a pieței muncii o constituie **modelele neechilibrate ale pieței muncii**, care rezultă din existența contractelor colective de muncă și care determină, în prealabil, salariul nominal cu care firmele pot angaja forța de muncă (J. Gray, Fisher, J. Taylor, B. Gazier). În opinia lui B. Gazier, oferta de forță de muncă trebuie înțeleasă ca fiind rezultatul unei duble decizii: una stabilită în raport cu nivelul de remunerare a muncii, fără să țină seama de modalitățile de încadrare a muncitorilor; altă dată de modul în care este realizată oferta de forță de muncă, respectiv cum participă pe piața forței de muncă și cum este solicitată. De fapt, ipotezele lui B. Gazier, în legătură cu oferta de muncă, nu sunt altceva decât raționamente necesare pentru elaborarea deciziei optime de utilizare a forței de muncă. Variabila-cheie a ofertei de forță de muncă este salariul real, apreciat în mod direct prin puterea sa de cumpărare. Salariul real permite o comparație permanentă între utilitatea timpului liber și, evident, utilitatea pe care o aduce timpul remunerat.

Avantajul acestor modele constă în faptul că ele reflectă instituțiile și ordinea, care există în realitate. Într-adevăr, mulți lucrători sunt incluși în contractele formale, care stabilesc anticipat salariul nominal. Asupra altora se răspândesc acordurile neformale cu patronii. Inclusă în modelul macroeconomic, această observație are consecințe importante pentru realizarea politicii monetare. Una dintre aceste consecințe constă în faptul că decada teza lui Sarjant-Uolles cu privire la caracterul neutru al politicii: dacă salariul nominal nu poate reacționa la fluctuațiile economiei, atunci politica monetară, reacționând sistematic la ele, devine un instrument puternic de stabilizare a economiei în pofida ipotezei așteptărilor raționale. Astfel, salariul nominal stabilit

monetarists introduced the notion of **natural rate of unemployment**, reflecting the structural characteristics of the labor market, within which the prices are inflexible, hindering its normal functioning, aggravating its imbalances and respectively the unemployment. According to the school representatives, these kind of negative factors for the American labor market, which intensify the market imbalance, are the following: the establishment by the state of the minimum wage, the strong position of the trade unions, the lack of the needed information regarding the existence of the vacancies and spare work force. In order to balance the market, the monetarists propose to appeal to the monetary and credit policy. It is about the necessity to make appeal to such kind of means, as discount rate fixed by the central bank and the amounts of the required reserves of the commercial banks on the central bank accounts.

A well-known theory regarding the functioning mechanism of the labor market is spread by the **institutionalist school** (for example, D. Dunlop, L. Ulman). This school pays its main attention to analyze the professional and branch differences of the work force structure and the according levels of the wage.

An important research direction of the labor market is **the unbalanced models of the labor market**, which result from the existence of collective agreement and which determine beforehand the nominal wage with which the enterprises can hire the work force (J. Gray, Fisher, J. Taylor, B. Gazier). According to B. Gazier, the work force supply has to be understood as the result of a double decision: one stable in relation with remuneration level of the work, without taking into consideration the framing ways of the employees; and the other one the way the work force supply is realized, respectively the way it participates on the work force market and it is solicited. Actually the hypotheses of B. Gazier about the work supply are nothing but the necessary appropriateness and arguments in order to make an optimal decision in using the work force. The key variable of the work force supply is the real wage, appreciated directly by its buying power. The real wage allows a permanent comparison between the free time utility and obviously, the utility offered by the remunerated time.

The advantage of these two models is that they reflect the institutions and the order that exist in reality. Indeed, many employees are implied in formal agreements, which establish beforehand the nominal wage. Others make non-formal agreements with the employers. Included in the macroeconomic model, this observation has important consequences for the realization of the monetary policy. One of these consequences is that the theory of Sargent-Wallace regarding the neutral character of the policy lapses: if the nominal wage cannot react at the economic fluctuations, than the monetary policy, reacting systematically to them, becomes a powerful instrument of economic stabilization, despite the rational hypotheses and expectations. Thus, the

permite instituțiilor financiare de stat să efectueze controlul asupra salariului real și, prin aceasta, asupra ocupării brațelor de muncă.

Analiza conceptelor menționate referitoare la piața muncii ne permite să analizăm mai profund situația reală, care s-a creat, actualmente, în R. Moldova în domeniul ocupării forței de muncă.

Analiza evoluției proceselor de pe piața muncii din R. Moldova, din ultimii 10 ani, atestă o reducere continuă a principalilor indicatori ocupaționali ai populației economic active, cât și a celei ocupate (tabelul 1).

established nominal wage allows to the state financial institutions to have control on the real wage and on the work force employment.

The analysis of the mentioned concepts about the labor market allows us to analyze deeper the real situation created now in Republic of Moldova in the field of work force employment.

The evolution analysis of the processes on the labor market from Republic of Moldova in the last ten years, witnesses a continuous reduction of the main employment indexes of the economically active population, also the employed one (table 1).

Tabelul 1/ Table 1

**Indicatorii de bază ai pieței muncii din R. Moldova (mii persoane)/
The main indexes of the labor market from Moldova (thousand persons)**

Indicatori /Indexes	2004	2009	2010	2011	2012	2013
Populația totală /Total population	3607.4	3567.5	3563.7	3560.4	3559.5	3559.3
Mediul urban/Urban environment	1477.9	1476.1	1476.7	1481.7	1485.7	1492.0
Mediul rural/Rural environment	2129.5	2091.4	2087.0	2078.7	2073.8	2067.0
Pondere populatiei rurale, % /Share of the rural population %	59.0	58.6	58.6	58.6	58.3	57.0
Populația economic activă/Economically active population	1432	1263	1235	1258	1223.7	1235.9
Populația ocupată/ Employed population	1316.0	1184.4	1143.4	1173.5	1145.8	1172.8
Populația inactivă/ Inactive population	2171.0	2302.0	2338.0	2302.0	1778.2	1751.2
Șomeri conform BIM/ Unemployed persons according to ILO	116.0	81.0	92.0	90.0	67.7	63.1
Rata de activitate, %/ Activity rate, %	49.7	42.8	41.6	43.3	40.7	41.4
Rata de ocupare, % / Employment rate, %	45.7	40.0	38.5	39.4	39.3	35.3
Rata șomajului conform BIM/ Unemployment rate according to ILO	8.1	6.4	7.4	6.7	5.6	5.1

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor statistice a BNS al Republicii Moldova/

Source: Elaborated by the authors using the statistic data of National Bureau of Statistics of Moldova

Ancheta forței de muncă, realizată de BNS, atestă o reducere atât a numărului populației economic active, cât și a celei ocupate. Astfel, din 2004 până în 2013, numărul populației economic active s-a redus corespunzător de la 1432 mii de persoane în 2004 până la 1235,9 mii persoane în 2013, iar numărul populației ocupate s-a redus de la 1316 mii până la 1172,8 mii de persoane. Numărul șomerilor calculați conform metodologiei BIM s-a redus esențial și, anume, dacă, în anul 2004, numărul lor a constituit 116 mii de persoane, apoi în 2013 a scăzut până la 63 mii.

Printre factorii de bază, care au determinat reducerea indicatorilor ocupaționali, pot fi considerați următorii:

The work force survey, realized by NBS, shows a reduction of the economically active population number, also of the employed one. Thus, in 2004 until 2013, the number of economically active population reduced from 1432 thousand persons in 2004 to 1235.9 thousand persons in 2003; and the number of employed population reduced from 1316 thousand to 1172.8 thousand. The calculated number of the unemployed persons, according to NBS methodology, reduced essentially, and namely if in 2004 their number was 116 thousand, then in 2013 it reduced to 63 thousand.

The main factors which determined the reduction of the employment indexes are the following:

1. Nivelul mic al salariilor – cu toate că, în ultimii ani, salariile din R. Moldova au înregistrat creșteri spectaculoase, ele continuă să fie cele mai mici printre țările europene (în 2013, salariul mediu lunar pe economie a înregistrat nivelul de 3850 lei). Din acest motiv, majoritatea locurilor de muncă din republică sunt neatractive, ceea ce determină ca o mare parte din populația aptă de muncă să nu fie prezentă pe piața muncii, completând astfel rândurile populației inactive. Anume, salariile mici pot fi considerate factorul de bază al reducerii indicatorilor ocupaționali.

2. Factorul demografic – în prezent, Republica Moldova se confruntă cu o reducere continuă a numărului populației, precum și cu o îmbătrânire a acesteia. Într-adevăr, înrăutățirea drastică a situației demografice compromite capacitatea de reproducere a populației, care conduce, în perspectivă, la diminuarea potențialului uman. Anume, diminuarea potențialului uman al republicii are un impact puternic asupra reducerii indicatorilor ocupării forței de muncă, atât a celor absoluți, cât și a celor relativi.

3. Migrația internațională a forței de muncă – în ultimii ani, migrația internațională a forței de muncă ia o amploare din ce în ce mai mare. În 2013, Ancheta forței de muncă a estimat numărul celor plecați peste hotarele republicii în căutarea unui loc de muncă la nivelul de circa 332,5 mii de persoane, fiind în continuă creștere. Cauza principală care a generat acest proces este lipsa oportunităților de angajare pe piața autohtonă a muncii. Într-adevăr, deficitul de locuri de muncă productive disponibile, atractivitatea joasă a celor existente, atât din punct de vedere al nivelului de salarizare, cât și din cel al perspectivei de creștere a carierei profesionale, a calității vieții active de muncă, motivează, din ce în ce mai mult, populația aptă de muncă din republică să-și caute un loc de muncă pe piețele muncii din afara țării. Amploarea acestui fenomen este determinată și de înlesnirea procesului de penetrare a persoanelor migrante pe piețele muncii din exterior, precum și de găsirea acolo a unor locuri de muncă, care sunt mult mai atractive decât cele de pe piața națională a muncii. Exodul masiv al populației apte de muncă compromite procesele de reproducere a populației și conduce la reducerea nivelului ocupării din republică.

4. Calitatea creșterii economice – analiza sporirii PIB după componentele cererii agregate arată că sporul PIB se datorează preponderent creșterii consumului final al gospodăriilor, în timp ce soldul negativ al balanței comerciale este în continuă creștere. Totodată, formarea brută de capital înregistrează majorări destul de modeste, insuficiente pentru asigurarea unei creșteri economice durabile. O asemenea situație nu poate contribui la crearea numărului necesar de locuri de muncă productive și atractive, care ar stopa procesul de diminuare a

1. The low level of the wage – although in last years, the wages from Republic of Moldova increased spectacularly, they continue to be the lowest in Europe (in 2013 the average month wage in economy was of 3850 lei). That is why, the majority of jobs from republic are unattractive, and this fact determines that a big part of the population able to work is not present on the labor market, completing the ranges of the unemployed population. Namely the small wages can be considered the main factor in the reduction of employment indexes.

2. Demographic factor – now, Republic of Moldova faces a continuous reduction of the population number, also its ageing. Indeed, the drastic aggravation of the demographic situation compromises the reproduction capacity of the population, which leads prospectively to the decrease of the human potential. Namely the decrease of the human potential of the republic has a big impact on the reduction of the work force employment indexes, not only the absolute ones, but also the relative ones.

3. The international migration of the work force – lastly, the international migration of the work force is growing increasingly higher. In 2013, the work force survey estimated that the number of those who left the country for a better job was of 332.5 thousand persons, increasing continuously. The main cause which generates this process is the lack of employment opportunities on the local labor market. Indeed, the shortage of the available productive jobs, low attractiveness of the existent ones, from the remuneration level point of view, also from professional career growth point of view, quality of work active life make more and more people able to work from republic to look for a job abroad. The ampleness of this phenomenon is determined by the facilitation of the entering process for the migrant persons on the foreign labor market, where they can find more attractive jobs than the jobs from the national labor market. The mass exodus of the population able to work compromises the reproduction processes of the population and leads to the decrease of the employment level in republic.

4. The quality of the economic growth – the analysis of the PIB increase according to the aggregate demand reveals that the PIB increase is due preponderantly to the final consumption increase of the households, while the negative result of the balance of trade continuous to increase. Simultaneously, the gross capital formation registers modest increases, insufficient to assure a sustainable economic growth. Such kind of situation cannot contribute to create the necessary number of productive and attractive jobs, which would stop the diminution process of the work force employment from republic.

5. The modernization processes of the market economy mechanism – the market relations, which are based first of all on the competitiveness and efficiency,

ocupării forței de muncă din republică.

5. Procesele de modernizare a mecanismului economiei de piață – raporturile de piață care se bazează, în primul rând, pe competitivități și eficiență impun agenții economici să-și minimizeze costurile de producție și, prin urmare, să-și optimizeze numărul locurilor de muncă din cadrul întreprinderilor lor. Acest proces conduce, pe de o parte, la reducerea din excesul de ofertă de muncă care persistă în R. Moldova de mai mulți ani, iar pe de altă parte, la creșterea productivității muncii și a eficienței economice. Într-adevăr, creșterea salariilor, care se observă în republică în ultimii ani, se datorează anume proceselor de modernizare a mecanismului economic de piață, contribuind, totodată, la reducerea nivelului de ocupare a forței de muncă.

Pe fundalul descreșterii indicatorilor ocupaționali, au avut loc modificări semnificative în ceea ce privește **structura populației ocupate**. Astfel, se observă o reducere semnificativă a ponderii populației ocupate în ramurile care nu pot asigura o productivitate a muncii ridicată și, prin urmare, o creștere a veniturilor salariale, spre exemplu, în agricultură. Cu toate acestea, descreșterea numărului celor ocupați în ramurile neproductive nu presupune și o creștere semnificativă a productivității în acestea.

Modificări semnificative se observă și în structura populației ocupate în funcție de **vârstă**. Se are în vedere procesul de îmbătrânire continuă a potențialului uman din republică din ultimii ani. Coeficientul îmbătrânirii populației, în anul 2013, a constituit 15,7%. Aproximativ 16,1% din populația rurală a depășit vârsta de 60 de ani și peste. În totalul populației feminine din mediul rural, ponderea femeilor vârstnice este de 19%. Referitor la câmpul de muncă, într-adevăr, în majoritatea întreprinderilor mari vârsta medie a personalului este apropiată de cea de pensionare. Totodată, încercările persoanelor tinere, în special cele cu studii medii profesionale, de a se angaja în întreprinderile date, de regulă, sunt nerezulative din mai multe considerente, și anume: patronii nu sunt dispuși să angajeze persoane fără experiență în domeniu; persoanele tinere nu acceptă salariile propuse de întreprinderile respective, iar persoanele de vârstă pensionară nu se grăbesc să se pensioneze oferind locul lor de muncă tinerilor.

În ceea ce privește modificările structurale ale ocupării în funcție de mediu, acestea sunt legate de **procesul de depopulare a localităților rurale**. Lipsa oportunităților de angajare, precum și atractivitatea, practic, nulă a locurilor de muncă disponibile din localitățile rurale, impune populația economic activă din mediul rural să aleagă între două oportunități. Pe de o parte, să accepte o muncă generatoare de venit modest, realizată în condiții nefavorabile de muncă și sub riscul sporit al îmbolnăvirii, fiind sortită, totodată, la o viață în sărăcie. Pe de altă parte, cetățeanul este nevoit să aleagă calea emigrării în mediul urban, în

impose economic agents to minimize their production costs, hence, to optimize the jobs number within their enterprises. This process leads, from one side, to the reduction of the work supply exodus which persists for many years in Republic of Moldova, and from other side, to the increase of the work productivity and economic efficiency. Indeed, the wages increase observed lastly in the republic is due namely to the modernization process of the market economy mechanism, contributing at the reduction of work force employment level.

On the background of the employment indexes decrease, there are significant modifications regarding **the structure of the employed population**. Thus, it is observed a significant reduction of the employed population percentage in the branches which cannot assure a higher work productivity, hence a wage income increase, for example in agriculture. For all that, the decrease of the employed persons in the unproductive branches doesn't suppose a significant increase of their productivity.

Significant modifications are observed in the structure of the employed population according to the **age**. It means the continuing ageing process of the human potential from republic in the last years. The ageing coefficient of the population in 2013 was of 15.7%. Almost 16.1% of the rural population exceed the age of 60 and over. The percentage of the ageing women from rural environment is of 19%. The average age of the staff in most of the large enterprises is close to the retirement one. Meanwhile, the attempts of the young people, especially those with vocational studies, to employ in such enterprises, usually, are inefficient from the following reasons: the owners are not willing to hire person without experience in the domain; young people do not accept the wages proposed by the these enterprises, and the persons of retiring age do not hurry to retire and to offer their place to the young ones.

As far as it concerns the structural modifications of the employment according to the environment, these are linked to **the depopulation process of the rural localities**. The lack of employment opportunities, also the null attractiveness of the jobs available in the rural localities, imposes the economically active population from the rural environment to choose between two opportunities. From one side, they have to accept a job with a modest income, realized under unfavorable work conditions and at a high risk to get ill, and probably live a poor life. From other side, the citizen has to choose the way to emigrate in the urban environment in order to find a more attractive and better remunerated job or to emigrate abroad in order to find a job which will assure the necessary income for himself/herself and for his/her family maintenance. The depopulation of the rural localities is determined by the fact that the young people who are studying in the urban localities refuse to return after they graduate in their village, to continue as a specialist. A non-

vederea găsirii unui loc de muncă mai atractiv și mai bine plătit sau a plecării peste hotare în căutarea unui loc de muncă ce i-ar asigura venitul necesar pentru întreținerea sa și a familiei sale. Depopularea localităților rurale este determinată și de faptul că majoritatea tinerilor plecați la studii în localitățile urbane refuză să se mai întoarcă după absolvirea studiilor în satul de baștină, pentru a-și continua activitatea de muncă. Un factor al neatractivității localităților rurale îl reprezintă și spectrul îngust al ocupațiilor și meseriilor solicitate în mediul rural. Prin urmare, o mare parte a populației tinere, care-și face studiile în instituțiile de învățământ mediu de specialitate și de învățământ superior din orașe, nu poate și nu dorește să se întoarcă în satul de baștină, deoarece nu-și pot găsi un loc de muncă pe specialitatea sau meseria obținută. În caz contrar, studiile s-ar transforma într-o investiție nejustificată în capitalul lor uman. O altă cauză o constituie și infrastructura socială degradată și subdezvoltată din mediul rural care, inevitabil, determină pentru populația rurală o calitate a vieții net inferioară celei din mediul urban.

Reducerea continuă a indicatorilor ocupaționali din republică reprezintă un semnal convingător privind vulnerabilitatea economiei naționale, precum și a securității sociale. Astfel, rata de ocupare în Republica Moldova a constituit, în anul 2013 – 38,5%, în timp ce, în statele membre ale UE, această rată a atins cifra de 68,6%. Conform Strategiei UE 2020, rata de ocupare a populației în vârstă de 20-64 de ani va crește în perioada respectivă până la 70%. Atât funcționalitatea pieței muncii, cât și calitatea creșterii economice din republică, din ultimii ani, lasă mult de dorit, deoarece acestea nu pot asigura rezolvarea problemelor majore ale societății moldovenești, și anume: un loc de muncă ce ar asigura un trai decent, siguranța zilei de mâine, protecție socială în caz de incapacitate de muncă, acces la servicii sociale calitative etc., probleme care, în perspectivă, pot compromite dezvoltarea durabilă a republicii, constituind cauza degradării capitalului uman existent.

În condițiile actuale, o prioritate majoră devine **asigurarea funcționalității normale a pieței muncii**. Aceasta presupunea, în primul rând, crearea condițiilor favorabile de formare a unor comportamente ale cererii și ofertei de muncă adecvate economiei de piață moderne. Mediul concurențial, pe care se bazează economia de piață, trebuie să asigure un nivel optim al ocupării, creșterea durabilă a productivității muncii și, prin urmare, a veniturilor salariale ale lucrătorilor, iar, pe de altă parte, valorificarea cât mai deplină a potențialului uman existent în republică. Noua „Strategie națională privind politicile de ocupare a forței de muncă” poate fi considerată drept o reacție a statului în scopul evitării riscurilor legate de reducerea ocupării forței de muncă din republică. Printre

attractiveness factor of the rural localities is the narrow spectrum of the occupations and professions required in the rural environment. Hence, a large part of young people, which study in vocational and higher education institutions in cities cannot and do not want to return in their village, because they cannot find a job according to their specialty of profession acquired. Contrarily, the studies would transform in an unjustified investment in their human capital. Another reason is the degraded and underdeveloped social infrastructure from the rural environment, which inevitably determines for the rural population an inferior life quality than the one from the urban environment.

The continuous reduction of the employment indexes from republic represents a convincing signal regarding the vulnerability of the national economy, also of the social security. In this way, the employment rate in Republic of Moldova was in 2013 of 38.5 %, while this rate is of 68.6% in the state members of EU. According to the Strategy EU 2020, the employment rate for the population of 20-64 years old will increase during this period until 70%. Both functionality of the labor market, and the quality of economic increase from republic in the last years leave much to be desired, because they cannot assure the solution of major problems from the Moldavian society, and namely: a job which will assure a decent life, security in tomorrow's day, social protection in case of work incapacity, access to quality social services, etc., problems, which prospectively, can compromise the sustainable development of the republic, constituting the cause of the degradation of the existent human capital.

Under present conditions, a major priority becomes **the assurance of the normal labor market functionality**. This supposes, first of all, the creation of the favorable conditions in order to form certain behaviors of the work demand and supply adequate for the economy on the modern market. The competitive environment, based on the market economy, has to assure an optimal level of the employment, the sustainable increase of the work productivity, and hence of the employees wage incomes; and from one side the full capitalization possible of the existent human potential in republic. The new “National strategy regarding employment policies of the work force” can be considered as a reaction of the state in order to avoid the risks related to the reduction of the work force employment from republic. Among the main objectives of the new employment strategy of the work force, their realization started already, are the following:

- The increase of the work force employment rate and the decrease of the unemployment rate through active and preventive measures;
- Jobs creation by implementing the policies centered on the promotion of the entrepreneurial

principalele obiective ale noii strategii de ocupare a forței de muncă, a căror realizare și demarat, sunt:

- Majorarea ratei de ocupare a forței de muncă și reducerea ratei șomajului prin măsuri active și preventive;
- Crearea locurilor de muncă prin implementarea politicilor axate pe promovarea spiritului de întreprinzător, susținerea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii și transformarea acestora în companii mari generatoare de locuri de muncă pe termen lung, cu asigurarea condițiilor de securitate și sănătate;
- Sporirea adaptabilității forței de muncă la schimbările economice și sociale și asigurarea premiselor pentru mobilitatea internă geografică și profesională a forței de muncă;
- Formarea unei forțe de muncă instruite și sănătoase, capabile să păstreze competitivitatea și capacitatea de instruire pe tot parcursul vieții active;
- Promovarea politicilor, ce ar contribui la creșterea calitativă și cantitativă a ofertei pe piața muncii, concomitent cu creșterea cererii de forță de muncă, fapt ce ar facilita aflarea productivă a lucrătorilor cu vârstă pre- și postpensionară în câmpul muncii;
- Prevenirea și eliminarea de pe piața muncii a oricăror forme de discriminare (referitoare la sex, vârstă, naționalitate etc.); reducerea decalajelor salariale asociate acestor discriminări; promovarea, prin intermediul pieței forței de muncă, a integrării persoanelor defavorizate din diferite cauze sau supuse riscului de excluziune socială;
- Sporirea rentabilității muncii prin majorări semnificative ale salariilor plătite și avansare în carieră, impunerea respectării condițiilor de siguranță și confort ale activității de muncă;
- Includerea unui număr cât mai mare de angajați în procesul economic formal, atât în țară, cât și peste hotare, și eliminarea practicilor de muncă prestată în afara cadrului legal;
- Reducerea dezechilibrelor din sistemul economic, sporirea coeziunii sociale, consolidarea creșterii la nivel local și macroeconomic, ridicarea standardelor de viață și a veniturilor disponibile ale populației în regiunile defavorizate;
- Constituirea unui mediu tripartit de negocieri, consultări și schimb de informație în domeniul politicilor sociale și economice, favorabil consolidării încrederii reciproce și cooperării între angajatori, angajați, organele centrale de specialitate ale administrației publice și autoritățile administrației publice locale;
- Managementul impactului migrației asupra

spirit, supporting the development of the small and medium enterprises and their transformation in big companies which generate long-lasting jobs with health and security conditions;

- Increasing the work force adaptability to economic and social changes and assuring the premises for the professional and geographical internal mobility of the work force;
- The formation of a healthy and trained work force, able to keep the competition and training capacity for the entire active life;
- Promoting the policies, which will contribute to the quality and quantity increase of the supply on the labor market, along with the increase of the work force demand, fact which would facilitate the productive presence of the workers with pre- and post-ageing in the field of work;
- The prevention and the elimination from the labor market of any kind of discrimination forms (sex, age, nationality, etc.); the reduction of the wage disparities associated with these kind of discrimination; the promoting, through the work force market, the integration of the persons disadvantaged from different causes or submitted to the risk to be socially expelled;
- Increasing work profitability through significant increases of the wages and career advancement, imposing the respect of the security and comfort conditions of the work;
- The inclusion of a bigger number of employees in the formal economic process, both in the country and abroad; and the eliminating the practice to perform work illegally;
- Reducing the imbalances from the economic system, increasing the social cohesion, consolidating the increase at local and macroeconomic level, improving the standards of living and the available incomes of the population within unfavorable regions;
- Constituting a tripartite environment of negotiations, consultations and information exchange in the social and economic policies field, favorable for the consolidation of the mutual confidence and cooperation between employers, employees, specialty central organs of the public administration and local public administration authorities;
- The management of the migration impact on the work force market in order to attenuate the negative consequences and to intensify the positive effects of this phenomenon.

There are other strategies launched in Republic of Moldova, which have strong tangents with the work force and which influenced positively the work force employment from republic: Strategy of Economic

pieței forței de muncă pentru atenuarea consecințelor negative și intensificarea efectelor pozitive ale fenomenului în cauză.

Alte strategii lansate în Republica Moldova, care au tangențe cu piața muncii și au influențat, realmente, în mod pozitiv, situația ocupării forței de muncă din republică sunt Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (SCERS), Strategia de dezvoltare a localităților rurale „Satul Moldovenesc” etc.

Concluzii

Pornind de la caracterul derivat al pieței muncii, ameliorarea situației din domeniul ocupării forței de muncă poate fi soluționată pe următoarele căi:

- **Stimularea creării a unor noi piețe de bunuri și servicii**, prin susținerea reală a businessului mic și mijlociu. Aceasta necesită un efort intelectual și de ingeniozitate enorm din partea întreprinzătorilor, investiții enorme, un mediu de afaceri favorabil, un management performant, precum și o înțelegere corectă a problemei în cauză de către autoritățile în competența cărora se află politicile de ocupare a forței de muncă.
- **Implementarea cercetărilor de marketing pe piața muncii**, în corelație cu consolidarea sistemului de orientare și pregătire profesională. Cercetările de marketing pe piața muncii pot contribui esențial la prevenirea unor schimbări pe piața muncii, astfel încât consecințele negative ale acestora să fie minime. Totodată, reabilitarea institutului de orientare profesională ar conduce la optimizarea costurilor legate de formarea ofertei de muncă, proces care, de regulă, durează și este costisitor. În ceea ce privește sistemul de pregătire profesională, acesta trebuie restucturat esențial. În noile condiții economice, persoanele aflate în proces de pregătire profesională trebuie să capete nu atât cunoștințe aprofundate în materii de specialitate înguste, importanța cărora nu o contestă nimeni, cât deprinderi mai generale, cum ar fi cunoașterea limbilor moderne, a calculatorului, sau de comportament, în procesul de angajare în condițiile unei economii fluctuante, aflate în proces de tranziție la economia de piață. Anume, o nouă concepție a învățământului profesional poate reduce esențial rata șomajului din rândul tinerilor, în special a celor cu studii medii de specialitate.
- **Revitalizarea infrastructurii sociale și diversificarea spectrului de ocupații din mediul rural**. Aceasta ar contribui la creșterea nivelului ocupării și reducerea șomajului în mediul rural prin creșterea atractivității a înseși localităților rurale. O asemenea sarcină poate fi realizată doar prin asigurarea unui mecanism viabil de atragere a investițiilor publice și private, interne și externe în localitățile rurale, necesare pentru modernizarea infrastructurii sociale, crearea unor întreprinderi mici

Growth and Poverty Reduction (SCERS), Development Strategy of the Rural Locality “Moldovan Village” etc.

Conclusions

According to the derived character of the labor market, the improvement of situation in the work force employment can be solved in the following ways:

- **Stimulating the creation of new goods and services markets**, through the real support of the small and medium business. It is necessary of an intellectual and very ingenious effort from the part of the entrepreneurs, big investments, favorable business environment, a performing environment, also a correct comprehension of the problem by the authorities, under whose competence is the employment policies of the work force.
- **Implementing the marketing research on the labor market** in correlation with the consolidation of the orientation and professional formation system. Marketing researches on the labor market can contribute essentially in the prevention of some changes on the labor market, so as to minimize their negative consequences. Simultaneously, the rehabilitation of the professional orientation institute would lead to the optimization of the costs related to the formation of the work supply, process, usually, lasts and it is expensive. Regarding the professional formation system, it has to be essentially restructured. Under new economic conditions, the persons implied in the process of professional formation have to gain not as much as deep narrow knowledge in terms of specialty, which nobody contests, but general skills, as knowledge of modern languages, of the computer, of behavior for the employment process under the conditions of a fluctuant economy, being in transition process to market economy. Namely a new concept of the vocational education can reduce essentially the unemployment rate of the young people, especially of those with vocational studies.
- **The revitalization of the social infrastructure and the diversification of the occupations’ spectrum in the rural environment**. This will contribute to the increase of the employment level and reduction of the unemployment in the rural environment by increasing the attractiveness of the rural localities. Such kind of task can be realized only by assuring a viable mechanism of attracting the public and private, domestic and foreign investments in the rural localities, necessary for the modernization of the social infrastructure, creation of new small

flexibile și competitive și, prin urmare, a unor locuri
de muncă mai atractive.

flexible and competitive enterprises, and hence
of more attractive jobs.

Bibliografie/ Bibliography:

1. Ancheta forței de muncă. Principalii Indicatori ai Pieței Forței de Muncă (BIM/Eurostart), – Biroul Național de Statistică, Chișinău, 2014.
2. Forța de muncă în Republica Moldova. Ocupare și șomaj. BNS, Chișinău 2013.
3. Moldova 2020. Strategia Națională de dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020. Chișinău, 2012.
4. Prognoza pieței muncii. Chișinău, 2012.
5. Programul Național „Satul Moldovenesc” (2005-2015). Chișinău, 2004.
6. VACULOVCHI, Dorin. *Impactul crizei economice mondiale asupra politicii de ocupare a forței de muncă din Republica Moldova*. Revista „ECONOMICA” nr.2(76) 2011.

MONOTONIA UNOR METODE „VOTURI-DECIZIE” RP MULTIOPTIIONALE

Dr. hab. prof. univ. Ion BOLUN, ASEM

Sunt cercetate unele aspecte de monotonie ale metodelor Hamilton, Divizor liniar general și Mixtă. Este demonstrat faptul că metoda Divizor liniar general este imună la paradoxurile Alabama, al Populației și al Noului stat. De asemenea, la două partide (state), metodele Hamilton și Mixtă sunt imune la paradoxurile Alabama și cel al Populației; mai mult ca atât, metoda Mixtă este imună și la paradoxul Noului stat.

1. Introducere

Luarea deciziilor colective multioptionale prin votare cu reprezentare proporțională (RP) este larg folosită în practică. Însă caracterul în întregi al problemei de optimizare respective conduce, de obicei, la soluții disproporționate. Minimizarea disproporționalității reprezentării voinței decidenților în opțiunea finală (decizie) prin votare RP se asigură de metoda Hamilton [1, 2]. Cu regret, această metodă, spre deosebire de așa metode bine cunoscute ca cele d'Hondt [1], Sainte-Laguë [1] și Huntington-Hill [3], nu garantează respectarea cerinței de monotonie față de creșterea sau descreșterea numărului de opțiuni sau al celui de decidenți (paradoxurile Alabama, al Populației și al Noului stat [3, 4]). Acest neajuns a cauzat folosirea mai rară a metodei Hamilton. Însă aplicarea metodelor d'Hondt, Sainte-Laguë sau Huntington-Hill poate conduce la o disproporție semnificativ mai mare decât cea Hamilton, inclusiv cu încălcarea regulii Cotei [5].

În lucrare se cercetează unele aspecte de monotonie ale metodelor Hamilton, Divizor liniar general [6] și Mixtă [7], în baza problemei de alegere a deputaților în Parlament pe liste de partid – unul din cele mai frecvente cazuri de luare a deciziilor colective multioptionale prin votare RP.

2. Considerații preliminare

Problema de alocare a mandatelor include mărimile [5]: numărul total M de mandate în organul electiv; numărul n de partide ce au depășit pragul electoral; numărul total V de voturi acumulate de cele n partide; numărul total V_i de voturi acumulate de partidul $i, i = \overline{1, n}$; numărul de mandate x_i , alocate partidului $i, i = \overline{1, n}$; I – indicele de disproporționalitate. De asemenea, în diferite reguli VD se folosesc și așa mărimi ca: $Q = V/M, u_i$ – numărul curent de mandate deja alocate partidului $i (u_i \geq 0)$ și $a_i = \lfloor V_i/Q \rfloor$ – cota de jos pentru partidul i .

Se va considera că mărimile $V_i, i = 1..n$ sunt ordonate în descreștere

$$V_1 > V_2 > V_3 > \dots > V_n. \quad (2.1)$$

În diverse situații, este utilă formalizarea

MONOTONY OF SOME MULTIOPTIONAL „VOTES- DECISION” PR METHODS

Prof. Dr. Hab. Ion BOLUN, ASEM

Some monotony aspects of Hamilton, General Linear Divisor and Mixed „votes-decision” methods are investigated. It is proved that General Linear Divisor method is immune to Alabama, of Population and of New State paradoxes. At two parties (states), Hamilton and Mixed methods are immune to Alabama and of Population paradoxes; moreover, the Mixed method is immune to the New state paradox, too.

1. Introduction

Multioptional collective decision making by voting with proportional representation (PR) is widely used in practice. But the nature in integers of the respective optimization problem leads, usually, to disproportionate solutions. Minimal disproportionality of voters wills representation in the final option (decision) by PR voting is ensured by Hamilton method [1, 2]. Unfortunately, this method, unlike well-known methods such as the d'Hondt [1], Sainte-Laguë [1] and Huntington-Hill [3] ones, do not ensure monotony requirement when increasing or decreasing the number of options or of decision makers (the Alabama, of Population and of New State paradoxes [3, 4]).

This drawback has caused the rare further use of Hamilton method. But the d'Hondt, Sainte-Laguë and Huntington-Hill methods can lead to a significantly greater disparity than the Hamilton one, including the Quota rule violation [5].

Some monotony aspects of Hamilton, General Linear Divisor [6] and Mixed [7] methods are examined in this paper, basing on problem of election of Members of Parliament on party lists – one of the most common cases of collective multioptional decision-making by PR voting.

2. Preliminary considerations

The problem of allocation of seats includes parameters [5]: the total number M of seats in the elective body; the number n of parties that have exceeded the threshold; the total number V of votes cast for the n parties; the total number V_i of votes cast for party $i, i = \overline{1, n}$; the number x_i of seats allocated to party $i, i = \overline{1, n}$; I - index of disproportionality. Also, different „votes-decision” (VD) rules uses such parameters as: $Q = V/M, u_i$ - the current number of seats already allocated to party $i (u_i \geq 0)$ and $a_i = \lfloor V_i/Q \rfloor$ - the lower quota of party i .

It will be considered that values $V_i, i = 1..n$ are ordered in decreasing

$$V_1 > V_2 > V_3 > \dots > V_n. \quad (2.1)$$

paradoxurilor Alabama, al Populației și al Noului stat, definită în cele ce urmează.

Definiție 2.1. Paradoxul Alabama nu are loc, dacă la

$$V'_i = V_i, i = 1..n \quad (2.2)$$

$$M' = M + g, \quad (2.3)$$

unde g este un număr natural (întreg, mai mare ca zero), au loc relațiile

$$x'_i \geq x_i, i = 1..n \quad (2.4)$$

Afirmația 2.1. În problema (2.2)-(2.4) este suficient de demonstrat cazul $g=1$, adică

$$M' = M + 1. \quad (2.5)$$

Într-adevăr, dacă au loc relațiile $\{(2.2), (2.4), (2.5)\}$, atunci ușor se demonstrează și cazul general ($g > 1$) al problemei (2.2)-(2.4), aplicând consecutiv: $M' = M + 1, M'' = M' + 1$, etc. ■

Consecința 2.1. Problema (2.2)-(2.4) se reduce la cea $\{(2.2), (2.4), (2.5)\}$, care și se va cerceta în cele ce urmează.

Definiție 2.2. Paradoxul Populației are loc, dacă la

$$V'_i = V_i, i = 1, \dots, n \setminus k \quad (2.6)$$

$$V'_k > V_k \quad (2.7)$$

$$M' = M \quad (2.8)$$

are loc relația

$$x'_k < x_k. \quad (2.9)$$

Definiție 2.3. Paradoxul Noului stat nu are loc, dacă la (2.2) și

$$V_{n+1} = 0, V'_{n+1} > 0 \quad (2.10)$$

$$M' = M + x'_{n+1}, \quad (2.11)$$

au loc relațiile

$$x'_i = x_i, i = 1..n, \quad (2.12)$$

unde valoarea mărimii x'_{n+1} în (2.11) se determină în rezultatul aplicării metodei VD folosite la determinarea $x_i, i = 1..n$, ținând cont de valorile mărimilor M și $V_i, i = 1..n$.

Este cunoscut, de asemenea, că metodele d'Hondt, Sainte-Laguë și Huntington-Hill sunt imune la aceste trei paradoxuri [1].

Afirmația 2.2. Pentru problema $\{(2.2), (2.4), (2.5)\}$ au loc relațiile

$$a_i \leq a'_i \leq a_i + 1, i = 1..n. \quad (2.13)$$

Într-adevăr, au loc

$$Q = V/M > Q' = V/(M + 1), \quad (2.14)$$

deci au loc și

$$a_i = \left\lfloor \frac{V_i}{Q} \right\rfloor \leq a'_i = \left\lfloor \frac{V_i}{Q'} \right\rfloor. \quad (2.15)$$

A rămas de demonstrat că

$$a'_i \leq a_i + 1, i = 1..n. \quad (2.16)$$

Într-adevăr, relația (2.16) poate fi prezentată în

In various situations, it is useful to formalize the Alabama, of Population and of New State paradoxes, defined below.

Definition 2.1. The **Alabama paradox** do not occurs if

$$V'_i = V_i, i = 1, \dots, n \quad (2.2)$$

$$M' = M + g, \quad (2.3)$$

where g is a natural number (integer, greater than zero), take place the relations

$$x'_i \geq x_i, i = 1, \dots, n \quad (2.4)$$

Proposition 2.1. In problem (2.2)-(2.4) it is sufficient to prove only the case $g=1$, i.e.

$$M' = M + 1. \quad (2.5)$$

Indeed, if relations $\{(2.2), (2.4), (2.5)\}$ occur, then it is easy to prove the general case ($g > 1$) of the problem (2.2)-(2.4), applying consecutively: $M'' = M' + 1, M''' = M'' + 1$, etc. ■

Consequence 2.1. Problem (2.2)-(2.4) reduces to the $\{(2.2), (2.4), (2.5)\}$ one, which is examined below.

Definition 2.2. The **paradox of Population** occurs, if at

$$V'_i = V_i, i = 1, \dots, n \setminus k \quad (2.6)$$

$$V'_k > V_k \quad (2.7)$$

$$M' = M \quad (2.8)$$

takes place the relation

$$x'_k < x_k. \quad (2.9)$$

Definition 2.3. The **New State Paradox** do not occurs, if at (2.2) and

$$V_{n+1} = 0, V'_{n+1} > 0 \quad (2.10)$$

$$M' = M + x'_{n+1}, \quad (2.11)$$

take place the relations

$$x'_i = x_i, i = 1, \dots, n, \quad (2.12)$$

where the value of x'_{n+1} in (2.11) is determined as a result of applying the VD method, used when determining $x_i, i = 1, \dots, n$, taking into account the values of M and $V_i, i = 1, \dots, n$.

It is known also that the d'Hondt, Sainte-Laguë and Huntington-Hill methods are immune to the three paradoxes in question [1].

Proposition 2.2. For problem $\{(2.2), (2.4), (2.5)\}$ occur the relations

$$a_i \leq a'_i \leq a_i + 1, i = 1..n. \quad (2.13)$$

Indeed, we have

$$Q = V/M > Q' = V/(M + 1), \quad (2.14)$$

so take place also

$$a_i = \left\lfloor \frac{V_i}{Q} \right\rfloor \leq a'_i = \left\lfloor \frac{V_i}{Q'} \right\rfloor. \quad (2.15)$$

It remained to be proved that

$$a'_i \leq a_i + 1, i = 1..n. \quad (2.16)$$

Really, the relation (2.16) can be transformed to the

forma

$$\left\lfloor \frac{V_i}{Q'} \right\rfloor \leq \left\lfloor \frac{V_i}{Q} \right\rfloor + 1 = \left\lfloor \frac{V_i}{Q'} \right\rfloor \leq \left\lfloor \frac{V_i}{Q} \right\rfloor + 1. \quad (2.17)$$

Totodată, din (2.14) avem

$$Q' = QM/(M+1). \quad (2.18)$$

Astfel, ținând cont că $V = QM$, obținem

$$\left\lfloor \frac{V_i}{Q'} \right\rfloor = \left\lfloor \frac{V_i}{Q} \cdot \frac{M+1}{M} \right\rfloor = \left\lfloor \frac{V_i}{Q} + \frac{V_i}{V} \right\rfloor. \quad (2.19)$$

Înlocuind (2.19) în (2.17), obținem

$$\left\lfloor \frac{V_i}{Q} + \frac{V_i}{V} \right\rfloor \leq \left\lfloor \frac{V_i}{Q} \right\rfloor + 1 \quad (2.20)$$

Dar, deoarece $n \geq 2$ și $V_i > 0, i = 1..n$, are loc $V_i/V < 1$. Astfel, inegalitatea (2.20) are loc, deci are loc și (2.16). Îmbinând (2.15) și (2.16), obținem (2.13). ■

3. Monotonia metodei Divizor liniar general

Prezintă interes monotonia metodei Divizor liniar general (DLG) propuse în [6].

Afirmația 3.1. Metoda Divizor liniar general este imună la paradoxurile Alabama, al Populației și al Noului stat.

Într-adevăr, metoda DLG alocă următorul mandat partidului cu cea mai mare valoare a raportului $V_i/(cx_i + 1)$ – raport ce nu depinde de M , deci metoda este imună la paradoxul Alabama (vezi problema {(2.2), (2.4), (2.5)}). ▼

Totodată, creșterea numărului de voturi doar pentru partidul k (vezi problema {(2.6), (2.8)-(2.10)}) conduce la creșterea raportului $V_i/(cx_i + 1)$, pe când raporturile referitoare la celelalte partide rămân intacte, deci nu poate fi (2.9). Astfel, metoda DLG este imună la paradoxul Populației. ▼

În ce privește paradoxul Noului stat, la aplicarea metodei DLG, valoarea mărimii x'_{n+1} se determină din condițiile evidente $V_i/[c(x_i + 1) + 1] < V'_{n+1}/(cx'_{n+1} + 1), i = 1..n$ și $V'_{n+1}/[c(x'_{n+1} + 1) + 1] < \max\{V_i/[c(x_i + 1) + 1], i = 1..n\}$. Aceasta nu afectează în vreun mod relațiile dintre raporturile $V_i/[c(x_i + 1) + 1], i = 1..n$, deci se păstrează intacte valorile mărimilor $x_i, i = 1..n$. Astfel au loc (1.12) și metoda DLG este imună la paradoxul Noului stat (vezi problema {(2.2), (2.10)-(2.12)}). ■

Consecința 3.1. Metodele d'Hondt și Sainte-Lague sunt imune la paradoxurile Alabama, al Populației și al Noului stat.

Într-adevăr, aceste metode sunt cazuri particulare ale metodei DLG: metoda d'Hondt – la $c = 1$, iar cea Sainte-Lague – la $c = 2$, metoda DLG fiind, conform afirmației 3.1 imună la paradoxurile în cauză. ■

4. Monotonia metodelor Hamilton și Mixtă la

$n = 2$

Metoda Hamilton este considerată nemonotonă [1]. Totuși, la $n = 2$, după cum se va demonstra în

form

$$\left\lfloor \frac{V_i}{Q'} \right\rfloor \leq \left\lfloor \frac{V_i}{Q} \right\rfloor + 1 = \left\lfloor \frac{V_i}{Q'} \right\rfloor \leq \left\lfloor \frac{V_i}{Q} \right\rfloor + 1. \quad (2.17)$$

At the same time, from (2.14) we have

$$Q' = QM/(M+1). \quad (2.18)$$

Thus, given that $V = QM$, we obtain

$$\left\lfloor \frac{V_i}{Q'} \right\rfloor = \left\lfloor \frac{V_i}{Q} \cdot \frac{M+1}{M} \right\rfloor = \left\lfloor \frac{V_i}{Q} + \frac{V_i}{V} \right\rfloor. \quad (2.19)$$

Substituting (2.19) into (2.17), we obtain

$$\left\lfloor \frac{V_i}{Q} + \frac{V_i}{V} \right\rfloor \leq \left\lfloor \frac{V_i}{Q} \right\rfloor + 1 \quad (2.20)$$

But, since $n \geq 2$ and $V_i > 0, i = 1, \dots, n$, occurs relation $V_i/V < 1$. Thus, inequality (2.20) takes place, therefore occurs (2.16), too. Combining (2.15) and (2.16), we obtain (2.13). ■

3. Monotony of General Linear Divisor method

Of interest is the monotony of General Linear Divider method (GLD) proposed in [6].

Proposition 3.1. General Linear Divider method is immune to Alabama, of Population and of New State paradoxes.

Indeed, DLG method allocates the next seat to party with the highest value of the ratio $V_i/(cx_i + 1)$ – ratio that does not depend on M , so the method is immune to Alabama paradox (see problem {(2.2), (2.4), (2.5)}). ▼

At the same time, increasing the number of votes only for party k (see problem {(2.6), (2.8) - (2.10)}) leads to the increase of ratio $V_i/(cx_i + 1)$, while ratios for the other parties remain intact, so can not occur (2.9). Therefore the DLG method is immune to the paradox of Population. ▼

With refer to the New State paradox, when applying DLG method, the value of x'_{n+1} is determined from the obvious conditions $V_i/[c(x_i + 1) + 1] < V'_{n+1}/(cx'_{n+1} + 1), i = 1..n$ și $V'_{n+1}/[c(x'_{n+1} + 1) + 1] < \max\{V_i/[c(x_i + 1) + 1], i = 1..n\}$. This does not affect in any way the relations between ratios $V_i/[c(x_i + 1) + 1], i = 1..n$, thus are preserved intact the values of $x_i, i = 1, \dots, n$. Therefore, occurs (1.12) and DLG method is immune to the New State paradox (see problem {(2.2), (2.10) - (2.12)}). ■

Consequence 3.1. The d'Hondt and Sainte-Laguë methods are immune to Alabama, of Population and of New State paradoxes.

Really, these methods are particular cases of DLG method: d'Hondt method – at $c = 1$, and the Sainte-Laguë one – at $c = 2$, the DLG method being, according to proposition 3.1, immune to the three mentioned paradoxes. ■

4. Monotony of Hamilton and Mixed methods at

$n = 2$

această secțiune, ea este imună la paradoxurile Alabama și cel al Populației.

Afirmația 4.1. La $n = 2$, metodele Hamilton și Mixtă sunt imune la paradoxurile Alabama și cel al Populației; mai mult ca atât, metoda Mixtă este imună și la paradoxul Noului stat.

Într-adevăr, conform [6] la $n = 2$ soluțiile problemei $\{(2.2), (2.4), (2.5)\}$, obținute la folosirea metodelor Hamilton, Mixtă și Divizor liniar general coincid. Astfel, în baza afirmației 3.1, odată cu metoda DLG sunt imune la paradoxurile Alabama și cel al Populației și metodele cercetate, metoda Mixtă fiind imună și la paradoxul Noului stat. ■

Faptul poate fi demonstrat și nemijlocit, de exemplu, pentru paradoxul Alabama. La $n = 2$, deoarece $0 \leq \Delta M \leq n - 1$, mărimea ΔM poate primi doar una din valorile 0 sau 1. Dacă $\Delta M = 0$, atunci $x_i = a_i, i = 1..n$, adică $\Delta x_1 = \Delta x_2 = 0$. Totodată, în baza (2.5) și (2.15), are loc $\Delta x'_1 + \Delta x'_2 = 1$, de unde $0 \leq \Delta x'_i \leq 1, i = 1..2$. Deci are loc și (1.4). ▼

Dacă $\Delta M = 1$, atunci mărimea $\Delta M'$ poate primi doar una din valorile 0 sau 1. În cazul că $\Delta M' = 0$, în baza (2.13), avem:

- a) dacă $x_1 = a_1 + 1$ și $x_2 = a_2$, atunci $a'_1 = x'_1 = a_1 + 1$ și $x'_2 = a_2 + 1 = a'_2$ și are loc (2.4);
- b) dacă $x_1 = a_1$ și $x_2 = a_2 + 1$, atunci $a'_1 = x'_1 = a_1 + 1$ și $x'_2 = a_2 + 1 = a'_2$ și are loc (2.4). ▼

Dacă însă $\Delta M' = 1$, atunci în baza (2.13) pot fi doar două cazuri:

- c) $a'_1 = a_1 + 1$ și $a'_2 = a_2$;
- d) $a'_1 = a_1$ și $a'_2 = a_2 + 1$.

Fie are loc cazul (c) $a'_1 = a_1 + 1$ și $a'_2 = a_2$. Dacă $\Delta x_2 = 0$, atunci are loc (1.4). Dacă însă $\Delta x_2 = 1$, atunci pentru ca să aibă loc (2.4) trebuie să aibă loc și $\Delta x'_2 = 1$, adică:

- la metoda Hamilton, trebuie să fie $\Delta V'_2 > \Delta V'_1$. Deoarece $\Delta x_2 = 1$, are loc $\Delta V_2 > \Delta V_1$. Totodată, deoarece $\Delta M = 1$, are loc $\Delta V_1 + \Delta V_2 = Q$, deci $\Delta V_2 > Q/2$. Pentru satisfacerea (1.4), este suficient de demonstrat că are loc și $\Delta V'_2 > Q'_2/2$. Într-adevăr, avem $\Delta V'_2 > \Delta V_2 > Q/2 > Q'/2$. Astfel are loc și (2.4) ▼;
- la metoda Mixtă, trebuie să fie $V_2/(ca'_2 + 1) = V_2(ca_2 + 1) > V_1/(ca'_1 + 1) = V_1/[c(a_1 + 1) + 1]$. Deoarece $\Delta x_2 = 1$, are loc $V_2(ca_2 + 1) > V_1(ca_1 + 1)$ și obținem $V_2(ca_2 + 1) > V_1(ca_1 + 1) > V_1/[c(a_1 + 1) + 1]$. Deci are loc și (2.4). ▼

Hamilton method is considered one no monotone [1]. However, at $n = 2$, as will be proved in this section, it is immune to Alabama and of Population paradoxes.

Proposition 4.1. At $n = 2$, Hamilton and Mixed methods are immune to Alabama and of Population paradoxes; moreover, Mixed method is immune to the New State paradox, too.

Indeed, according to [6], at $n = 2$ the solutions of problem $\{(2.2), (2.4), (2.5)\}$, obtained when applying the Hamilton, Mixed and General Linear Divisor methods, coincide. So, basing on proposition 3.1, with the DLG method, are immune to Alabama and of Population paradoxes the investigated methods, too, the Mixed method being immune also to the New State paradox. ■

That can be proved directly. Below an example is given for Alabama paradox. At $n = 2$, because $0 \leq \Delta M \leq n - 1$, parameter ΔM can receive only one of the values 0 or 1. If $\Delta M = 0$, then $x_i = a_i, i = 1, \dots, n$, i.e. $\Delta x_1 = \Delta x_2 = 0$. At the same time, basing on (2.5) and (2.15), occurs $\Delta x'_1 + \Delta x'_2 = 1$, from where $0 \leq \Delta x'_i \leq 1, i = 1..2$. So also takes place (1.4). ▼

If $\Delta M = 1$, then parameter $\Delta M'$ can receive only one of the values 0 or 1. In case of $\Delta M' = 0$, basing on (2.13), we have:

- e) if $x_1 = a_1 + 1$ and $x_2 = a_2$, then $a'_1 = x'_1 = a_1 + 1$ and $x'_2 = a_2 + 1 = a'_2$ and takes place (2.4);
- f) if $x_1 = a_1$ and $x_2 = a_2 + 1$, then $a'_1 = x'_1 = a_1 + 1$ and $x'_2 = a_2 + 1 = a'_2$ and takes place (2.4). ▼

But if $\Delta M' = 1$, than basing on (2.13) only two cases can be:

- g) $a'_1 = a_1 + 1$ and $a'_2 = a_2$;
- h) $a'_1 = a_1$ and $a'_2 = a_2 + 1$.

Let occurs case (c): $a'_1 = a_1 + 1$ and $a'_2 = a_2$. If $\Delta x_2 = 0$, then takes place (1.4). But if $\Delta x_2 = 1$, then in order to occur (2.4) it must also take place $\Delta x'_2 = 1$, i.e.:

- when applying Hamilton method, it must be $\Delta V'_2 > \Delta V'_1$. Because of $\Delta x_2 = 1$, occurs $\Delta V_2 > \Delta V_1$. At the same time, because of $\Delta M = 1$, takes place $\Delta V_1 + \Delta V_2 = Q$, so $\Delta V_2 > Q/2$. To satisfy (1.4), it suffices to prove that $\Delta V'_2 > Q'_2/2$ also occurs. Really, we have $\Delta V'_2 > \Delta V_2 > Q/2 > Q'/2$. So, also occurs (2.4) ▼;
- when applying Mixed method, it must be $V_2/(ca'_2 + 1) = V_2(ca_2 + 1) > V_1/(ca'_1 + 1) = V_1/[c(a_1 + 1) + 1]$. Because of $\Delta x_2 = 1$, occurs $V_2(ca_2 + 1) > V_1(ca_1 + 1)$ and we obtain $V_2(ca_2 + 1) > V_1(ca_1 + 1) > V_1/[c(a_1 + 1) + 1]$. So, also occurs (2.4). ▼

Let occurs case (d): $a'_1 = a_1$ and $a'_2 = a_2 + 1$. If

Fie are loc cazul (d) $a_1' = a_1$ și $a_2' = a_2 + 1$. Dacă $\Delta x_1 = 0$, atunci are loc (2.4). Dacă însă $\Delta x_1 = 1$, atunci pentru ca să se satisfacă (2.4) trebuie să aibă loc și $\Delta x_1' = 1$, adică:

- la metoda Hamilton, trebuie să fie $\Delta V_1' > \Delta V_2'$. Deoarece $\Delta x_1 = 1$, are loc $\Delta V_1 > \Delta V_2$. Totodată, deoarece $\Delta M = 1$, are loc $\Delta V_1 + \Delta V_2 = Q$, deci $\Delta V_1 > Q/2$. Pentru satisfacărea (2.4), este suficient de demonstrat că are loc și $\Delta V_1' > Q_1'/2$. Într-adevăr, avem $\Delta V_1' > \Delta V_1 > Q/2 > Q_1'/2$. Astfel are loc și (2.4) ▼;
- la metoda Mixtă, trebuie să fie $V_1/(ca_1' + 1) = V_1(ca_1 + 1) > V_2/(ca_2' + 1) = V_2/[c(a_2 + 1) + 1]$. Deoarece $\Delta x_1 = 1$, are loc $V_1(ca_1 + 1) > V_2(ca_2 + 1)$ și obținem $V_1(ca_1 + 1) > V_2(ca_2 + 1) > V_2/[c(a_2 + 1) + 1]$. Deci are loc și (2.4). ▼

Astfel, la $n = 2$, pentru metodele Hamilton și Mixtă are loc (2.4). ■

În ce privește paradoxul Noului stat, metoda Hamilton nu este imună nici la $n = 2$ – există situații, când adăugarea celui de al treilea stat conduce la paradoxul în cauză (vezi exemplul 4.1).

Afirmația 4.2. La $n = 2$ (indiferent $V_1 > V_2$ sau $V_1 < V_2$), paradoxul Noului stat nu va avea loc nici în unul din următoarele două cazuri:

1) dacă la $\Delta V_1 < \Delta V_2$, $a_1' = a_1$, $a_2' = a_2$ și $\Delta V_1' < \Delta V_2'$ va avea loc

$$M \max \{V_1/(a_1 + 1), V_2/(a_2 + 1), (V_1 - V_2)/(a_1 - a_2)\} - V < V_3 < M \min \{V_1/a_1, V_2/a_2\} - V; \quad (2.21)$$

2) dacă la $\Delta V_1 < \Delta V_2$ și $a_2' = a_2 + 1$ va avea loc

$$M' V_2/(a_2 + 2) - V < V_3 < M' V_2/(a_2 + 1) - V. \quad (2.22)$$

Într-adevăr, la $\Delta V_1 < \Delta V_2$, au loc $x_1 = a_1$, $x_2 = a_2 + 1$ și, deoarece $\Delta V_1 = V_1 - Qa_1$, $\Delta V_2 = V_2 - Qa_2$, obținem $Q > (V_1 - V_2)/(a_1 - a_2)$. În asemenea condiții, paradoxul Noului stat nu are loc în fiecare din cazurile:

- 1) $a_1' = a_1$, $a_2' = a_2$, $\Delta V_1' < \Delta V_2'$;
- 2) $a_2' = a_2 + 1$.

Primul, din aceste două cazuri, are loc dacă $Qa_1 < V_1 < Q(a_1 + 1)$, $Qa_2 < V_2 < Q(a_2 + 1)$, sau $V_1/(a_1 + 1) < Q < V_1/a_1$ și $V_2/(a_2 + 1) < Q < V_2/a_2$, și $Q > (V_1 - V_2)/(a_1 - a_2)$. Deci $\max \{V_1/(a_1 + 1), V_2/(a_2 + 1), (V_1 - V_2)/(a_1 - a_2)\} < Q < \min \{V_1/a_1, V_2/a_2\}$. Totodată, $Q = (V_1 + V_2 + V_3)/(M + x_3) = (V + V_3)/(M + x_3) = (V + V_3)/M'$. Înlocuind, obținem (2.21).

Un exemplu cu acest caz este prezentat în tabelul 4.1 (cazul 1).

Al doilea, din aceste două cazuri, are loc dacă $Q(a_2 + 1) < V_2 < Q(a_2 + 2)$, de unde $V_2/(a_2 + 2) < Q < V_2/(a_2 + 1)$, sau, ținând cont că $Q = (V + V_3)/(M + x_3)$, avem $V_2/(a_2 + 2) < (V + V_3)/(M + x_3) < V_2/(a_2 + 1)$, de unde obținem (2.22).

Un exemplu cu acest caz este prezentat în tabelul 4.1 (cazul 2).

$\Delta x_1 = 0$, then takes place (2.4). But if $\Delta x_1 = 1$, then to satisfy (2.4) must also occur $\Delta x_1' = 1$, i.e.:

- when applying Hamilton method, it must be $\Delta V_1' > \Delta V_2'$. Because of $\Delta x_1 = 1$, occurs $\Delta V_1 > \Delta V_2$. At the same time, because of $\Delta M = 1$, takes place $\Delta V_1 + \Delta V_2 = Q$, so $\Delta V_1 > Q/2$. To satisfy (1.4), it suffices to prove that $\Delta V_1' > Q_1'/2$. Really, we have $\Delta V_1' > \Delta V_1 > Q/2 > Q_1'/2$. So, also occurs (2.4) ▼;
- when applying Mixed method, it must be $V_1/(ca_1' + 1) = V_1(ca_1 + 1) > V_2/(ca_2' + 1) = V_2/[c(a_2 + 1) + 1]$. Because of $\Delta x_1 = 1$, occurs $V_1(ca_1 + 1) > V_2(ca_2 + 1)$ and we obtain $V_1(ca_1 + 1) > V_2(ca_2 + 1) > V_2/[c(a_2 + 1) + 1]$. So, also occurs (2.4). ▼

Thus, at $n = 2$, for Hamilton and Mixed methods takes place (2.4). ■

With refer to New State paradox, Hamilton method is not immune either at $n = 2$ – there are situations when adding the third state leads to the paradox in question (see example 4.1).

Proposition 4.2. At $n = 2$ (regardless of $V_1 > V_2$ or $V_1 < V_2$), the New State paradox does not occur either in one of two cases:

1) if at $\Delta V_1 < \Delta V_2$, $a_1' = a_1$, $a_2' = a_2$ and $\Delta V_1' < \Delta V_2'$ will take place

$$M \max \{V_1/(a_1 + 1), V_2/(a_2 + 1), (V_1 - V_2)/(a_1 - a_2)\} - V < V_3 < M \min \{V_1/a_1, V_2/a_2\} - V; \quad (2.21)$$

2) if at $\Delta V_1 < \Delta V_2$ and $a_2' = a_2 + 1$ will take place

$$M' V_2/(a_2 + 2) - V < V_3 < M' V_2/(a_2 + 1) - V. \quad (2.22)$$

Indeed, at $\Delta V_1 < \Delta V_2$, occur $x_1 = a_1$, $x_2 = a_2 + 1$ and, because of $\Delta V_1 = V_1 - Qa_1$, $\Delta V_2 = V_2 - Qa_2$, we obtain $Q > (V_1 - V_2)/(a_1 - a_2)$. In such situations, the New State paradox does not occur either in one of two cases:

- 1) $a_1' = a_1$, $a_2' = a_2$, $\Delta V_1' < \Delta V_2'$;
- 2) $a_2' = a_2 + 1$.

The first of these two cases occurs if $Qa_1 < V_1 < Q(a_1 + 1)$, $Qa_2 < V_2 < Q(a_2 + 1)$, or $V_1/(a_1 + 1) < Q < V_1/a_1$ and $V_2/(a_2 + 1) < Q < V_2/a_2$, and $Q > (V_1 - V_2)/(a_1 - a_2)$. So $\max \{V_1/(a_1 + 1), V_2/(a_2 + 1), (V_1 - V_2)/(a_1 - a_2)\} < Q < \min \{V_1/a_1, V_2/a_2\}$. At the same time, $Q = (V_1 + V_2 + V_3)/(M + x_3) = (V + V_3)/(M + x_3) = (V + V_3)/M'$. Substituting, we get (2.21).

An example of this case is shown in table 4.1 (case 1).

The second of these two cases occurs if $Q(a_2 + 1) < V_2 < Q(a_2 + 2)$, from where $V_2/(a_2 + 2) < Q < V_2/(a_2 + 1)$, or, taking into account that $Q = (V + V_3)/(M + x_3)$, we have $V_2/(a_2 + 2) < (V + V_3)/(M + x_3) < V_2/(a_2 + 1)$, from where we obtain (2.22).

An example of this case is shown in table 4.1 (case 2).

Example 4.1. For $n = 2$, $M = 12$, $V = 12000$; $n' = 3$, $M' = 13$, five cases are shown in table 4.1.

Tabelul 4.1 / Table 4.1

Cinci cazuri de aplicare a metodei Hamilton, paradoxul Noului stat /
Five cases of applying Hamilton method, New State paradox

Cazul/ Case	i	V_i	a_i	ΔV_i	x_i	V'_i	a'_i	$\Delta V'_i$	x'_i
1	1	10499	10	499	10	10499	10	500,5	10
	2	1501	1	501	2	1501	1	501,2	2
	3					998	0	998	1
2	1	10001	10	1	10	10001	10	6,4	10
	2	1999	1	999	2	1999	2	0,1	2
	3					993	0	993	1
3	1	10501	10	501	11	10501	10	577,9	11
	2	1499	1	499	1	1499	1	506,7	1
	3					900	1	900	1
4	1	10501	10	501	11	10501	10	424,1	10
	2	1499	1	499	1	1499	1	491,3	2
	3					1100	1	92,3	1
5	1	10499	10	499	10	10499	10	575,9	11
	2	1501	1	501	2	1501	1	508,7	1
	3					900	0	900	1

După cum se poate observa din tabelul 4.1, la aplicarea metodei Hamilton, în cazurile 1-3 paradoxul Noului stat nu are loc, iar în cele 4 și 5 – are loc.

5. Nonmonotonia metodei Hamilton la $n \geq 3$

După cum s-a văzut în s. 4, deja la $n = 2$ metoda Hamilton poate să nu fie imună la paradoxul Noului stat ($n' \geq 3$), unele exemple fiind prezentate în tabelul 4.1. Cu atât mai mult metoda Hamilton nu este imună la paradoxul Noului stat la $n \geq 3$. Să cercetăm situația cu imunitatea metodei Hamilton la paradoxul Alabama la $n \geq 3$.

Afirmația 5.1. La $n \geq 3$, metoda Hamilton poate să nu satisfacă cerințele (2.4) de monotonie la paradoxul Alabama.

Cazul $n = 3$. Într-adevăr, la $n = 3$, atât ΔM cât și $\Delta M'$ pot avea doar una din valorile 0, 1 sau 2.

1. Dacă $\Delta M = 0$, atunci în baza (2.15) are loc și (2.4). ▼

2. Dacă $\Delta M = 1$, atunci evident cel mai convenabil caz, pentru nesatisfacerea condițiilor (2.4), este cel, pentru care în condițiile (2.1) au loc inegalitățile

$$\Delta V_1 < \Delta V_2 < \Delta V_3, \quad (5.1)$$

ceea ce conduce la

$$\Delta x_1 = \Delta x_2 = 0, \Delta x_3 = 1, \quad (5.2)$$

și noul mandat să-i revină primului (sau celui de al doilea) partid, iar un mandat de la al treilea partid să fie preluat de cel de al doilea (sau de primul) partid.

2.1. În cazul $\Delta M' = 0$, în baza (2.15) are loc și (2.4). ▼

2.2. În cazul $\Delta M' = 1$ sau cel $\Delta M' = 2$, pentru ca să nu se îndeplinească (2.4), trebuie să aibă loc

$$a'_3 = a_3 \quad (5.3)$$

și, de asemenea, următoarele două condiții

As can be seen from table 4.1, when applying Hamilton method, the New State paradox does not occur in cases 1-3, and takes place – in cases 4 and 5.

5. No monotony of Hamilton method at $n \geq 3$

As seen in s. 4, already at $n = 2$ Hamilton method may not be immune to New State paradox ($n' \geq 3$), some examples being shown in table 4.1. Moreover, Hamilton method is not immune to New State paradox at $n \geq 3$. Let's examine the situation with immunity of Hamilton method to Alabama paradox at $n \geq 3$.

Proposition 5.1. At $n \geq 3$, Hamilton method may not satisfy requirements (2.4) of monotony to Alabama paradox.

Case $n = 3$. Indeed, at $n = 3$, both ΔM and $\Delta M'$ can have only one of the values 0, 1 or 2.

1. If $\Delta M = 0$, then basing on (2.15) also takes place (2.4). ▼

2. If $\Delta M = 1$, then obviously the most convenient case for failure to satisfy the conditions (2.4), is that, for which in conditions (2.1) occurs the inequalities

$$\Delta V_1 < \Delta V_2 < \Delta V_3, \quad (5.1)$$

which leads to

$$\Delta x_1 = \Delta x_2 = 0, \Delta x_3 = 1, \quad (5.2)$$

and the new seat to go to the first (or to the second) party, and a seat from the third party to be taken over by the second (or by the first) party.

2.1. In case of $\Delta M' = 0$, basing on (2.15) also takes place (2.4). ▼

2.2. In case of $\Delta M' = 1$ or that of $\Delta M' = 2$, for failure to satisfy (2.4), must take place

$$a'_3 = a_3 \quad (5.3)$$

and also the following two conditions

$$\Delta W'_1 > \Delta V'_3, \Delta W'_2 > \Delta V'_3, \quad (5.4)$$

unde $\Delta W'_i = V_i - a_i Q', i = 1..3$.

Din (5.1) avem

$$\begin{cases} \Delta V_1 = V_1 - a_1 Q < \Delta V_3 = V_3 - a_3 Q \\ \Delta V_2 = V_2 - a_2 Q < \Delta V_3 = V_3 - a_3 Q \end{cases} \quad (5.5)$$

sau

$$\begin{cases} V_1 - V_3 < (a_1 - a_3) Q \\ V_2 - V_3 < (a_2 - a_3) Q. \end{cases} \quad (5.6)$$

Totodată, din (5.4) obținem

$$\begin{cases} \Delta W'_1 = V_1 - a_1 Q' > \Delta V'_3 = V_3 - a_3 Q' \\ \Delta W'_2 = V_2 - a_2 Q' > \Delta V'_3 = V_3 - a_3 Q' \end{cases}$$

sau, ținând cont de (2.18),

$$\begin{cases} V_1 - V_3 > (a_1 - a_3) Q' = (a_1 - a_3) Q M / (M + 1) \\ V_2 - V_3 > (a_2 - a_3) Q' = (a_2 - a_3) Q M / (M + 1). \end{cases} \quad (5.7)$$

Îmbinând (5.4) și (5.5), obținem condițiile neîndeplinirii (2.4) la $n = 3$ și $\Delta M = 1$

$$\begin{cases} \frac{M}{M+1} < \frac{V_1 - V_3}{Q(a_1 - a_3)} < 1 \\ \frac{M}{M+1} < \frac{V_2 - V_3}{Q(a_2 - a_3)} < 1 \end{cases} \quad (5.8)$$

sau

$$\begin{cases} M < \frac{V(a_1 - a_3)}{V_1 - V_3} < M + 1 \\ M < \frac{V(a_2 - a_3)}{V_2 - V_3} < M + 1. \end{cases} \quad (5.9)$$

3. Dacă $\Delta M = 2$, adică $\Delta V_1 + \Delta V_2 + \Delta V_3 = 2Q$, atunci evident cel mai convenabil caz, pentru nesatisfacerea cerințelor (2.4), este cel, pentru care au loc inegalitățile

$$\Delta V_2 < \Delta V_3 < \Delta V_1, \Delta V_1 > 2Q/3, \Delta V_3 > Q/2, \quad (5.10)$$

ceea ce conduce la

$$\Delta x_1 = \Delta x_3 = 1, \Delta x_2 = 0 \quad (5.11)$$

și noul mandat să-i revină primului (sau celui de al doilea) partid, iar un mandat de la al treilea partid să fie preluat de cel de al doilea (sau de primul) partid. Totodată, nesatisfacerea cerințelor (2.4) poate fi doar dacă are loc (5.3) și, ținând cont de (2.1) și (5.10) (inclusiv în sensul că $\Delta V_1 + \Delta V_3 > 7Q/6 > Q$, $\Delta V_2 < \Delta V_3 < \Delta V_1$ și $V_1 > V_3$), de asemenea, dacă

$$a'_1 = a_1 + 1. \quad (5.12)$$

3.1. Dacă $\Delta M' = 0$, atunci ținând cont de (2.15) are loc și (2.4). ▼

3.2. În cazul $\Delta M' = 1$, adică $\Delta V'_1 + \Delta V'_2 + \Delta V'_3 = Q'$, nu poate fi nici

$$\Delta W'_1 > \Delta V'_3, \Delta W'_2 > \Delta V'_3, \quad (5.4)$$

where $\Delta W'_i = V_i - a_i Q', i = 1..3$.

From (5.1) we have

$$\begin{cases} \Delta V_1 = V_1 - a_1 Q < \Delta V_3 = V_3 - a_3 Q \\ \Delta V_2 = V_2 - a_2 Q < \Delta V_3 = V_3 - a_3 Q \end{cases} \quad (5.5)$$

or

$$\begin{cases} V_1 - V_3 < (a_1 - a_3) Q \\ V_2 - V_3 < (a_2 - a_3) Q. \end{cases} \quad (5.6)$$

At the same time, from (5.4) we obtain

$$\begin{cases} \Delta W'_1 = V_1 - a_1 Q' > \Delta V'_3 = V_3 - a_3 Q' \\ \Delta W'_2 = V_2 - a_2 Q' > \Delta V'_3 = V_3 - a_3 Q' \end{cases}$$

or, taking into account of (2.18),

Combining (5.4) and (5.5), we obtain the conditions for the failure of satisfying (2.4) at $n = 3$ and $\Delta M = 1$

$$\begin{cases} \frac{M}{M+1} < \frac{V_1 - V_3}{Q(a_1 - a_3)} < 1 \\ \frac{M}{M+1} < \frac{V_2 - V_3}{Q(a_2 - a_3)} < 1 \end{cases} \quad (5.8)$$

or

$$\begin{cases} M < \frac{V(a_1 - a_3)}{V_1 - V_3} < M + 1 \\ M < \frac{V(a_2 - a_3)}{V_2 - V_3} < M + 1. \end{cases} \quad (5.9)$$

3. If $\Delta M = 2$, i.e. $\Delta V_1 + \Delta V_2 + \Delta V_3 = 2Q$, then obviously the most convenient case, for the failure of satisfying requirements (2.4), is that, for which occur the inequalities

$$\Delta V_2 < \Delta V_3 < \Delta V_1, \Delta V_1 > 2Q/3, \Delta V_3 > Q/2, \quad (5.10)$$

that leads to

$$\Delta x_1 = \Delta x_3 = 1, \Delta x_2 = 0 \quad (5.11)$$

and the new seat to go to the first (or to the second) party, and a seat from the third party to be taken over by the second (or by the first) party. However, the failure of satisfying the requirements (2.4) can take place only if (5.3) and, in view of (2.1) and (5.10) (including the meaning of $\Delta V_1 + \Delta V_3 > 7Q/6 > Q$, $\Delta V_2 < \Delta V_3 < \Delta V_1$ and $V_1 > V_3$), also if

$$a'_1 = a_1 + 1. \quad (5.12)$$

3.1. If $\Delta M' = 0$, then taking into account (2.15) also takes place (2.4). ▼

3.2. In case of $\Delta M' = 1$, i.e. $\Delta V'_1 + \Delta V'_2 + \Delta V'_3 = Q'$, there cannot be both either

$\Delta V_1' > \Delta V_3'$ și nici $\Delta V_2' > \Delta V_3'$, deoarece (vezi (5.10)) $\Delta V_3 > Q/2$ și $\Delta V_3' > \Delta V_3$, deci $\Delta V_3' > Q/2$. Astfel, chiar dacă $a_2' = a_1 + 1$, oricum $\Delta x_3' = 1$ și are loc (2.4). ▼

3.3. În cazul $\Delta M' = 2$, adică $\Delta V_1' + \Delta V_2' + \Delta V_3' = 2Q'$, are loc

$$a_2' = a_2. \quad (5.13)$$

Într-adevăr, la $a_2' = a_2 + 1$, ar fi $\Delta V_1' + \Delta V_2' + \Delta V_3' = V_1 - (a_1 + 1)Q' + V_2 - (a_2 + 1)Q' + V_3 - a_3Q' = V_1 + V_2 + V_3 - Q'(a_1 + a_2 + a_3 + 2) = V - MQ' = (M + 1)Q' - MQ' = Q'$, ceea ce contravine cazului $\Delta M' = 2$, căruia îi corespunde $\Delta V_1' + \Delta V_2' + \Delta V_3' = 2Q'$.

Astfel, în condițiile (5.10)-(5.13), pentru ca să nu se îndeplinească (2.4), trebuie să aibă loc (5.3) și următoarele două condiții

$$\Delta V_1' > \Delta V_3', \Delta V_2' > \Delta V_3'. \quad (5.14)$$

Din (5.10) avem

$$\begin{cases} \Delta V_1 = V_1 - a_1Q > \Delta V_3 = V_3 - a_3Q \\ \Delta V_2 = V_2 - a_2Q < \Delta V_3 = V_3 - a_3Q \end{cases}$$

sau

$$\begin{cases} V_1 - V_3 > (a_1 - a_3)Q \\ V_2 - V_3 < (a_2 - a_3)Q. \end{cases} \quad (5.15)$$

Totodată, din (5.14), luând în considerație (5.12) și (5.13), obținem

$$\begin{cases} \Delta V_1' = V_1 - (a_1 + 1)Q' > \Delta V_3' = V_3 - a_3Q' \\ \Delta V_2' = V_2 - a_2Q' > \Delta V_3' = V_3 - a_3Q' \end{cases}$$

sau, ținând cont de (2.18),

$$\begin{cases} V_1 - V_3 > (a_1 - a_3 + 1)Q' = (a_1 - a_3 + 1)QM / (M + 1) \\ V_2 - V_3 > (a_2 - a_3)Q' = (a_2 - a_3)QM / (M + 1). \end{cases} \quad (5.16)$$

Îmbinând (5.15) și (5.16), obținem

$$\begin{cases} V_1 - V_3 > Q \max\{a_1 - a_3, (a_1 - a_3 + 1)M / (M + 1)\} \\ \frac{M}{M + 1} < \frac{V_2 - V_3}{Q(a_2 - a_3)} < 1. \end{cases} \quad (5.17)$$

În același timp, avem $(a_1 - a_3 + 1)M / (M + 1) = M / (M + 1) + M(a_1 - a_3) / (M + 1) > (a_1 - a_3) / (M + 1) + M(a_1 - a_3) / (M + 1) = a_1 - a_3$. Astfel, condițiile (5.17) de neîndeplinire a cerințelor (2.4) la $n = 3$ și $\Delta M = 2$ se reduc la

$\Delta V_1' > \Delta V_3'$ nor $\Delta V_2' > \Delta V_3'$, because (see (5.10)) $\Delta V_3 > Q/2$ and $\Delta V_3' > \Delta V_3$, so $\Delta V_3' > Q/2$. Thus, even if there is $a_2' = a_1 + 1$, anyway $\Delta x_3' = 1$ and occurs (2.4). ▼

3.3. In case of $\Delta M' = 2$, ie $\Delta V_1' + \Delta V_2' + \Delta V_3' = 2Q'$, takes place

$$a_2' = a_2. \quad (5.13)$$

Really, at $a_2' = a_2 + 1$, it would be $\Delta V_1' + \Delta V_2' + \Delta V_3' = V_1 - (a_1 + 1)Q' + V_2 - (a_2 + 1)Q' + V_3 - a_3Q' = V_1 + V_2 + V_3 - Q'(a_1 + a_2 + a_3 + 2) = V - MQ' = (M + 1)Q' - MQ' = Q'$, which is contrary to the case $\Delta M' = 2$, to which corresponds $\Delta V_1' + \Delta V_2' + \Delta V_3' = 2Q'$.

Thus, in conditions (5.10)-(5.13), for not to fulfil (2.4) must occur (5.3) and the following two conditions

$$\Delta V_1' > \Delta V_3', \Delta V_2' > \Delta V_3'. \quad (5.14)$$

From (5.10) we have

$$\begin{cases} \Delta V_1 = V_1 - a_1Q > \Delta V_3 = V_3 - a_3Q \\ \Delta V_2 = V_2 - a_2Q < \Delta V_3 = V_3 - a_3Q \end{cases}$$

or

$$\begin{cases} V_1 - V_3 > (a_1 - a_3)Q \\ V_2 - V_3 < (a_2 - a_3)Q. \end{cases} \quad (5.15)$$

Moreover, from (5.14), taking into account (5.12) and (5.13), we obtain

$$\begin{cases} \Delta V_1' = V_1 - (a_1 + 1)Q' > \Delta V_3' = V_3 - a_3Q' \\ \Delta V_2' = V_2 - a_2Q' > \Delta V_3' = V_3 - a_3Q' \end{cases}$$

or, taking into account (2.18),

$$\begin{cases} V_1 - V_3 > QM(a_1 - a_3 + 1)/(M + 1) \\ \frac{M}{M+1} < \frac{V_2 - V_3}{Q(a_2 - a_3)} < 1 \end{cases}$$

sau

$$\begin{cases} \frac{V(a_1 - a_3 + 1)}{V_1 - V_3} < M + 1 \\ M < \frac{V(a_2 - a_3)}{V_2 - V_3} < M + 1 \end{cases} \quad \blacktriangledown \quad (5.18)$$

Îmbinând (5.9) și (5.18), obținem condițiile de neîndeplinire a cerințelor (2.4) la $n = 3$

$$\begin{cases} M < \frac{V(a_1 - a_3)}{V_1 - V_3} < M + 1, \text{ la } \Delta M = 1 \\ \frac{V(a_1 - a_3 + 1)}{V_1 - V_3} < M + 1, \text{ la } \Delta M = 2 \\ M < \frac{V(a_2 - a_3)}{V_2 - V_3} < M + 1. \end{cases} \quad (5.19)$$

Toate cele trei condiții din (5.19) pot avea loc. $\blacktriangledown$
Cazul $n > 3$. La $n > 3$, se extinde, față de cazul $n = 3$, gama de situații, în care, la creșterea numărului de mandate, se satisfac cerințele, inclusiv similare celor (5.19), de preluare de către unele partide de mandate de la alte partide. $\blacksquare$

Exemplul 5.1. Fie: $n = 3, M = 203, Q = 50, V_1 = 5066, V_2 = 5016, V_3 = 68$. De verificat dacă are loc paradoxul Alabama la $M = 204$.

Ținând cont că $a_i = \lfloor V_i/Q \rfloor$, avem: $a_1 = 101, a_2 = 100$ și $a_3 = 1$; $\Delta M = 1$. De asemenea, $V = 5066 + 5016 + 68 = 10150$ și, deoarece (vezi (1.11)) $Q' = QM/(M+1) = 50 \cdot 203/204 = 5075/102$, avem: $a_1' = \lfloor V_1/Q' \rfloor = 101, a_2' = \lfloor V_2/Q' \rfloor = 100$ și $a_3' = \lfloor V_3/Q' \rfloor = 1; \Delta M' = 2$.

Condițiile (5.19) obțin forma

$$\begin{cases} 203 < \frac{10150(101-1)}{5066-68} \approx 203,0812 < 204 \\ 203 < \frac{10150(100-1)}{5016-68} \approx 203,0821 < 204 \end{cases}$$

și se satisfac, deci nu ar trebui să se îndeplinească cerințele (2.4).

Să verificăm îndeplinirea cerințelor (2.4). Avem:

$$\begin{aligned} \Delta V_1 &= V_1 - a_1 Q = 5066 - 101 \cdot 50 = 16; \\ \Delta V_2 &= V_2 - a_2 Q = 5016 - 100 \cdot 50 = 16; \\ \Delta V_3 &= V_3 - a_3 Q = 68 - 1 \cdot 50 = 18. \end{aligned}$$

Deci $\Delta x_1 = \Delta x_2 = 0, \Delta x_3 = 1$ și

$$x_1 = a_1 + \Delta x_1 = 101, x_2 = a_2 + \Delta x_2 = 100, x_3 = a_3 + \Delta x_3 = 2. \quad (5.20)$$

$$\begin{cases} V_1 - V_3 > QM(a_1 - a_3 + 1)/(M + 1) \\ \frac{M}{M+1} < \frac{V_2 - V_3}{Q(a_2 - a_3)} < 1 \end{cases}$$

or

$$\begin{cases} \frac{V(a_1 - a_3 + 1)}{V_1 - V_3} < M + 1 \\ M < \frac{V(a_2 - a_3)}{V_2 - V_3} < M + 1 \end{cases} \quad \blacktriangledown \quad (5.18)$$

Combining (5.9) and (5.18), we obtain the conditions of failure of requirements (2.4) at $n = 3$

$$\begin{cases} M < \frac{V(a_1 - a_3)}{V_1 - V_3} < M + 1, \text{ at } \Delta M = 1 \\ \frac{V(a_1 - a_3 + 1)}{V_1 - V_3} < M + 1, \text{ at } \Delta M = 2 \\ M < \frac{V(a_2 - a_3)}{V_2 - V_3} < M + 1. \end{cases} \quad (5.19)$$

All three terms in (5.19) can take place. $\blacktriangledown$
Case $n > 3$. At $n > 3$, extends, as against the case $n = 3$, the range of situations in which, to the increase of the number of seats, are satisfied the requirements, including similar to the (5.19) ones, of takeover by some parties of seats from other parties. $\blacksquare$

Example 5.1. Let: $n = 3, M = 203, Q = 50, V_1 = 5066, V_2 = 5016, V_3 = 68$. To verify if Alabama paradox occurs at $M = 204$.

Taking into account that $a_i = \lfloor V_i/Q \rfloor$, we have: $a_1 = 101, a_2 = 100$ and $a_3 = 1$; $\Delta M = 1$. Also, $V = 5066 + 5016 + 68 = 10150$ and, because (see (1.11)) $Q' = QM/(M+1) = 50 \cdot 203/204 = 5075/102$, we have: $a_1' = \lfloor V_1/Q' \rfloor = 101, a_2' = \lfloor V_2/Q' \rfloor = 100$ și $a_3' = \lfloor V_3/Q' \rfloor = 1; \Delta M' = 2$.

Conditions (5.19) obtain the form

$$\begin{cases} 203 < \frac{10150(101-1)}{5066-68} \approx 203,0812 < 204 \\ 203 < \frac{10150(100-1)}{5016-68} \approx 203,0821 < 204 \end{cases}$$

and are satisfied, so it should not satisfy the requirements (2.4).

Let's check the requirements (2.4). We have:

$$\begin{aligned} \Delta V_1 &= V_1 - a_1 Q = 5066 - 101 \cdot 50 = 16; \\ \Delta V_2 &= V_2 - a_2 Q = 5016 - 100 \cdot 50 = 16; \\ \Delta V_3 &= V_3 - a_3 Q = 68 - 1 \cdot 50 = 18. \end{aligned}$$

So $\Delta x_1 = \Delta x_2 = 0, \Delta x_3 = 1$ și

$$x_1 = a_1 + \Delta x_1 = 101, x_2 = a_2 + \Delta x_2 = 100, x_3 = a_3 + \Delta x_3 = 2. \quad (5.20)$$

<p>De asemenea:</p> $\Delta V'_1 = V_1 - a_1 Q' = 5066 - 101 \cdot 5075/102 = 5066 - 101 \cdot 5075/102 \approx 40,75;$ $\Delta V'_2 = V_2 - a_2 Q' = 5016 - 100 \cdot 5075/102 \approx 40,51;$ $\Delta V'_3 = V_3 - a_3 Q' = 68 - 1 \cdot 5075/102 \approx 18,25.$ <p>Deci $\Delta x'_1 = \Delta x'_2 = 1, \Delta x'_3 = 0$ și</p> $x'_1 = a'_1 + \Delta x'_1 = 102, x'_2 = a'_2 + \Delta x'_2 = 101, x'_3 = a'_3 + \Delta x'_3 = 1. \quad (5.21)$ <p>Comparând (5.20) și (5.21), se constată neîndeplinirea cerințelor (2.4) și anume $x'_3 = 1 < x_3 = 2$, deci are loc paradoxul Alabama. ■</p>	<p>Also:</p> $\Delta V'_1 = V_1 - a_1 Q' = 5066 - 101 \cdot 5075/102 = 5066 - 101 \cdot 5075/102 \approx 40,75;$ $\Delta V'_2 = V_2 - a_2 Q' = 5016 - 100 \cdot 5075/102 \approx 40,51;$ $\Delta V'_3 = V_3 - a_3 Q' = 68 - 1 \cdot 5075/102 \approx 18,25.$ <p>So $\Delta x'_1 = \Delta x'_2 = 1, \Delta x'_3 = 0$ and</p> $x'_1 = a'_1 + \Delta x'_1 = 102, x'_2 = a'_2 + \Delta x'_2 = 101, x'_3 = a'_3 + \Delta x'_3 = 1. \quad (5.21)$ <p>Comparing (5.20) and (5.21), one can found a non-compliance with requirements (2.4), namely $x'_3 = 1 < x_3 = 2$, so the Alabama paradox occurs. ■</p>
--	--

6. Concluzii

La creșterea numărului total de mandate cu o unitate, cota de jos poate crește cu cel mult o unitate. Metoda Divizor liniar general este imună la paradoxurile Alabama, al Populației și al Noului stat. De asemenea, la $n = 2$ metodele Hamilton și Mixtă sunt imune la paradoxurile Alabama și cel al Populației; mai mult ca atât, metoda Mixtă este imună și la paradoxul Noului stat. La $n \geq 3$, metoda Hamilton poate să nu satisfacă cerințele (2.4) de monotonie la paradoxul Alabama.

6. Conclusions

When increasing the total number of seats by one unit, the lower quota can increase by at most one. General Linear Divisor method is immune to Alabama, of New State and of Population paradoxes. Also, at $n = 2$ Hamilton and Mixed methods are immune to Alabama and of Population paradoxes; moreover, the Mixed method is immune to New State paradox, too. At $n \geq 3$, Hamilton method may not satisfy the requirements (2.4) of monotony to Alabama paradox.

Referințe / References:

1. BOLUN, I. *Seats allocation in party-list election*// *Economica*, nr.2(76)/2011. – Chișinău: Editura ASEM.
2. GALLAGHER, M. *Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems*// *Electoral Studies* (1991), 10:1, pp. 33-51.
3. TANNENBAUM, P. *Excursions in Modern Mathematics*, Seventh Edition. Pearson, 2008, 704 p.
4. ROBINSON, F. *The Alabama Paradox. Teaching Mathematics and its Applications*, 1982, vol. 1, Issue 2, pp. 69-72.
5. BOLUN, I. *Disproporționalitatea deciziilor multiopționale cu reprezentare proporțională. În: Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii, confer. șt. intern., 28-29 sept. 2012. Vol. I. – Chișinău: Editura ASEM, 2012. – p. 20-24. ISBN 978-9975-75-627-3. (0,5 c.a.)*
6. BOLUN, I. *Disproporționalitatea unor reguli "voturi-decizie" în sisteme RP // ASEM: 20 de ani de ascensiune. – Chișinău: Editura ASEM, 2011.*
7. BOLUN, I. *"Votes-decision" monotone method in PR systems*. In: *Economica*, nr.4(78)/2011. – Chișinău: Editura ASEM. – p. 108-117 (0,5 c.a)

**INTERFERENȚA DINTRE
PREȚURILE INTERNAȚIONALE
LA PETROL ȘI PARITATEA
MONEDEI NAȚIONALE ÎN
EVOLUȚIA PREȚURILOR
INTERNE LA COMBUSTIBILI
(CAZUL REPUBLICII MOLDOVA)**

Drd. Olga GANCEARUC, ASEM

Această lucrare reprezintă o scurtă descriere a evoluției prețurilor interne la combustibili, prin prisma interferenței dintre prețurile internaționale la petrol și paritatea monedei naționale. Având în vedere ponderea semnificativă a motorinei în volumul de combustibili, în Republica Moldova, calculele pentru analiză s-au bazat pe această variabilă. Datele sunt analizate pentru perioada 2009-2013 și debutează cu o analiză a dinamicii componentelor prețului motorinei, precum costul materiei prime, acciza, TVA și veniturile companiei. Rezultatul analizei în cauză constă în cuantificarea contribuției prețurilor internaționale la petrol, la evoluția prețurilor interne ale motorinei. Însă, dat fiind faptul că costul materiei prime importate înregistrează adițional fluctuații aferente cursului valutar, în a doua parte a lucrării, s-a studiat și subiectul aferent influenței cursului de schimb MDL/USD în formarea prețurilor la motorină.

Cuvinte-cheie: Brent, cotații Platt's, preț de import al combustibililor, preț de vânzare al combustibililor, curs de schimb, acciza la carburanți, TVA

JEL: B16, B23, C01, C5, C67

1. Introducere

Având în vedere importanța prețurilor la petrol în formarea inflației și a activității economice, analiza și prognoza precisă a prețului petrolului este esențială pentru factorii de decizie politică [1, pagina 2]. Este cunoscut faptul că dependența Republicii Moldova de resursele energetice din afara țării este semnificativă și faptul că nicio economie nu-și poate urma cursul firesc, lipsindu-se de resursele energetice. De aceea, economia Republicii Moldova este foarte sensibilă la fluctuațiile pieței în cauză din exterior. Totodată, s-a format, deja, un obicei în căutarea unor motive interne pentru variația prețurilor la combustibili, ca, de exemplu, cursul de schimb sau taxele fiscale, importanța atribuită acestora fiind, uneori, excesivă.

În această lucrare, se încearcă anume să se elucideze, care sunt acele variabile care formează prețurile la combustibili și care este ponderea lor în dinamica acestora. Rezultatele studiului în cauză ar trebui să releve variabilele care necesită o atenție mai deosebită în analize, modelare sau prognoză.

De asemenea, în lucrarea dată, se încearcă o delimitare a factorilor interni și externi de influență a formării prețurilor la combustibili. Baza acestui exercițiu

**INTERFERENCE BETWEEN OIL
INTERNATIONAL PRICE AND
NATIONAL CURRENCY PARITY
IN DOMESTIC FUEL PRICE
EVOLUTION
CASE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

PhD student Olga GANCEARUC, ASEM

This paper is a brief description of the evolution of domestic prices of fuel through the interference of international oil prices and national currency parity. Given the significant share of diesel in fuel volume in the Republic of Moldova, in this analysis the calculations were based on this variable. Data are analyzed for the period 2009-2013 and begins with an analysis of the dynamic components of diesel prices as raw material costs, excise, VAT and company revenue. The result of that analysis represents quantification of the international oil prices contribution to domestic oil price developments. However, since the cost of imported raw materials records additional fluctuations related to exchange rate in the second part of this paper is studied the subject related with the influence of the MDL/USD exchange rate in diesel pricing.

Key words: Brent, Platt's quotations, fuel import price, fuel retail price, exchange rate, fuel excise, VAT

JEL: B16, B23, C01, C5, C67

1. Introduction

Given the importance of oil prices in driving inflation and economic activity, accurately analyzing and forecasting the price of oil is key to policy makers [1, page 2]. It is known that Moldova's dependence on energy resources from abroad is significant and that no economy can follow a normal course when there is lack of natural energy resources. Therefore, the Moldovan economy is very sensitive to external market fluctuations. Also, it was formed a habit for looking for internal reasons for the changes in fuel prices, such as exchange rates or tax charges, and the importance attributed to them is sometimes excessive.

This paper attempts to examine what exactly are those variables that form fuel prices and what are the dynamics of their weights in the price. Results of this study should reveal the variables which require special attention in the analysis, modeling and forecasting.

Also, the present paper attempts a mapping of internal and external factors influence in the formation of fuel sale prices. The basis of this

constă în întrebarea: în ce proporție dinamica prețurilor la combustibili se datorează evoluției internaționale a prețurilor la resursele energetice sau fluctuației cursului de schimb?

Din graficul de mai jos, se observă prelevanța motorinei în cuantumul de combustibili și produse petroliere importate, de aceea, în această lucrare, calculele vor fi efectuate în baza datelor aferente prețurilor la motorină, rezultatele fiind asumate și pentru celelalte componente, însă, cu marja de eroare respectivă.

exercise is the question: What determines the dynamics of fuel prices most, the international changes in energy prices or the exchange rate fluctuations?

Figure 1 shows the prevalence in the amount of diesel in the imported fuels products, so, this paper will contain calculations based on data related to diesel prices, and conclusions made for other components containing the related march of error.

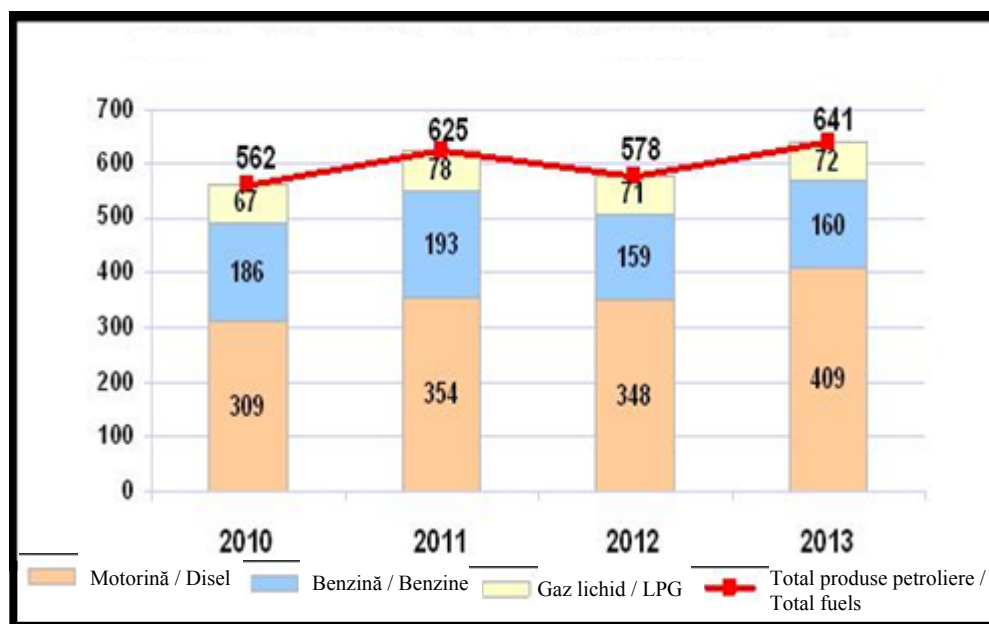

Figura 1. Structura importurilor produselor petroliere în perioada 2010-2013, mii tone /
Figure 1. The structure of fuels imports for the period 2010-2013, ths. USD

Sursa: Raport privind piața produselor petroliere a Republicii Moldova în anul 2013 /
Source: ANRE report on the oil market of Moldova in 2013

2. Analiza evoluției componentelor structurale ale prețurilor la combustibili în Republica Moldova

Prețurile la combustibili sunt formate din următoarele componente:

- Costul materiei prime
- Impozitele (Acciza și TVA)
- Transportul și cheltuielile proprii
- Profitul companiilor

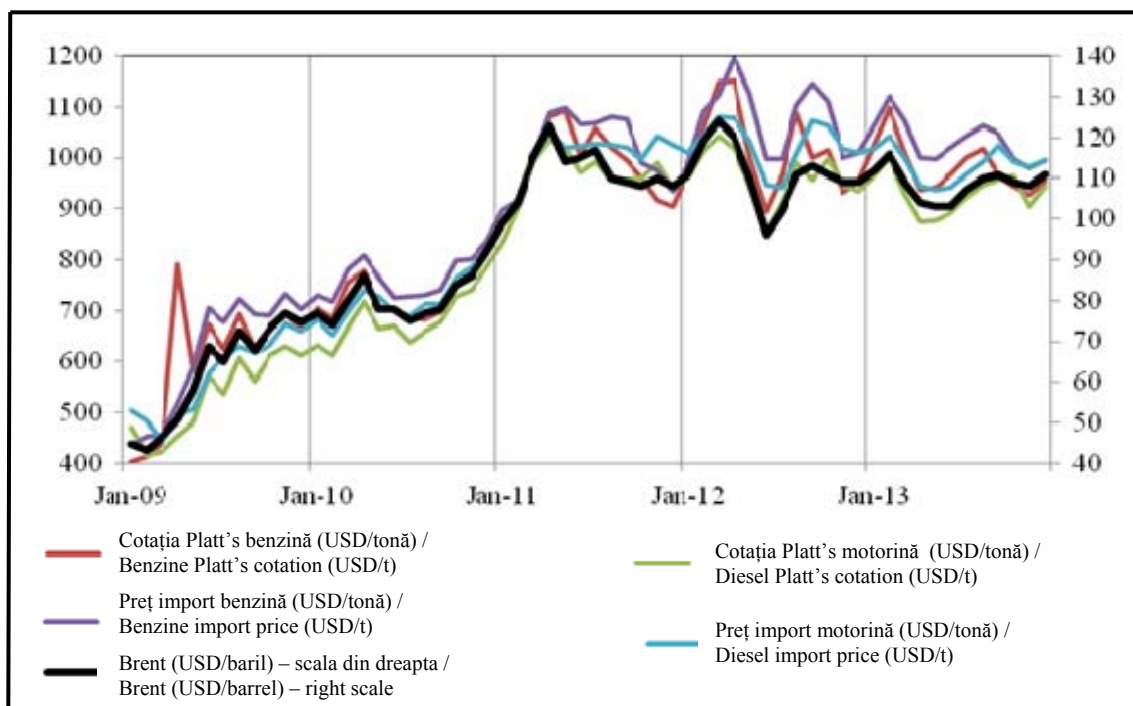
Costul materiei prime, reprezintă valoarea materiei importate și se reflectă atât în dolari SUA, cât și în lei moldovenești. Ca referință pentru evoluția costului materiei prime poate fi utilizat prețul petrolului, însă cea mai rezonabilă este utilizarea cotațiilor Platts pentru benzină și motorină. Din graficul de mai jos, pot fi observate traiectoriile similare ale prețurilor în cauză, însă, dată fiind dificultatea obținerii acestora, se optează pentru datele cele mai accesibile și cu cea mai mare frecvență.

2. Analysis of the fuel price structural components evolution in the Republic of Moldova

Fuel prices are formed from the following components:

- Cost of raw materials
- Taxes (excise and VAT)
- Transport and other expenditures
- Companies' profit

Cost of raw material represents the imported value and is reflected in U.S. dollars and also in MDL. For reference to changes in the cost of raw materials can be used the oil price, but the most reasonable is to use Platt's quotations for benzine and diesel. In Figure 2 can be observed similar patterns of prices in question, and given the difficulty in obtaining them, it's used to process the most affordable and highest frequency data.

Figura 2. Evoluția comparativă a prețului materiei prime, USD /
Figure 2. Comparative evolution of raw material prices

Sursa: Rapoartele ANRE privind piața produselor petroliere din RM, calculele autorului /
Source: ANRE reports on the oil market of Moldova, author's calculations

Taxa pe Valoarea Adăugată, în Republica Moldova, este de 20 la sută. Acciza la benzină și motorină, însă, necesită o analiză mai aprofundată, în ultimii ani, majorările la acestea fiind considerabile și constituind o sursă importantă de acumulare a veniturilor la bugetul de stat. Din tabelul de mai jos, se observă că, în anii 2010 și 2011, acciza la motorină a crescut cu câte 50.0 la sută, iar, în anul 2013, creșterea a fost de 10.9 la sută, comparativ cu anul precedent. Deși ritmurile în cauză par considerabile, acestea urmează o perioadă îndelungată în care acciza s-a menținut, astfel, nefiind urmat un plan logic de colectare a veniturilor în bugetul statului.

The value added tax in Moldova is 20.0 percent. The excise duty on petrol and diesel, however, requires further analysis in recent years, increases in which are significant and constitute an important source of income collection to the state budget. In the Table 1 is show that between 2010 and 2011, the excise duty on diesel has increased by 50.0 percent and in 2013 it increased by 10.9 percent compared to the previous year. Although those rates seem considerable, there was a long period in which the excise was keep on, so it wasn't followed a logical collection of state budget incomes.

Tabelul 1 / Table 1

Evoluția accizelor la motorină / Evolution of diesel excise

	Acciza motorină (MDL/tonă) / Diesel excise (MDL/t)	y-o-y % / y-o-y %
2009	750.0	
2010	112.0	50.0
2011	1688.0	50.0
2012	1804.0	6.9
2013	2001.0	10.9

Sursa: Rapoartele ANRE privind piața produselor petroliere din RM, calculele autorului /
Source: ANRE reports on the oil market of Moldova, author's calculations

Dată fiind variația, de la o companie la alta și de la un an la altul, a cheltuielilor companiilor petroliere, iar prin rezultat și a profitului, am considerat că ar fi mai necesară

Given the variation from one company to another and from one year to other of the costs of the oil companies and in result of the profit, we felt it would be more useful to use a

utilizarea componentei compuse – venitul companiilor petroliere, care ar putea fi obținut prin formula:

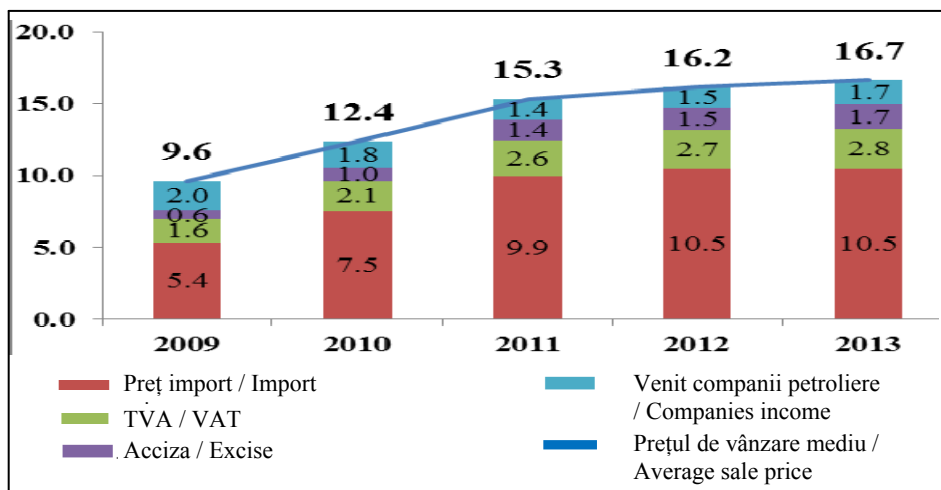
$$\text{Venitul companiei petroliere} = \text{Prețul de vânzare} - \text{Costul materiei prime} - \text{TVA} - \text{Acciza}$$

Astfel, din Rapoartele anuale privind piața produselor petroliere a Republicii Moldova, pentru anii 2009-2013, publicate de ANRE, se pot obține următoarele grafice:

composite component – oil companies' income, which could be obtained by the formula:

$$\text{Oil company income} = \text{Sale price} - \text{Cost of raw material} - \text{VAT} - \text{Excise}$$

Thus, from the annual reports on the oil market of the Republic of Moldova for 2009-2013 published by ANRE can be obtained the following graphs:

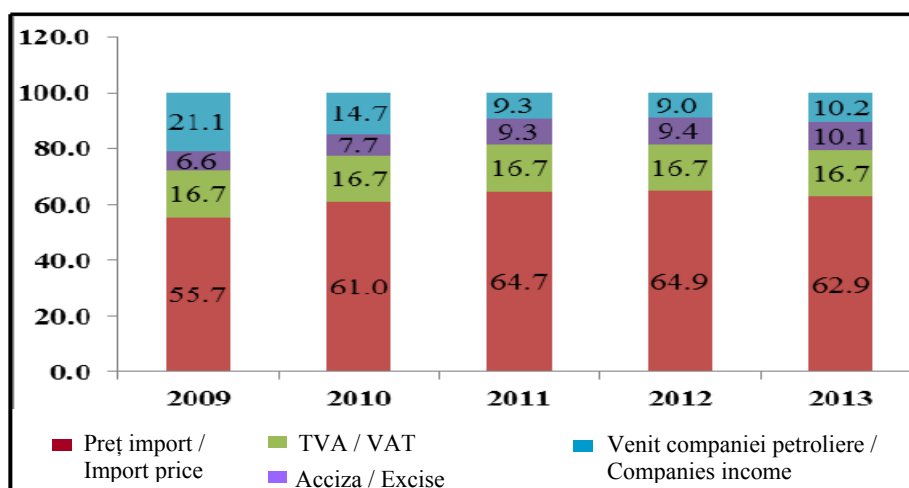

Figura 3. Evoluția componentelor formării prețului la motorină (MDL/litru) /
Figure 3. The evolution of the oil price components

Sursa: Rapoartele ANRE privind piața produselor petroliere din RM, calculele autorului /
Source: ANRE reports on the oil market of Moldova, author's calculations

Deși analiza repartizării pe componente ale prețului achitat pentru un litru de motorină oferă informații de valoare, în încercarea de a formula niște concluzii relevante, vom analiza și modificarea în timp a structurii (ponderile) prețului de vânzare a motorinei, de asemenea, prin reprezentare grafică:

Although the analysis of oil price components division offers value informations, in the atemp to formulate some relevant findings, we can analyze the dynamic of changes of structure (weights) of the diesel sale price, by the following representation:

Figura 4. Modificarea în timp a structurii prețului la motorină (%) /
Figure 4. The dynamic of structure's changing of diesel price (%)

Sursa: Rapoartele ANRE privind piața produselor petroliere din RM, calculele autorului /
Source: ANRE reports on the oil market of Moldova, author's calculations

Din graficele expuse mai sus, pot fi deduse următoarele concluzii:

1. Ponderea cea mai mare în formarea prețului de vânzare la motorină îi revine costului materiei prime (aproximativ 55-65%).
2. Cel mai mare impact asupra prețurilor de comercializare la combustibili (motorină), în ultimii 5 ani, l-a avut acciza (aproximativ 30% pe an).
3. Locul doi, în clasamentul impactului asupra formării prețurilor la combustibili (motorină), în ultimii 5 ani, îl ocupă costul materiei prime și, anume, prețul de import (aproximativ 20% pe an).
4. În ultimii 5 ani, veniturile companiilor petroliere sunt în ușoară scădere, iar ponderea acestora în prețul de vânzare s-a diminuat de aproximativ 2 ori. O explicație ar fi că, în urmă cu 5 ani, au fost efectuate investiții semnificative care sporeau costurile. Totodată, nu este exclus că, deși veniturile companiilor petroliere de la vânzarea motorinei sunt în ușoară scădere, acestea pot fi compensate din vânzarea altor derivate petroliere (benzină, gaz lichefiat etc.).

3. Analiza impactului cursului de schimb în formarea prețului de import la combustibili

Deși prețul de import al combustibililor depinde, în cea mai mare parte, de prețurile internaționale, cursul de schimb nu poate fi neglijat, deoarece are un aport relativ semnificativ la formarea prețurilor la combustibili. Astfel, o simplă analiză statistică ne poate releva cu cât fiecare din cei doi factori analizați au contribuit la creșterea prețului variabilei endogene, care, în cazul nostru, este prețul de vânzare al motorinei.

Dacă presupunem că $y = x \cdot z$

unde:

y = preț import motorină (MDL/t)

x = MDL/USD

z = preț import motorină (USD/t)

atunci:

Creșterea absolută a prețului la motorină (MDL/tonă)

va fi: $\Delta y = y_1 - y_0$

Contribuția prețului de import al materiei prime la costul în lei al motorinei va fi: $\Delta y^x = x_0 \cdot (z_1 - z_0)$

Contribuția parității MDL/USD la creșterea costului în lei al motorinei va fi: $\Delta y^z = z_0 \cdot (x_1 - x_0)$

Rezultatele sunt incluse în tabelul de mai jos:

From the graphs above the following conclusions can be drawn:

1. The largest share in diesel sale price has the cost of raw material (about 55-65 %).
2. The biggest impact on diesel sale price during the last five years was driven by excise (approximately 30% per year)
3. On the second place in formation of diesel sale prices in the last five years has been the cost of raw material (about 20 % per year)
4. In the past five years, revenues of oil companies slightly decreased and their share in sales price decreased also, approximately twice. One explanation is that 5 years ago were made significant investments that led to an increase in the costs. However, it is possible that although the income from the sale of diesel for oil companies are slightly lower, they can be compensated from the sale of other oil products (benzine, LPG etc.)

3. Analysis of the exchange rate impact on fuel import price formation

Although import prices of fuels depend mostly on international prices, the exchange rate can't be neglected, with a relatively significant contribution to the formation of fuel prices. A simple statistical analysis can reveal us how each of the two analyzed factors contribute to the increase of the endogenous variable, which in our case is the MDL price of diesel.

If we assume that $y = x \cdot z$

where:

y – the diesel import price (MDL/t)

x – MDL/USD exchange rate

z – the diesel import price (USD/t)

then:

The absolute increase of the price of diesel (MDL/t) will be: $\Delta y = y_1 - y_0$

The contribution of imported raw material cost to the increase of MDL diesel cost will be: $\Delta y^x = x_0 \cdot (z_1 - z_0)$

The exchange rate contribution to the increase of diesel cost will be: $\Delta y^z = z_0 \cdot (x_1 - x_0)$

The results are listed in the table below:

Tabelul 2 / Table 2

**Rezultatele calculului aferente contribuțiilor factorilor analizați /
Results of the calculation of the contributions of the analyzed factors**

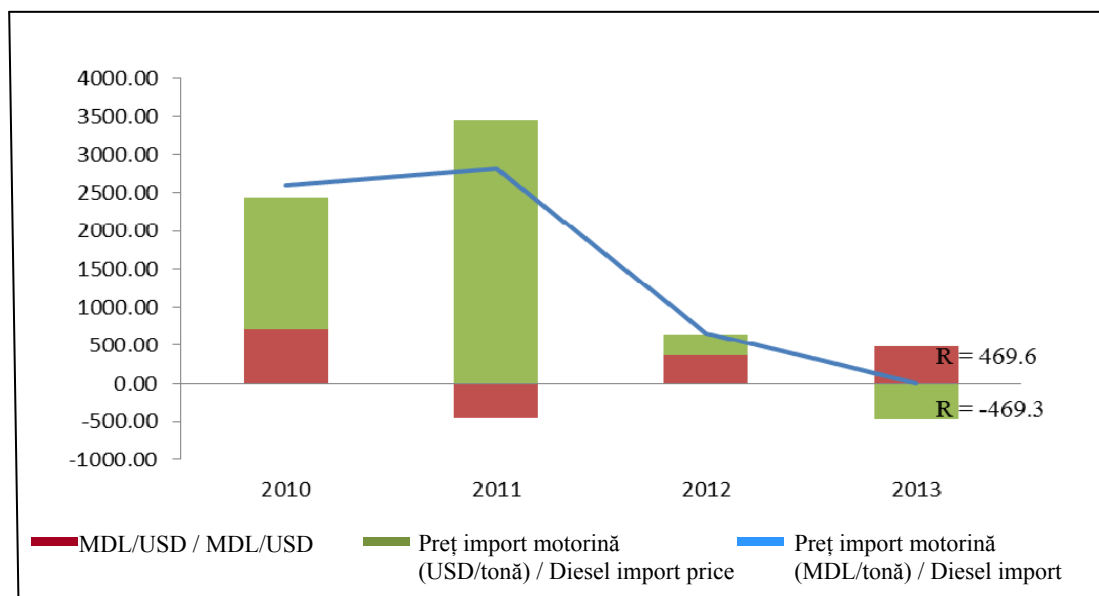
	Prețul de import la motorină (MDL/t) / Diesel import price (MDL/t)	MDL/USD / MDL/USD exchange rate	Prețul de import la motorină (USD/t) / Diesel import price (USD/t)	Creșterea absolută a prețului la motorină (MDL/t) / The absolute increase of diesel cost (MDL/t)	Contribuția prețului de import al materiei prime la costul în lei al motorinei / The contribution of imported raw material cost to the increase of MDL diesel cost	Contribuția parității MDL/USD la creșterea costului în lei al motorinei / The exchange rate contribution to the increase of MDL diesel cost
2009	6326.91	11.11	569.50			
2010	8948.14	12.37	723.42	2621.23	1709.95	911.28
2011	11763.67	11.74	1002.17	2815.53	3447.94	-632.40
2012	12419.26	12.11	1025.42	655.58	272.91	382.67
2013	12419.54	12.59	986.67	0.29	-469.32	469.60

Sursa: Rapoartele ANRE privind piața produselor petroliere din RM, calculele autorului /

Source: ANRE reports on the oil market of Moldova, author's calculations

Pentru o vizualizare mai clară a fenomenului, în graficul 5, sunt expuse aporturile modificării, de la un an la altul, a costului materiei prime de import și a fluctuației cursului de schimb. Cea mai vizibilă este situația din anul 2013, când diminuarea prețului internațional la motorină ar fi putut conduce la scăderea cu 469.3 MDL/tonă a costului materiei prime, fapt ce nu s-a întâmplat din cauza contrabalansării impactului cursului de schimb (deprecierea leului moldovenesc, în raport cu dolarul SUA, a contribuit la creșterea cu 469.6 MDL/tonă a costului materiei prime).

The results in the chart below showcases the contributions changes from year to year in the cost of imported raw material and fluctuations of exchange rate. The most visible is the situation in 2013, when the international price for diesel reduction could lead to a decrease of 469.3 MDL/t in the cost of raw materials, which never happened due to counterbalance from the impact of the exchange rate (MDL depreciation against the U.S. dollar contributed to the 469.6 MDL/t increase in the cost of raw materials).

Figura 5. Impactul cursului de schimb și al prețului de import asupra prețului de vânzare a motorinei /

Figure 5. Impact of exchange rate on the price of diesel

Sursa: Rapoartele ANRE privind piața produselor petroliere din RM, calculele autorului /

Source: ANRE reports on the oil market of Moldova, author's calculations

4. Concluzii

Combustibilii constituie o parte importantă în cursul economiei unei țări, deci, tot ce este relaționat cu aceasta ar trebui să-i preocupe atât economiști, cât și pe fiecare cetățean activ. Mai mult decât de diminuarea volumului rezervelor de combustibili din lume, noi suntem preocupați de prețurile în continuă creștere, doar pentru că, în fiecare zi, ne confruntăm cu următoarea realitate: prețurile la combustibili cresc foarte repede, chiar dacă, uneori, ne așteptăm, dimpotrivă, la o scădere. În această lucrare, s-a încercat să se familiarizeze cu factorii care contribuie la formarea prețului combustibilului în Republica Moldova și cu importanța contribuțiilor acestor factori. Acciza este factorul care, în ultimii ani, contribuie cel mai mult la creșterea prețului motorinei. Și aceasta e realitate, contribuția socială este parte a funcționării normale a unei economii. De asemenea, costul materiei prime este destul de important, pentru că Republica Moldova este, practic, o țară net importatoare. Deci, dacă dorim o analiză de calitate, este mai bine să se analizeze dacă creșterea sau scăderea prețurilor de combustibil este asociată cu dinamica prețurilor combustibililor, la nivel mondial, sau sunt un subiect al evoluției cursului de schimb.

4. Conclusions

Fuels are an important part of a country economy's course, so everything related should concern the economists and every active citizen. We are concerned about the increasing prices more than by the decreasing amount of fuels reserve in the world, just because every day we face the reality: the prices for fuels increase really fast, even if sometimes we expect a decrease. In this paper was tried to familiarize with the factors' that contribute to the fuel price formation in the Republic of Moldova, and with the importance of those factors contributions. The excise is the factor that in the last years has contributed at most to the increase of the diesel price. And that is reality, the social contribution is part of a country's economy normally functioning. Also, the cost of raw material are quite important, because Moldova is practically a net importer country. So, if we want to achieve a quality analysis, it's better to analyze if the increase or decrease in the fuel prices is related with the dynamics of global fuel prices or is a subject of exchange rate evolution.

Bibliografie/Bibliography:

1. Banca Centrală Europeană, Seria Documente de lucru nr 1735/septembrie 2014 "Prognostarea prețului petrolului Brent – abordarea timp-variație în prognoza de performanță", Cristiana Mănescu și Ine Van Robays
2. www.anre.md, ANRE, Rapoartele anuale privind piața petrolieră a Republicii Moldova, anii 2009-2013
3. GANCEARUC, Olga, „Analiza evoluției componentelor structurale ale prețurilor la combustibili în Republica Moldova”, *Simpozionul științific al tinerilor cercetători, Ediția XII, Colecție de articole, Volumul I, Editura ASEM, Chișinău, 2014*
4. www.asm.md, dr. hab., prof. Alexandru Stratan, dr. hab., prof. Vladimir Berzan „Ce se întâmplă de fapt pe piața produselor petroliere?”
5. www.rbk.ru – Cotațiile Futures privind Brent
6. www.imf.org – Date privind evoluția prețurilor internaționale la materiile prime

RECENZIE

la monografia

dr. hab., conf. univ. Sergu Baci

Pe 25 septembrie 2014, a avut loc un eveniment remarcabil pentru comunitatea academico-didactică a Republicii Moldova: a fost lansată monografia dlui **Sergiu Baci**, dr. hab. conf. univ., cu tema „**Paradigma managementului calității în instituțiile de învățământ superior**”.

Argumentele principale în favoarea aprecierii acestui eveniment drept cel mai însemnat sunt multiple. Mai întâi de toate, monografia dlui S. Baci denotă *conștientizarea* de către comunitatea academico-didactică a Republicii Moldova a *necesității* implementării managementului calității în instituțiile de învățământ superior (ÎS), în al doilea rând, monografia reprezintă *produsul* unei astfel de conștientizări și, anume, *paradigma* managementului calității în ÎS. Acestea au devenit posibile în baza unor cercetări profunde, efectuate de către dl S. Baci pe parcursul mai multor ani și soldate cu o lucrare ce cuprinde 437 de pagini, iar 313 surse bibliografice în patru limbi dovedesc atitudinea cea mai serioasă și circumspectă a autorului față de studierea realizărilor contemporane în domeniu.

Deosebita valoare teoretică a monografiei rezidă în faptul că autorul a sistematizat și a investigat în profunzime elementele structurale ale managementului calității în ÎS și, ca urmare, a formulat o paradigmă contemporană corespunzătoare. În contextul dat, un interes deosebit îl prezintă și abordarea evolutivă a conceptului de management al calității, deoarece contribuie la dinamicitatea paradigmei, și analiza comparativă a modelelor managementului calității – modelul european și cel american. Ținând cont, pe de-o parte, de vectorul strategic european al Republicii Moldova, pe de altă parte, de impactul globalizării, asociate cu cultura americană, asupra Moldovei, putem aprecia actualitatea acestor dimensiuni analitice în opera domnului S. Baci.

Concepția monografiei manifestă înaltă valoare a lucrării atât teoretică, cât și aplicativă. Pornind de la considerentele paradigmatică, autorul cercetează managementul proceselor specifice ÎS, o atenție specială fiind acordată procesului de evaluare a sistemului de management al calității, și finalizează lucrarea cu metodologia asigurării calității ofertei educaționale ce, deopotrivă, include recomandări de ordin general și procedee concrete.

O trăsătură distinctă și însemnată a monografiei dlui S. Baci constă și în faptul că ideile teoretice și recomandările practice au fost implementate și aprobate în unele ÎS, mai ales, în Academia de Studii Economice a Moldovei. În Anexele lucrării, sunt prezentate elaborările autorului în domeniul managementului calității în ÎS, care nu

REVIEW

Reference to the monographical work

Assoc. Prof., Ph.D. Hab. Sergiu Baci

On the 25th of September 2014 the academic and didactic community of the Republic of Moldova benefited with a remarkable event: there has been launched a monographical work “**The Paradigm of Quality Management at the Higher Education Institutions**”, the author of which is Associate Professor, Ph.D.hab. **Sergiu Baci**.

There are many arguments for appreciating this event as a considerable one. First and foremost, the Mr. Baci's monography refers to the fact that the academic and didactic community of the Republic of Moldova has become *aware* of the *necessity* of the quality management implementation to the Higher Education Institutions (HEIs); secondly, the monographic work is, in fact, a *product*, of such an awareness which has embodied in a *quality management paradigm* for the HEIs. These outcomes have become possible due to a profound research conducted by Mr. Baci for a number of years. The accomplished work contains 437 pages. The multiple and diverse bibliographical sources (313) in four languages prove the most serious, devoted and respectful attitude of the author to the study on the contemporary achievements in the domain.

An outstanding theoretical value of the monographical work is in not just systematization, but deep investigation of the structural elements of the quality management at the HEIs, followed by the formulation of a corresponding contemporary paradigm. In this context, evolution approach to the concept of quality management represents a special interest, due to its contribution to the dynamization of the paradigm. The comparative analysis of the European model of quality management and the American one is of no less importance if taken into account, on the one hand, an European strategic vector of the Republic of Moldova, on the other hand, the impact of globalization, often associated with an American culture, upon Moldova. Thus, such analytical dimensions of Mr. Baci's research have made it even more actual.

The conception of the monographic work manifests both its high theoretical value and the applicative one. Proceeding from the paradigmatic considerations, the author has investigated the specific management processes of the HEIs. A special attention has been paid to the evaluation process of the quality management system. The work has been finalized with a methodology for the education offer quality guarantee which, alongside with general recommendations, contains the particular and specific procedures.

A distinguished and remarkable feature of the monography of Mr. Baci is namely in the fact that the theoretical ideas and practical recommendations have been implemented and approved at some HEIs, especially at the Academy of Economic Studies of Moldova (AESM). In the Annexes of the work, are presented the author's elaborations related to the quality management at the HEIs which have

au fost doar implementate în ASEM, dar și au contribuit semnificativ la perfecționarea procesului didactic în această instituție de învățământ superior.

Deci, monografia dlui S. Baciuc reprezintă un aport considerabil atât la cercetarea problemelor în domeniul managementului calității în ÎS, cât și la sugerarea și aprobarea soluțiilor relevante, ceea ce permite ridicarea competitivității ÎS, în general, și a ASEM, în particular, în contextul participării Republicii Moldova la procesele regionalizării și globalizării economice, politice și culturale-educative.

Dr. hab. conf. univ. Zorina Șişcan (ASEM)

not just been implemented at the AESM but have contributed a lot to the improvement of the didactic process at this HEI.

Therefore, Mr. Baciuc's monographical work can be appreciated as a considerable effort and a great contribution to the investigation of the issues related to the quality management at the HEIs, as well as to the suggestion and verification of the relevant solutions which can benefit the HEIs with the increase of their competitiveness, in general, and the competitive capacities of the AESM, in particular, in the context of the participation of the Republic of Moldova in the regionalization and globalization of economic, political and cultural, educational processes.

Assoc. Prof., Dr. Hab., Zorina Shishcan (Șişcan)

RECENZIE

la monografia „PROBLEME ȘI TENDINȚE DE INOVARE ÎN DEZVOLTAREA REPUBLICII MOLDOVA: ASPECTUL REGIONAL”.

Universitatea de Stat din Comrat, 2014. 262 p. ISBN 978-9975-4266-4-0

Autor: doctor, conf. univ., Levitskaia Alla

REVIEW

PROBLEMS AND TENDENCIES OF INNOVATION DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: REGIONAL ASPECT.

Comrat State University, 2014. 262 p. ISBN 978-9975-4266-4-0

Author: PhD, Associate Prof. Levitskaia Alla

Realitățile situației economice actuale din Republica Moldova, provocările concurenței globale actualizează problemele dezvoltării potențialului inovator, nu numai la nivel macroeconomic, dar și la nivel regional.

Monografia în cauză constă din cinci capitole, dintre care primul este dedicat studiului de cercetare teoretic și metodologic al abordărilor cercetării dezvoltării economice inovatoare. Acest capitol analizează aspectele cercetate prin prisma abordării sistemului instituțional al dezvoltării economice inovatoare, care permite un studiu mai aprofundat al dezvoltării sistemului inovator la diferite nivele.

Autorul a încercat să facă legătura dintre schimbul de sisteme tehnologice în baza conceptelor lui I. Schumpeter, N. Kondratieva, G. Menș, S. Glaziev, cu studiul activității întreprinzătorilor în producere și implementarea inovațiilor tehnologice de bază – ale lui I. Schumpeter. Caracterizând teoriile care fac parte din varietățile tip de dezvoltare tip „catch-up”, autorul face o sistematizare a cercetărilor lui Rosenstein-Rodan, List F., May B., Johnson, Ch., Eisenstadt S., Beleaev E. etc., în scopul adaptării lor posibile la condițiile Republicii Moldova.

În lucrare, este argumentat modelul de interacțiune

Realities of the modern economic situation in the Republic of Moldova, the challenges of global competition actualize the questions for development of innovation potential, not only at the macro, but also on the regional level.

The reviewed book consists of five sections. The first is devoted to research of theoretical and methodological approaches of research in innovative economic development. It analyzes the issues considered through the prism of the system – institutional approach of innovative economic development that allows to further study of an innovative system at different levels.

The author has attempted to relate technological change orders based on the concepts from N. Kondratiev, I. Schumpeter, G. Mensch and C. Glazev, with the study of activity of entrepreneurs in the production and implementation of the basic technological innovation – J. Schumpeter. Characterizing the theory relating to the varieties of "catch-up" type of development, the author systematizes the research of Rosenstein-Rodan, F. List, B. May, Ch. Johnson, S. Eisenstadt, E. Belyaev and others with the purpose of their possible adaptation in the Republic of Moldova.

dintre cei mai importanți jucători ai sistemului național de inovare: stat, știință, afaceri și domeniul educației. Este accentuat rolul statului în dezvoltarea cadrului legislativ în domeniul standardizării, infrastructurii, precum și climatului instituțional și dezvoltarea instrumentelor de finanțare a cercetărilor și elaborărilor. Sunt dezvăluite abordările analizei sistemelor naționale de inovare, abordările metodologice la formarea unui sistem regional de inovare, principalele sale componente. A fost evaluat rolul transferului de tehnologii ca o sursă de independență economică și de creștere a regiunii, în condițiile economiei de tip „catch-up”.

În capitolul doi al monografiei, este expusă caracteristica dezvoltării inovaționale a Republicii Moldova prin analiza conceptelor existente ale sistemului național de inovare (Lundvall B., Freeman P., Nelson, North D., Asheim B., Isaksen A.) și studiul problemelor de dezvoltare eficientă a regiunilor cu dezvoltarea rolului rețelelor de cluster în dezvoltarea economiei inovaționale a Republicii Moldova.

Capitolul trei este dedicat studiului potențialului de inovare a întreprinderilor mici și mijlocii din UTA Găgăuzia: este expusă caracteristica generală a situației social-economice a UTA Găgăuzia, sunt evidențiate tendințele de dezvoltare a entităților de afaceri, sunt investigate necesitățile subiectelor de infrastructură – furnizori ai serviciilor de afaceri în domeniul inovării.

În capitolul patru, sunt prezentate rezultatele de evaluare a capacității activității de inovare a subiectelor IMM din UTA Găgăuzia, sunt expuse direcțiile de formare a sistemului regional de inovare bazându-se pe exemplul uneia din cele șase regiuni de dezvoltare ale „UTA Găgăuzia”. Capitolul se încheie cu citarea „Programul complex de dezvoltare a susținerii întreprinderilor mici și mijlocii cu orientare inovațională”, integrate la nivel regional.

Materialul din capitolul patru dezvăluie direcțiile de perfecționare a dezvoltării economiei regiunii în baza abordării de cluster. Prin intermediul analizei abordărilor teoretice ale studiului organizării de rețea a spațiului regional de inovare, autorul propune un model de sporire a potențialului inovațional în bază de clusterizare a domeniilor și sectoarelor economiei regionale.

O impresie pozitivă o face caracterul fundamental al lucrării studiate, cuprinderea largă a multiplelor aspecte ale problemelor studiate, făcând parte din tema actuală pentru etapa modernă de dezvoltare a RM.

Monografia în întregime și în particular toate părțile ei componente se caracterizează prin succesivitatea logică de exprimare, prin temeinicia argumentelor în demonstrarea justificării principiilor științifice propuse. O evaluare pozitivă o merită și următoarea particularitate a monografiei ca existența materialului real foarte interesant și amplu, colectat de către autor în decursul cercetării efectuate și a unui număr esențial de date statistice. Desigur, această particularitate poate constitui un rezultat al lucrului analitic enorm al autorului.

The model justifies the interaction of the major players in the national innovation system: government, science, business and education. Highlighted is the role of the state in the development of the legal framework in the field of standardization, infrastructure, and institutional climate, financing instruments, research and development.

Disclosed are approaches to the analysis of national innovation systems, methodological approaches to the formation of a regional innovation system and its main components. Also, discussed is the evaluation of the role of technology transfer as a major source of economic independence and growth of region in the economic conditions of "catching up" type.

The second section the monograph describes the innovation development in the Republic of Moldova through analysis of existing concepts of the National Innovation System (B. Lundvall, R. Freeman, D. Nelson, North, B. Asheim, A. Isaksen) and researches the problems of efficient regional development and identifying the role of cluster networks in the development of the innovation economy in the Republic of Moldova.

The third section is devoted to the investigation of innovation potential of small and medium-sized enterprises of the Autonomous Territorial Unit of Gagauzia. This section contains general characteristic about socio-economic status of Gagauzia, the tendencies of the innovation development of business entities, investigated needs of business services providers in the field of innovation.

Section four presents the results of the evaluation of internal innovation capacity of SMEs in ATU Gagauzia and presents the priority trends of regional innovation system as an example of one of the six regions of development – "ATU Gagauzia". The section concludes with complex description of "Small and Medium innovation-oriented Enterprises Development Programme" at the regional level.

The fifth section discloses directions for improving regional economic development based on the cluster approach. Through the analysis of theoretical approaches to the study of the network organization of regional innovation space, the author proposed a model of Enhance Innovation Capacity based on clustering of industries and sectors of regional economy.

The positive impression comes out the fundamental character of numerous aspects of the issues relevant to the actual modern development in Moldova. The book describes many directions that can serve as a basis for further research and improvement programs for regions' innovative development in Moldova.

The book as a whole, is characterized by a logical sequence of presentation, persuasiveness, arguments and evidence nominated in scientific propositions. It deserves a positive assessment thanks

Deosebit de remarcabilă este analiza particularităților procesului de transfer al inovațiilor din punct de vedere al deosebirilor interstatale și delimitării în noțiunile de „transfer” sau „spillover-ul” inovațiilor. Este argumentată importanța proceselor în cauză pentru dezvoltarea țărilor aflate în curs de dezvoltare, care nu dispun de potențial propriu pentru desfășurarea proceselor pe scară largă a cercetărilor și studiilor. În acest aspect, un deosebit interes îl prezintă modelele de transfer al inovațiilor de „import” și „transplantare”, care pot fi considerate elaborări ale autorului.

Mai ales sunt demne de remarcat acele părți ale monografiei care sunt dedicate construirii sistemului regional de inovare, în special, direcțiilor practice pentru îmbunătățirea climatului de inovare al UTA Găgăuzia. Acest program poate fi luat în considerare de viitoarea conducere a autonomiei pentru construirea unei „strategii de dezvoltare regională”. Analiza situației și a problemelor din această regiune este reprezentativă și, în același timp, este destul de specifică, prin care se manifestă ca una mai mult decât interesantă.

Cu toate acestea, studiind monografia recenzată din punct de vedere al economiei teoretice ca un domeniu științific, cred că este posibil să se constate că pasiunea autorului de teoriile schimbului structurilor tehnologice, de conceptul de „handicap al dezvoltării”, care nu este obiect de studiu în această lucrare. Nu sunt suficient abordate și alte metode de calcul al potențialului de inovare, care, posibil, ar putea fi aplicate în analiza și compararea acestui indicator în alte regiuni ale Republicii Moldova.

Dar, în ciuda comentariilor expuse, în general, lucrarea recenzată merită o evaluare pozitivă ca o lucrare fundamentală, dedicată temei de o mare actualitate și care conține mai multe manifestări de inovare științifică în studiul problemelor dezvoltării regionale inovatoare ale Republicii Moldova în baza UTA Găgăuzia

*Prof. univ. dr. hab. Galina Ulian,
Universitatea de Stat din Moldova*

to the presence of extensive and very interesting factual material, collected by the author in the course of the research, and containing a significant number of statistical data. Of course, this feature cannot be as a result of a large analytical work of the author. Particularly noteworthy is the analysis of the features in the innovation transfer process in terms of cross-country differences and distinction in "transfer" or "spillover" of innovation. Substantiated is the importance of these processes for developing countries that do not have potential for large-scale research and development processes. In this regard, interesting models of innovation transfer are: "import" and "transplantation".

Especially noteworthy are the parts that are dedicated to the building of the regional innovative system, in particular, practical directions for improving the innovation climate of ATU Gagauzia. The program can be considered in the future by the leaders of autonomy for the construction of a "Regional Innovation Development Strategy." Analysis of the situation and the problems of this region is representative and at the same time rather specific and interesting.

However, considering the monograph under review from the perspective of theoretical Economics as a scientific field, it is possible to notice the author's theories of the changing of technological structures, the concept of "catching up", which is not the subject of study in this work, insufficiently addressed other methods of calculating the innovation potential, which may be applied in the analysis and comparison of this indicator in other regions of Moldova.

But despite the remarks, in general, the work reviewed deserves a positive assessment as the fundamental work was devoted to an actual theme and contained many manifestations of scientific innovation in the study of the regional problems of innovative development in the Republic of Moldova based on ATU Gagauzia.

*Prof. univ. Dr. Hab. Galina Ulian,
State University of Moldova*

Bun de tipar 20.10.2014.
Coli de tipar 11,5. Coli editoriale 16,0.
Tirajul 80 ex.
Tipografia Departamentului Editorial-Poligrafic al ASEM